“TÜRK-İSLÂM OKÇULUĞU” YAZMA ESER SERGİSİ

“TURKISH-ISLAMIC ARCHERY” MANUSCRIPT EXHIBITION

TÜRKİYE YAZMA ESERLER KURUMU BAŞKANLIĞI

OKÇULAR VAKFI 1453

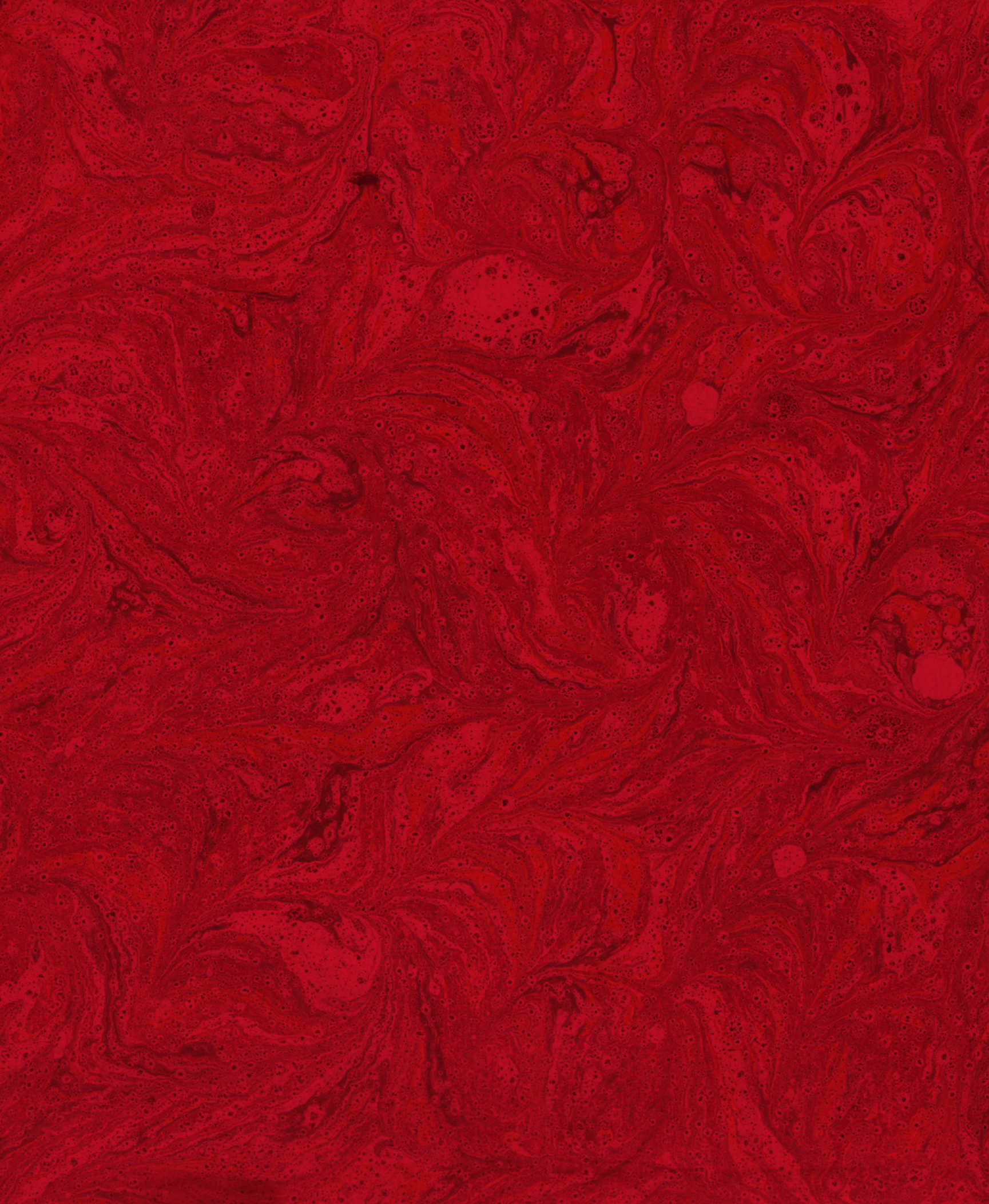

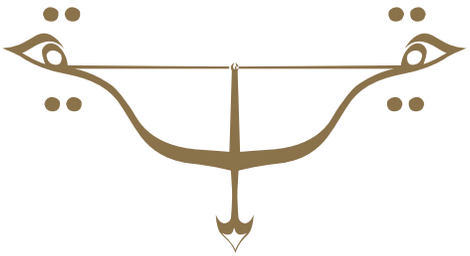

TÜRKİYE
YAZMA
ESERLER
KURUMU
BAŞKANLIĞI

OKÇULAR
VAKFI
1453

“TÜRK-İSLÂM OKÇULUĞU”
YAZMA ESER SERGİSİ KATALOĞU

“TURKISH-ISLAMIC ARCHERY”
CATALOGUE OF MANUSCRIPT EXHIBITION

Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları: 230
Publications of The Turkish Institution for Manuscripts: 230

Okçular Vakfı Yayınları: 36
Publications of Archers Foundation: 36

Katalog Serisi/Catalog Series: 5

Proje Yöneticisi/*Project Manager*
Prof. Dr. Ferruh Özpilavcı
Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanı

Haydar Ali Yıldız
Okçular Vakfı Başkanı

Sergi Küratörü/*Exhibition Curator*
Arafat Aydın
Yazma Eser Uzmanı

Hasan Şahintürk
Okçuluk Araştırmaları Enstitüsü Müdürü

Katalog Yayın Koordinasyonu/*Coordination of Catalogue Publication*
Ahmet Çinar
Ahmet Sözer

İçerik Hazırlık/*Catalog*
Ahmet Çinar, Ahmet Sözer, Barış Can, Büşra Erenuluğ, Celal Volkan Kaya, Dilek Bozyiğit, Elif Sevil Atasoy, Ömer Can, Şeyma Özcan, Dr. Uğur Öztürk

Son Okuma/*Redaction*
Emine Öztürk, Sümeyye Nur Aydın

İngilizce Çeviri/*English Translation*
Abdullah Kılınç, Abdullah Seçgin, Ahmet Sözer, Ayşe Hilal Kaymak Ayık, Ömer Can, Rabia Seçkin, Rümeysa Nur Şahin

Çeviri Kontrol/*Translation Editor*
Ayşe Hilal Kaymak Ayık

Restorasyon Koordinasyonu/Coordination of Restoration
Dr. Nil Baydar
Kitap Şifahanesi ve Arşiv Dairesi Başkanı

Sergi Restoratörleri/Exhibition Restorators
Ahmet Yasir, Aslı Arık, Aynur Kaya, Betül Küçük, Büşra Erenuluğ, Dilek Bozyiğit, Ebru Coşkun, Ece Darmaduman, Elif Özyalçın, Elif Sevil Atasoy, Emre Yaman, Fatma Nihan Ayhan, Felek Özkan, Gamze Merter, Gizem Erdem, Gizem Erten, Gülüşan Şahin, Halime Gelir, Handan Yıldırım, Hande Dabanoğlu, Hasan Fahri Takim, Hatice Kasap, Hatice Yılmaz, İrem Yılmaz, Kevser Görgülü Uçar, Kübra Demirkol, Leyla Yücelsin, Mebrure İpek Yüksel, Melek Büşra Erken, Melek Ertaş, Melike Özer, Merve Nur Kocaman, Pınar Terkeş, Rümeysa Gedik, Seher Yılmaztürk, Selma Polat, Sena Hoş, Serpil Kaya, Sultan Berberoğlu, Sümeyye Küçük, Sündüs Çamcı Dizkırıcı, Ümit Yılmaz, Zeynep Doğan

Fotoğraf/Photography
Yüksel Yücel, Zeynep Ergeç

Tasarım/Design
Yüksel Yücel

Baskı/Printing
Matsis Matbaa Hizmetleri San. ve Tic. Ltd. Şti.
Tevfikbey Mh. Dr. Ali Demir Cd. No: 51 Sefaköy - İstanbul,
Tel.: 0 (212) 624 21 11 www.matbaasistemleri.com,
Sertifika No: 40421

Baskı Yeri, Yılı ve Adedi/*Publication Facts & Print Run*
İstanbul 2024, 1.000 adet
ISBN: 978-975-17-5925-2

Kapak Görseli/*Cover Image*
TYEK, Süleymaniye YEK, Halet Efendi 377, 115[b]

Copyright © Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı. Her hakkı mahfuzdur.
Copyright © Okçular Vakfı. Her hakkı mahfuzdur.
Copyright © Directorate of the Turkish Institution for Manuscripts. All rights reserved.
Copyright © Archers Foundation. All rights reserved.
Bütün yayın hakları *Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı*na ve Okçular Vakfı'na aittir. Başkanlığın ve Vakfın izni olmaksızın tümüyle veya kısmen, hiçbir yolla ve hiçbir ortamda yayımlanamaz ve çoğaltılamaz.

All rights belong to the *Directorate of the Turkish Institution for Manuscripts* and *Archers Foundation*. Without the prior permission of the Directorate and the Foundation, the work cannot be published or copied wholly or partially, by any means and in any form.
Bu katalog, Rami Kütüphanesinde 05 Temmuz 2024 tarihinde düzenlenen “Türk-İslâm Okçuluğu” Yazma Eser Sergisi için hazırlanmıştır.
This catalog has been prepared for the “Turkısh-Islamıc Archery” Manuscript Exhibition held on July 05, 2024, in the Rami Library.

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı
Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı
Süleymaniye Mh. Kanuni Medresesi Sk. No: 5 34116 Fatih / İstanbul
Tel.: +90 (212) 511 36 37
Faks: +90 (212) 511 36 38
tuyek@ktb.gov.tr
www.yek.gov.tr

Okçular Vakfı
Keçecipiri Mah. Fatih Minberi Cad. No: 1
34445 Okmeydanı Beyoğlu/İstanbul
Tel.: (0212) 254 66 54
Faks: +90 (212) 254 12 66
bilgi@okcularvakfi.org
www.okcularvakfi.org

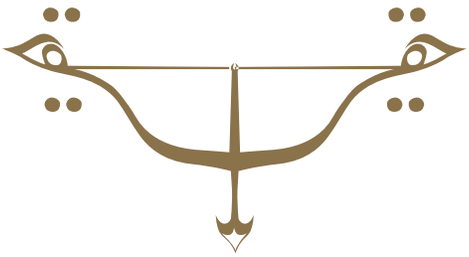

“TÜRK-İSLÂM OKÇULUĞU”
YAZMA ESER SERGİSİ

“TURKISH-ISLAMIC ARCHERY”
MANUSCRIPT EXHIBITION

TÜRKİYE
YAZMA
ESERLER
KURUMU
BAŞKANLIĞI

Takdim

Türk-İslâm devletlerinin askerî örgütlenmelerinde, okçuların önemli bir yeri olduğu aşikârdır. Asırlar boyunca savaşların pek çoğunda denge belirleyici unsur okçuluk olmuştur. Bu dönemde devletlerin gösterdikleri başarının arkasında savaş alanlarında okun ve yayın doğru stratejilerle kullanılmasının yattığı söylenebilir.

Tarih boyunca insanlığın savunma ve beslenme gibi en temel ihtiyaçlarını karşılamak için kullandığı ok ve yay, aynı zamanda tarih ve kültürün de ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Özellikle Osmanlı döneminde okçuluk sadece askerî bir meslek olarak kalmamış, başta padişahlar olmak üzere birçok âlim, şeyh, hattat ve şair okçuluğu spor olarak tâlim etmişlerdir. 17. yüzyılda okçuluğa dair yöntemler "Atıcılar Kanunu" adı altında yazılı hâle getirilmiş ve bu alanda yazılan Türkçe eserlerde birçok kemankeşin ismi zikredilerek attıkları menziller tek tek kayıt altına alınmıştır. Hatta atıcılık faaliyetlerinin icra edildiği Ok Meydanı günümüze kadar İstanbul'un bir semti olarak ismi değiştirilmeden muhafaza edilmiştir. Bir ata sporu olan okçuluğun Türkiye'de son yıllarda yeniden revaçta olması ise ayrıca mutluluk vericidir.

2019 yılında Geleneksel Türk Okçuluğu UNESCO'nun "İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası" listesine girmiştir. Bu durum Türkiye'de geleneksel okçuluğa yönelik eğilimi arttırırken, bu alana yönelik akademik teveccühe de mazhar olmuştur. Zira mezkûr tarihten itibaren Geleneksel Türk Okçuluğuna yönelik akademik çalışma sayısında ciddi bir artış gözlemlenmektedir.

Bakanlığımıza bağlı Türkiye Yazma Eserler Kurumunun bir süredir Okçular Vakfı ile işbirliği yaparak sahaya sunduğu katkılar ise özellikle takdire şayandır. Okçuluğa dair temel kaynakların literatüre kazandırılmasına yönelik bu ciddi gayret sayesinde okçuluğun tarihi, temel ilkeleri, kemankeşler ve menzilleri hakkında yazılmış, okçuluk tarihine ışık tutacak metinler hem gün yüzüne çıkarılmakta hem de daha kolay anlaşılması için günümüz okuyucusunun istifadesine sunulmaktadır.

Büyük bir titizlikle hazırlanan "Türk-İslâm Okçuluğu" Yazma Eser Sergisi, bu işbirliğinin bir sonucudur. Birbirinden eşsiz tezyinata ve derinlikli içeriğe sahip yazma eserler sayesinde Türk-İslâm okçuluğunun serüvenini takip edilebileceği gibi, sahanın başucu eserlerinin ve bu eserleri telif eden askerî yazar ve okçuların izini sürmek de mümkün olacaktır.

Tarih ve kültürümüze ait her bir parçayı korumak için yoğun çaba sarf ediyoruz. Bu çabanın bir ayağını da tarihî binalarımızı ihya etmek oluşturuyor. Kapsamlı bir çalışmanın ardından açılışını yaptığımız Rami Kışlası Kütüphanesi'nde yeni bir sergi düzenlemek bizim için ayrı bir iftihar vesilesidir. Kurulduğu günden itibaren önemli bir boşluğu dolduran Yazma Eserler Kurumunu, yazma eserlerle ilgili çeviri-yayım, katalog, koruma ve onarım gibi faaliyetlerinin yanı sıra söz konusu eserleri meraklılarıyla buluşturan bu tarz sergiler düzenlemesi sebebiyle tebrik ediyorum.

Kültür ve düşünce dünyamızı zenginleştiren "Türk-İslâm Okçuluğu" Yazma Eser Sergisi'nin yeni ufuklar açmasını temenni ederim.

Mehmet Nuri Ersoy
Kültür ve Turizm Bakanı

Foreword

In the military organisation of Turkic-Islamic states, it is clear that the archers have a significant place. In those times, it can be said that beneath the success of the states lies the usage of bow and arrow with effective strategies.

Throughout history, the bow and arrow were used by people in order to meet their most basic needs such as defense and nutrition, and they became an indispensable part of the history and culture. Particularly during the Ottoman era, archery was not merely a military profession. Including the sultans first and foremost, many scholars, sheikhs, calligraphers, and poets have practiced archery as a sport. In the 17th century, the methods regarding archery were written down under the name "The Law of Archers." The names of numerous kemankeshs (flight-record-holding archers) were mentioned in Turkish archery treatises, and the menzils (range records) were documented. Moreover, the name "Ok Meydanı" has been preserved as a district of İstanbul, where the flight shooting activities were carried out. It is also gratifying that the archery is again on the rise in Türkiye in recent years as an ancestral sports.

In 2019, Traditional Turkish Archery was inscribed on UNESCO's "Representative List of the Intangible Cultural Heritage of Humanity." While this has increased the interest towards traditional archery in Türkiye, it has also garnered academic attention toward this field. Since that date, a significant rise in the number of academic studies focusing on Traditional Turkish Archery has occurred.

It is particularly noteworthy that the the Manuscript Insitutions ot Türkiye, affiliated with our ministry, in collaboration with The Archers Foundation, has been making contributions to the field for some time. Thanks to these substantial efforts with the intention of bringing fundamental sources on archery into the literature, texts shedding light on the history, basic principles, kemankeshs and their menzils are being discovered and made available to contemporary readers for easier understanding.

"Turkish-Islamic Archery" Manuscripts Exhibition, which has been meticulously curated, is the result of this collaboration. As the journey of the Turkish-Islamic archery can be traced back thanks to manuscripts with unique ornamentation and profound content, it will again be possible to follow the traces of the classics of the field, and traces of the military writers and archers who wrote these books.

We work hard to keep every part of our cultural heritage alive. One part of this effort is the revitalization of our historical buildings. It is an honour for us to organize a new exhibition at the Rami Barracks Library, which we opened after an extensive work. I congratulate the Manuscripts Institution, which has filled an important gap since its establishment, for its activities such as translation, publication, cataloguing, preservation and restoration of manuscripts, and for organizing exhibitions that bring these works together with science and art enthusiasts.

I hope that the "Turkish-Islamic Archery Manuscripts Exhibition", which enriches our world of culture and thought, will open up new horizons.

Mehmet Nuri Ersoy
Minister of Culture and Tourism

Sunuş

Türk-İslâm medeniyeti tarihinde, askerî teknik ve teknolojilerin daimi bir inovasyon içerisinde olduğu bilinmektedir. Özellikle düzenli orduların oluşması, askerî alandaki ihtisaslaşma ve birimleşme faaliyetlerinin tamamlanması ile Selçuklulardan Osmanlılara, Memlüklülerden Safevîlere kadar pek çok devlet, geniş coğrafyaları idare altına alarak asırlar boyu cari olan hukukî, ekonomik ve kültürel bir sistemin oluşturulmasında askerî teknolojiyi verimli bir şekilde kullanmıştır. Yazma eser kütüphanelerimizde yer alan yazılı kültür mirasımıza bakıldığında, dönemin sayısız âlim, mühendis ve teknisyeninin askerî sahada birçok eser kaleme aldığı görülmektedir. Savaş alanlarında uygulanan taktik ve stratejinin önemine vurgu yapan, ok ve yay başta olmak üzere hemen hemen bütün savaş silahlarının teknik özelliklerini anlatan ve liderlere hem siyasi hem de askerî öğütler veren metinler önemli bir yekûn oluşturmaktadır.

Kurumumuzun Okçular Vakfı işbirliğiyle yürüttüğü "Türk-İslâm Okçuluğu Eserleri" projesi kapsamında, sahaya dair telif ve tercüme çalışmaların gün yüzüne çıkartılarak yayımlanması, detaylı analizlere ve mukayeseye tâbi tutulması ve tıpkıbasım yoluyla çoğaltılması sağlanmıştır. Şimdiye kadar 15. yüzyıldan itibaren Osmanlı sahasında yazılmış ve birbirinin devamı niteliğinde olan Kâtib Abdullah Efendi'nin *Tezkire-i Rumât*'ı ve Mehmed Emin Vahîd Paşa'nın *Minhâc-ı Rumât* adlı eserleri başta olmak üzere İbn Rûşen'in *Fezâ'il-i Remy*'i, Kemankeş Mustafa Efendi'nin *Kavsnâme*'si, Mehmed bin Şeyh Mustafa'nın *Umdetü'l-Mütenâsilîn*'i gibi Osmanlı devrinde kaleme alınmış okçuluk risâlelerini yayımladık.

Okçular Vakfı işbirliğiyle yürüttüğümüz bu projenin önemli bir çıktısı da "Türk-İslâm Okçuluğu" Yazma Eser Sergisi'dir. Başkanlığımıza bağlı yazma eser kütüphaneleri envanterine kayıtlı yazma eserlerden yapılan seçki ile meydana getirilen "Türk-İslâm Okçuluğu" Yazma Eser Sergisi'nde savaş stratejisi ve teknikleri, silah üretimi ve kullanımı, binicilik, atıcılık ve okçuluk gibi başlıca konuların ele alındığı eserler yer almaktadır. Bu eserlerde özellikle ok ve yayın tarihçesi, yapım teknikleri, okçuluğun kültürel ve manevî arka planı, ok meydanları, kemankeşler ve onların okçuluktaki başarıları, Okçular Tekkesi gibi birçok konu ayrıntılı olarak ele alınmaktadır. Harp mühendisliği alanında yüzyıllarca temel kaynak olarak kullanılmış, sultanlara, devlet ricaline, komutanlara özel olarak hazırlanıp sunulmuş göz alıcı nitelikte bezemeli yazma nüshalarda savaş stratejisine dair teknik alet, araç ve gereçlerin tarifleri, çizimleri ve kullanımları ile birlikte at üstünde atıcılığın ve av sahnelerinin resmedildiği minyatürler de yer almaktadır. Sergi kapsamında Bakanlığımıza bağlı muhtelif müzelerin envanterine kayıtlı ok, yay, puta, sadak, tirkeş gibi kadim okçuluk malzemelerinin de teşhir edilecek olması, yazma kitap kültürünün ve kitap sanatlarının eşsiz örneklerinin yanında Türk-İslâm okçuluğunun serüveninin de takip edilmesini sağlayacaktır.

Artık gelenek haline gelen yazma eser sergilerimizin bir yenisini düzenlemekten duyduğumuz gururun yanı sıra; kültür hayatımızda görmezden gelinemez bir yer edinen böyle tarihî bir yerleşkede eser sergilemenin verdiği heyecanı da belirtmek isterim. Hem önceki sergilerin hem de bu serginin vücuda gelmesinde desteklerini hiç eksik etmeyen saygıdeğer Bakanımız Mehmet Nuri Ersoy Bey'e şükranlarımızı arz ederiz. Okçular Vakfı Başkanı Haydar Ali Yıldız Bey'e ve Okçular Vakfı'nın değerli çalışanları ile Başkanlığımızdan bu sürece katkı sunan mesai arkadaşlarımıza teşekkür eder, kültür ve sanat meraklılarına sevgi ve saygılarımızı sunarız.

Ferruh Özpilavcı
Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanı

Preface

It is known that military techniques and technologies were in constant innovation in the history of Turkish-Islamic civilization. Especially with the establishment of regular armies and the completion of specialization and unitization activities in the military field, many states, from the Seljuks to the Ottomans, from the Mamluks to the Safavids, used military technology effectively in creating a legal, economic and cultural system and taking control of huge areas of geography. When we look at our written cultural heritage in our manuscript libraries today, it is seen that countless scientists, engineers and technicians of the period wrote many works in the military field. There is a significant amount of texts that emphasizes the importance of tactics and strategy applied on the battlefield, explains the technical features of almost all war weapons, especially bows and arrows, and gives both political and military advice to leaders.

Within the scope of the "Turkish-Islamic Archery Studies" project, which we have been carrying out for a while in cooperation with the Archers Foundation, autographic and translation works in the field were unearthed, published, subjected to detailed analysis and comparison, and reproduced as facsimiles. So far, we have published archery treatises all written in the Ottoman field since the 15th century, including Kātib Abdullah Efendi's *Tazkira-i Rumāt*, Mehmed Emin Vahīd Paşa's *Minhāj-ı Rumāt*, Ibn Rūşen's *Fazā'il-i Ramy*, Kemankeş Mustafa Efendi's *Qawsnāma* and Mehmed b. Şeyh Mustafa's *Umdah al-Mutanasilīn*.

An important outcome of this project, which we carried out in cooperation with the Archers Foundation, is the "Turkish-Islamic Archery Manuscripts Exhibition". The Turkish-Islamic Archery Manuscripts Exhibition, which was created with a selection of manuscripts registered in the manuscript libraries affiliated with our Presidency, includes works dealing with major subjects such as war strategy and techniques, weapon making and use, horsemanship, mounted archery and flight-shooting. In these works, many topics such as the history of arrows and bows, their production techniques, the cultural and spiritual background of archery, archery arenas, archers and their success in archery, and the Archers' Lodge are discussed in detail. The eye-catching ornate manuscripts, which have been used as the main source in the field of combat engineering for centuries, were specially prepared and presented to sultans, dignitaries and commanders, and contain descriptions, drawings and uses of technical tools and equipment, as well as miniatures depicting shooting and hunting scenes on horseback. In the exhibition, ancient archery materials including arrows, bows, puta, sadak, tirkes, etc., registered in the various museums affiliated with our Ministry will be exhibited as well as the unique examples of manuscript culture and book arts; this will enable the Turkish-Islamic archery adventure to be followed as well.

In addition to the pride of organizing a new manuscript exhibition, which has now become a tradition for our institution; I would also like to express the excitement of exhibiting the works on such a historical campus, which has an undeniable place in our cultural life. We would like to express our gratitude to our Minister Mr. Mehmet Nuri Ersoy, who always supported both the previous exhibitions and this one. We would like to thank Mr. Haydar Ali Yıldız, the Head of the Archers Foundation, the valuable staff of the Archers Foundation and our colleagues in our Presidency, who contributed to the preparation of this exhibiton, and offer our love and respect to culture and arts lovers.

Ferruh Özpilavcı
President of the Manuscript Institution of Türkiye

Sunuş

Okçuluk, Türk-İslâm medeniyetinin birçok değerli ögeyi içerisinde barındıran müstesna tarihî-kültürel safhalarından biridir. İnsanlık tarihi kadar eski olduğu görülen okçuluk alanında Türk milletinin mahir olduğunu konu ile alakalı neredeyse bütün kaynaklar ifade etmektedir. İlk Türk topluluklarından itibaren, Türk okçuluğunun zirve noktası olarak ifade edilen Osmanlı devrine kadar, Türklerin okçulukla alakalı oluşu, okçuluğun başta askerî, sportif, teknik ve kültürel olmak üzere birçok alanda incelenmesini gerekli kılmıştır. Bu gereklilik uzun yıllar araştırmacıların dikkatini çekmemiş olsa da özellikle son yıllarda Türk okçuluk tarihine yönelik araştırmaların arttığını ifade edebiliriz. Bu anlamda Okçular Vakfı olarak bizler de vakfımız bünyesinde kurmuş olduğumuz Okçuluk Araştırmaları Enstitüsü aracılığı ile Türk okçuluğunun layıkıyla anlaşılması ve gelecek nesillere aktarılıp yaşatılması için birçok bilimsel yayın projesini hayata geçirmiş bulunmaktayız. Bu yayınların içerisinde Türkiye Yazma Eserler Kurumu ile ortak olarak okuyucu ile buluşturduğumuz Türk-İslâm okçuluk risâlelerinin oldukça ayrı bir yeri vardır. 2024 yılı itibarıyla on adet okçuluk risâlesini yayımlamış durumdayız. Proje hali hazırda devam etmekte ve yakın gelecekte bu eserlere yenilerinin eklenmesi hedeflenmektedir. Her biri Türk-İslâm okçuluğunun farklı bir cephesine odaklanan bu eserlerle Türk-İslâm okçuluk tarihinin bilinmeyen yönleri bilinmekte, karanlıkta kalan kısımları aydınlatılmaktadır.

Sadece icra etmek değil aynı zamanda kayıt altına almak ve teorik bilgisini muhafaza etmek adına kaleme alınan bu eserler, başta sportif, teknik, tarihî ve kültürel arka planı olmak üzere birçok anlamda okçuluk tarihine ışık tutmaktadır. Her biri paha biçilemez değerde olan bu eserlerin varlığı ile Osmanlı literatüründe "Kavsnâme" adı ile anılan yeni bir telif çeşidinin bulunması dahi başlı başına anlamlıdır. Zira bu eserlerin ortaya çıkması, okçuluk konusunda çok derin bir tarihî-kültürel birikimin varlığına işaret etmektedir. Bu tarihî-kültürel birikimin bir nişanesi olarak oluşturduğumuz "Türk-İslâm Okçuluğu" Yazma Eser Sergisi çok daha dikkat çekici hale gelmektedir.

Hem Türk-İslâm okçuluk tarihinin ana metinleri olan kavsnâmeler hem de ok, yay, tirkeş, sadak gibi okçuluk ekipmanlarıyla birlikte sergimiz, adını verdiğimiz "Türk-İslâm Okçuluğu" mahiyetini karşılar niteliktedir. Bu kapsamda okuyucu ile buluşan sergi kataloğu ise kavsnâmeleri tanıtıcı vasıfları haiz olması sebebiyle hem mevcut Türkçe literatüre hem de İngilizce literatüre önemli bir katkıdır. Bu vesile ile serginin oluşturulmasında desteklerini esirgemeyen başta Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanımız Sayın Mehmed Nuri Ersoy olmak üzere Yazma Eserler Kurumu Başkanımız Sayın Prof. Dr. Ferruh Özpilavcı'ya ve Yazma Eserler Kurumunun çok değerli çalışanları ile vakfımızdan bu sürece katkı sunan mesai arkadaşlarımıza şükranlarımı sunuyor, serginin hayırlara vesile olmasını Cenab-ı Hak'tan niyaz ediyorum.

Haydar Ali Yıldız
Okçular Vakfı Başkanı

Preface

Archery is one of the exceptional historical-cultural phases of the Turkish-Islamic civilization, and contains numerous valuable elements. Almost all sources mention that Turkish nation is highly skilled in archery, which is a practice as old as human history.

From the earliest Turkic communities up to the Ottoman period, which is regarded as the pinnacle of Turkish archery, the engagement of Turks in archery has necessitated the study of archery in various fields, primarily military, sporting, technical, and cultural spheres. Though this necessity did not attract the attention of researchers for many years, we can say that studies on the history of Turkish archery have increased, particularly in recent years. In this regard, as the Archers Foundation, through The Archery Research Institute established within our foundation, we have initiated several scientific publication projects aimed at comprehensively understanding the Turkish archery and ensuring its transmission and preservation for future generations. Within these publications, the Turkish-Islamic archery treatises that we have published in collaboration with The Manuscripts Institution of Türkiye hold a particularly distinguished place, reaching readers through joint publications. As of 2024, we have published ten volumes of archery manuals. The project is currently ongoing and we intend to add new works to these treatises in the near future. Each focusing on a different aspect of Turkish-Islamic archery, these works shed light on unknown facets of the history of Turkish-Islamic archery and highlight previously obscure areas.

Written not only to practice but also to record and preserve the theoretical information, these works shed light on various aspects of archery history, including its sporting, technical, and historical-cultural backgrounds. The presence of these invaluable works, each of priceless value, contributes to the establishment of a new genre in Ottoman literature known as "qavsnāma." This alone is quite significant in its own right. Indeed, the discovery of these works shows the presence of a profound historical and cultural accumulation regarding archery. In this regard, our organisation of the "Turkish-Islamic Archery Manuscripts Exhibition" as a sign of this historical and cultural accumulation stands out even more.

Our exhibition, together with the main texts of Turkish-Islamic archery history, qawsnāmas, and archery equipments such as bows, arrows, quivers and bowcases, titled "Turkish-Islamic Archery," has been curated to match the meaning. In this respect, the exhibition catalog, which introduces the qawsnāmas, constitutes a remarkable contribution to both the existing Turkish literature and English literature.

On this occasion, I would like to express my gratitude to the Minister of Culture and Tourism of the Republic of Turkiye, Mr. Mehmed Nuri Ersoy, and to the President of The Manuscripts Institution of Türkiye, Prof. Dr. Ferruh Özpilavcı, along with the esteemed staff of the Manuscripts Institution of Türkiye and our colleagues who contributed from our foundation, for their unwavering support in the creation of this exhibition. I pray that the exhibition brings blessings and goodness, and I ask for Allah's blessings upon it.

Haydar Ali Yıldız
Head of Archers Foundation

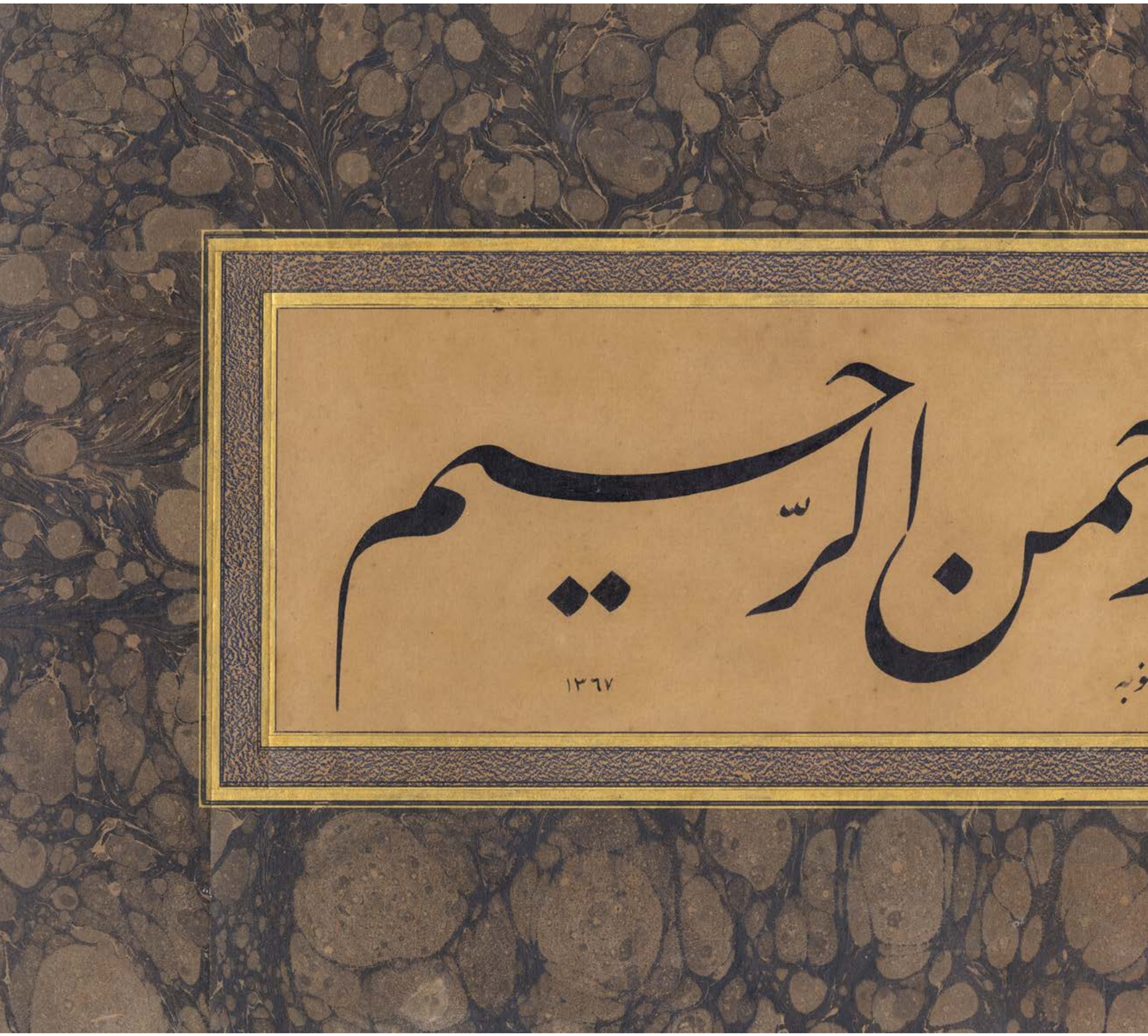
١٣٦٧

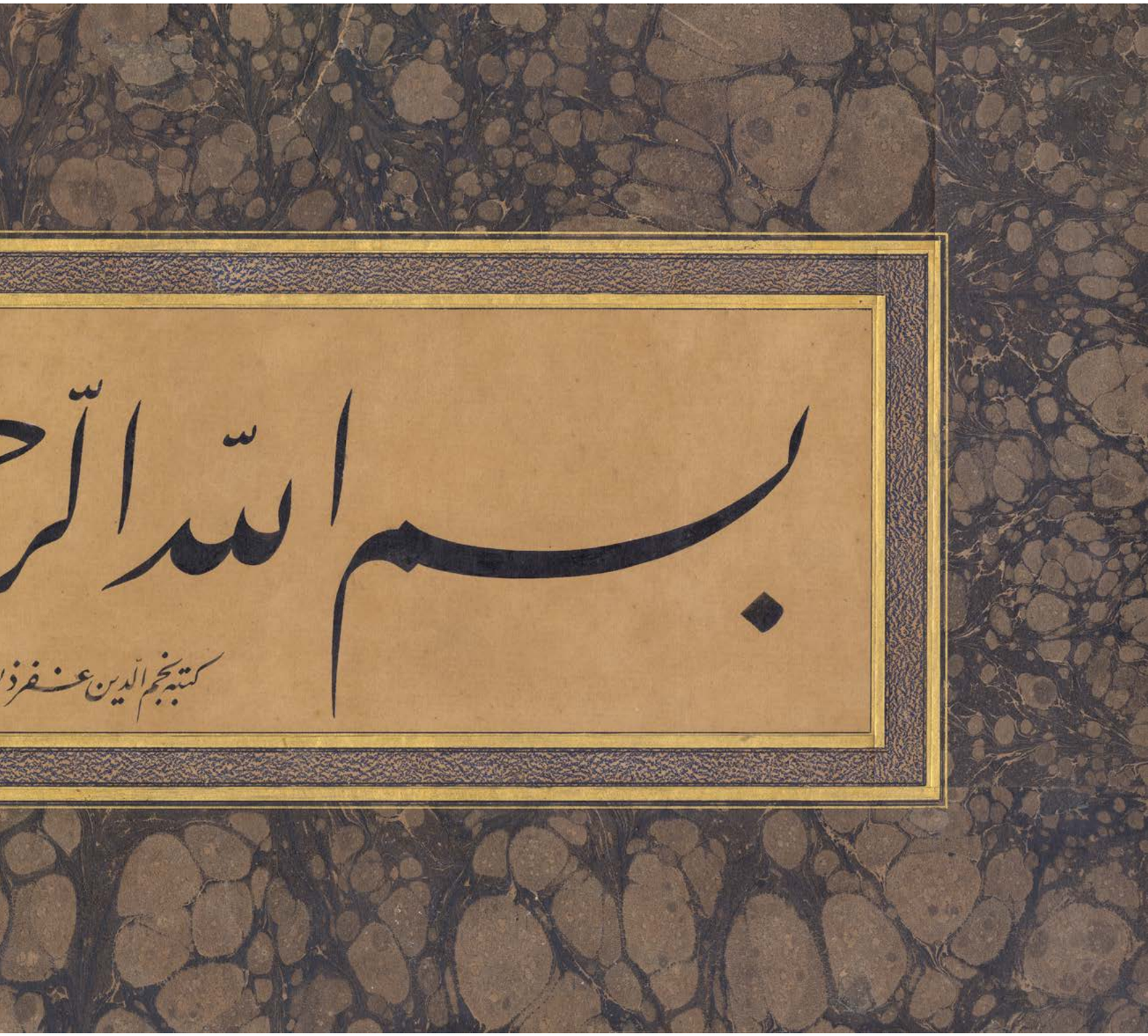

Kemankeş, hattat, hezarfen Necmeddin Okyay'ın ta'lik hatlı besmelesi (Süleymaniye YEK)

The basmala of Necmeddin Okyay in ta'liq script, who was a kemankesh, calligrapher, and polymath. (Süleymaniye Manuscript Library)

1 Tabsıratü Erbâbi'l-Elbâb fî Keyfiyyeti'n-Necât fi'l-Hurûb

Tabsirah Arbāb al-Albāb fī Kayfiyyah al-Najāt fī al-Hurūb

Marzî b. Ali et-Tarsûsî'nin (ö. 589/1193) savaş sanatları ve harp aletlerine dair kaleme aldığı ve Selâhaddîn-i Eyyûbî'ye ithaf ettiği eserinin 790/1388 yılında istinsah edilen nüshası

Arapça, Nesih
271x185-198x128 mm, 171 yaprak, 12-15 satır

Kâğıt, mürekkep, kırmızı, siyah, opak pigment, deri

Eyyûbîler devri askerî uzmanlarından Marzî b. Ali et-Tarsûsî'nin (ö. 589/1193) savaş sanatları ve harp aletlerine dair kaleme aldığı eserinin Muhammed b. Selmân isimli müstensih tarafından 790/1388 tarihinde yazımı tamamlanan bu nüshası krem rengi, âharlı Avrupa kâğıdı üzerine siyah ve kırmızı mürekkep kullanılarak nesih hattıyla yazılmıştır.

70[a]'da kundaklı yay çizimi, 101[b]-102[a] sayfalarında ise kırmızı ve siyah mürekkep ile dev mekanik yay (karşıt ağırlıklı mancınık) çizimi vardır. Çizim geometrik şekiller ve rûmî motifler ile bezenmiştir. Eserin kahverengi deri ile kaplı olan cildinin özgün veya ikinci kullanım olduğu düşünülmektedir. Ön ve arka kapaklardaki daire formlu şemse ve köşebentler geometrik şekiller ve el aletleri ile süslenmiştir. Sertâb ve miklebin başka esere ait olma ihtimali kuvvetlidir.

Harp mühendisliği alanında yüzyıllarca temel kaynak olarak kullanılan eserin muhtelif varaklarında mancınıklar, kuşatmalarda kullanılan dev kundaklı yaylar, burçlara kurulup 4, 5 veya 8 yöne büyük oklar atabilen savaş makinelerinin yapımı, kullanımı ve çizimleri yer almaktadır. Metinde ayrıca mızrağa eklenen küçük yay mekanizması, karşıt ağırlıklı mancınık ve çeşitli savaş aletlerinin çizimleri tarifleri ile birlikte bulunmaktadır. Türk-İslâm savaş literatürünün önemli metinlerinden olan ve İslâm dünyasında kendinden sonraki askerî metinlere yön veren *Tabsıra* hem Memlükler hem de Osmanlılar tarafından kaynak eser olarak kullanılmıştır.

TYEK, Süleymaniye YEK, Ayasofya 2848M

Military engineering work titled *Tabsirah Arbāb al-Albāb*, dedicated to Salah al-Dīn al-Ayyūbī, written by Marzī b. Ali al-Tarsūsī (d.589/1193) about martial arts and instruments of war, copied in 790/1388

Arabic, Naskh
271x185-198x128 mm, 171 folios, 12-15 lines
Paper, ink, gold, orange, green, red opaque pigments, leather

This manuscript, completed by a scribe named Muhammad b. Salmān in 790/1388, was written by Marzī bin Ali al-Tarsūsī (d. 589/1193), a military expert of the Ayyūbid era, is a work on the arts and engines of war, was copied in naskh script with black and red ink on sized, cream-coloured European paper.

The images include a portrayal of a crossbow on folio 70[a] and a big mechanical bow and a counterweight trebuchet in red and black ink on pages 101[b]-102[a]. The painting is adorned with geometric shapes and rūmī motifs. The manuscript's brown leather binding is deemed to be either original or secondary use. The circular centre-pieces and cornerpieces on the front and back covers are decorated with geometric shapes and hand tools. The fore-edge and the envelope flaps are regarded to be taken from another book.

Used for centuries as a basic source in the field of military engineering, this work contains the construction, application and illustrations of war machines such as trebuchets, massive crossbows used in sieges, and bows to launch multiple large arrows in 4, 5, or 8 directions on fortified towers. Additionally, the text describes drawings of mechanisms such as small bows attached to spears, counterweight trebuchets, and various other instruments of war. *Tabsira*, an important text in Turkish-Islamic military literature, has served as a key source for subsequent military texts in the Islamic world, utilized both by the Mamluks and the Ottomans.

TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Ayasofya 2848M

TYEK, Süleymaniye YEK, Ayasofya 2848M, 70ª

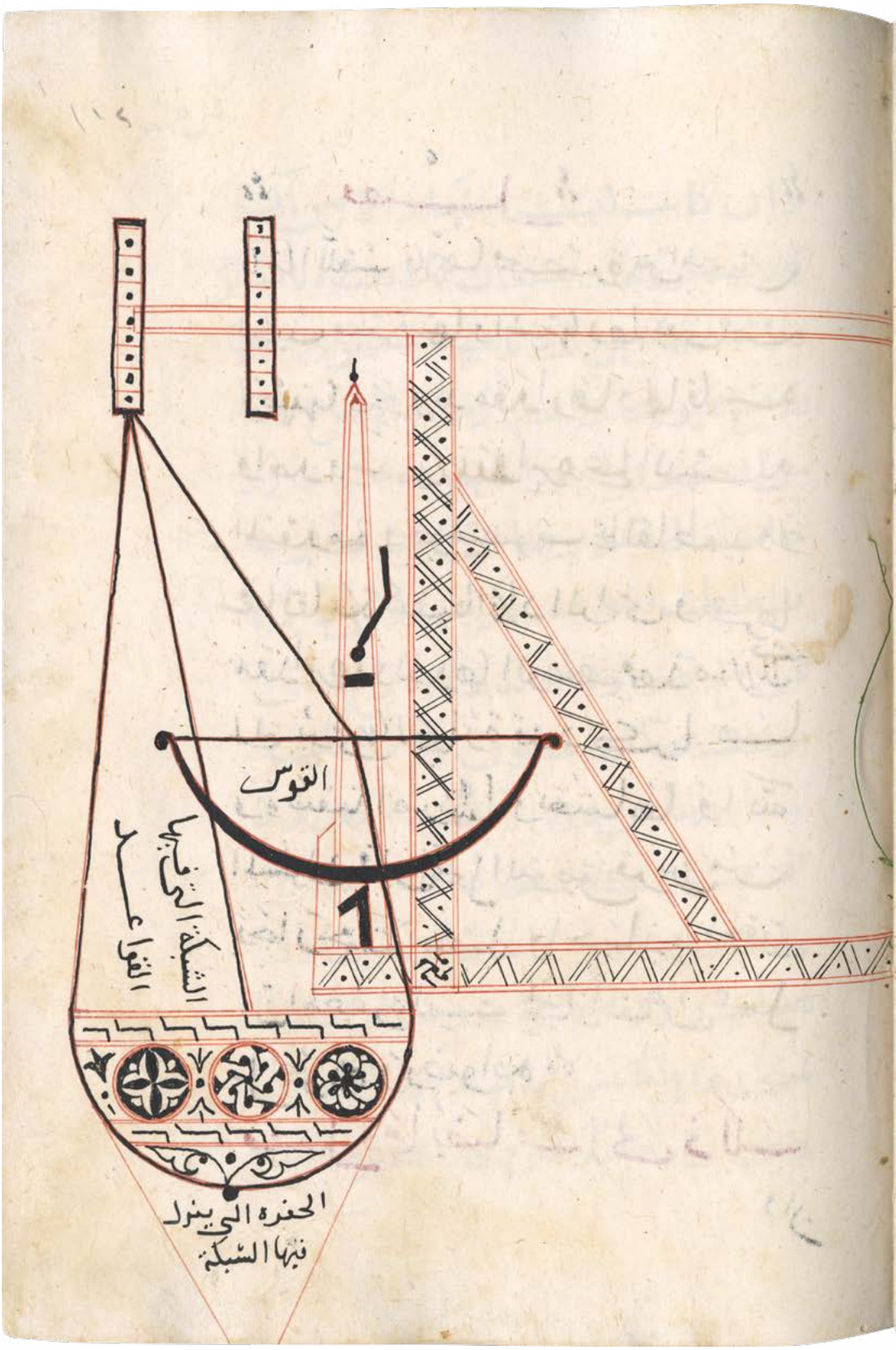
القوس
الشبكة التي فيها
القواعد
الحفرة التي ينزل
فيها الشبكة

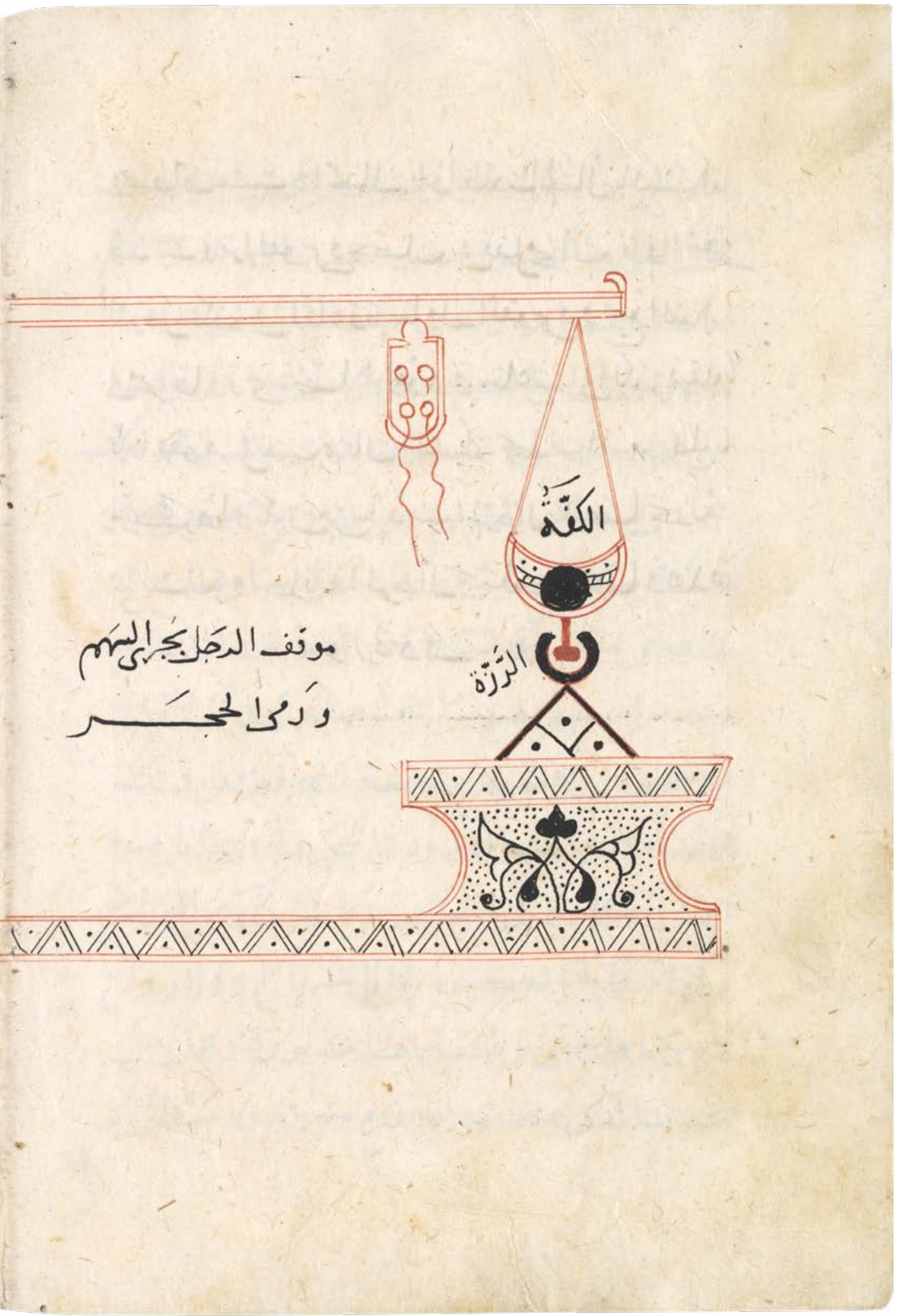

TYEK, Süleymaniye YEK, Ayasofya 2848M, 111[b]-112[a]

2 Kitâbü'l-Vâzıh fi'r-Remy
Kitāb al-Wāzih fī al-Ramy

Abdurrahman b. Ahmed et-Taberî'nin (ö. 655/1257'den sonra) İslâm okçuluk literatürünün öncü eserlerinden *Kitâbü'l-Vâzıh fi'r-Remy* adlı eserinin müzehhep nüshası

Arapça, Nesih
255x175-195x125 mm, 190 yaprak, 9 satır
Kâğıt, mürekkep, altın, turuncu, yeşil, kırmızı opak pigment, deri

Abdurrahman b. Ahmed et-Taberî'nin (ö. 655/1257'den sonra) İslâm okçuluk literatürünün öncü eserlerinden *Kitâbü'l-Vâzıh fi'r-Remy* adlı eserinin bu nüshası krem rengi, âharlı Doğu ve Avrupa kâğıdı üzerine siyah ve kırmızı mürekkep kullanılarak nesih hattıyla yazılmıştır.

Eserin 1[a] sayfasında dikdörtgen formlu zahriye tezhibi yer almaktadır. Baş ve etek kısmındaki kitâbeler içerisinde eserin ismi üstübeç mürekkebi ile yazılıdır. Merkezindeki kare alanın içerisi geometrik (daire) şekiller, rûmî ve hatâyî grubu motifler ile bezelidir. Göbek yazısında üstübeç mürekkebi kullanılarak müellifin ismi yazılmıştır. Süslemede altın, mavi, sülyen, kırmızı, yeşil renkleri kullanılmıştır. Tezhipli alan altın ve mavi renk cetveller ile çevrilidir. Eserin cildi özgündür.

Askerlerin el ve vücut biçimlerine göre oluşturulan, "Ebû Hâşim, İshak ve Tâhir-i Belhî" adlarıyla bilinen üç temel okçuluk okulunu ayrıntılı olarak anlatan Taberî, sonrasında kendi tarzını ortaya koymuştur. Diğer üç okula uyum sağlayamayan okçular tarafından dördüncü bir yol olarak tercih edilen bu usûlün ayrıntılarıyla anlatıldığı eserde ok ve yayın özellikleri, kullanımları ve okçuluğun temel ilkeleri pratik bir tarzla ele alınmaktadır. Asker tâliminde önem arz eden savaş oyunları ve hedef türlerini de anlatan Taberî, tam teşekküllü seçkin bir asker yetiştirmek için gereken kılıç, kalkan, gürz vb. silahların eğitiminden de bahseder. Eser askerî literatürde "cündî" adıyla anılan seçkin atlı birliklerin (gulâm, memlük, sipahi vs.) yetiştirilmesi için bir tâlimnâme özelliği taşımaktadır.

TYEK, Beyazıt YEK, Veliyyüddin Efendi 3175

The illuminated manuscript of "Kitāb al-Wāzih fī al-Ramy" by Abd al-Rahman b. Ahmad al-Tabarī (d. after 655/1257) which is a pioneering work in Islamic archery literature.

Arabic, Naskh
255x175-195x125 mm, 190 folios, 9 lines

Paper, ink, gold, orange, green, red opaque pigment, leather

This manuscript, which was authored by Abd al-Rahman b. Ahmad al-Tabarī (d. after 655/1257) which is a pioneering work in Islamic archery literature, was copied in naskh script with black and red ink on sized, cream-coloured Eastern and European paper.

There is an illuminated rectangular frontispiece on the page 1[a] of the work. The titles on the top and bottom edges of the work is written in lead white ink within the frontispieces. The central area is adorned with geometric (circle) shapes, rūmī, and khatāyī decorative motifs. The author's name is inscribed in lead white ink in the center. Gold, blue, orange, red, and green colours are used in the decoration. The illuminated area is bordered by gold and blue-coloured frames. The binding of the work is original.

Al-Tabarī describes the three main archery schools known as "Abū Hāshim, Ishak, and Tāhir al-Balkhī" which were based upon the hand and body types of the soldiers, then he explains his own particular style. His school which was preferred as a fourth method by archers who could not adapt to one of the other three, is explained in detail. In addition, the features of the arrows and bows, their usage and the basic principles of archery are explained in a practical manner. The manuscript outlines characteristics of bows and arrows, their usages, and the fundamental principles of archery in a practical manner. Al-Tabarī also recounts the military games that are crucial for soldiers' training, and various target types, emphasizing the equipment required such as swords, shields, maces etc. to train an elite warrior. The work bears the feature of a "training manual" in order to train the elite cavalry units known as "jundī" (ghulam, mamluk, sipahi, etc.) in Turkish-Islamic military literature.

TYEK, Beyazıt Manuscript Library, Veliyyüddin Efendi 3175

TYEK, Beyazıt YEK, Veliyyüddin Efendi 3175, 1a

فوضعت فيه هذا الكتاب وجعلته
أبوابا ووصفت في كل باب منها ما يحتاج
الرامي إلى معرفته وعلمته وسميته الواضح
نفع الله به المسلمين من أهل طاعته وجعل
ما علمناه خالصا لوجهه بمنه وفضله

باب ما جاء في فضل الرمي من الآية والخبر

قال الله عز وجل وأعدوا لهم ما استطعتم
من قوة ومن رباط الخيل فسره رسول الله
صلى الله عليه وسلم فقال ألا إن القوة الرمي

بسم الله الرحمن الرحيم رب يسر بخير

قال الشيخ الطبري رحمة الله عليه

الحمد لله رب العالمين، وصلى الله على

سيدنا محمد وآله وسلم تسليما، ورضي

الله عن أصحاب رسول الله أجمعين أما

بعد فإني وقفت على قليل من علم الرمي

وعلمت ما أشاروا إليه علما صنعة الرمي

وما وجدوا فيه فألجتني الضرورة أن

أختار مما علموا وعملوا إلى مذهب في الرمي

فوضعت

TYEK, Beyazıt YEK, Veliyyüddin Efendi 3175, 1b-2a

3 Kitâbü'l-Gazve ve'l-Cihâd
Kitāb al-Ghazwah wa al-Jihād

Muhammed b. Laçin el-Hüsâmî et-Trablusî'nin (ö. 780/1379) silahşörlük tekniklerine dair kaleme aldığı ve Selâhaddîn-i Eyyûbî'nin babası Necmeddin Eyyûb'a ithaf ettiği eserinin Ahmed b. Şâhid el-Ezherî isimli müstensih tarafından 878/1473 yılında istinsah edilen nüshası

Arapça, Sülüs-Nesih
266x274-256x184 mm, 107 yaprak, 11 satır
Kâğıt, mürekkep, kırmızı, siyah, opak pigment, deri

Muhammed b. Laçin el-Hüsâmî et-Trablusî'nin (ö. 780/1379) bir savaşçının tâlimi için gerekli metotları aktardığı eseri *Kitâbü'l-Gazve ve'l-Cihâd*'ın Ahmed b. Şâhid el-Ezherî isimli müstensih tarafından 878/1473 yılında yazımı tamamlanan bu nüshası krem rengi, âharlı Doğu kâğıdı üzerine siyah, altın ve mavi mürekkep kullanılarak sülüs ve nesih hattıyla yazılmıştır. Metin boyunca sayfalar altın ve mavi renkli cetvel ile çevrelenmiştir. Ordu saflarının meydandaki dizilişi ve yönünün resmedildiği sayfalarda yer alan çizimler, altın ve mavi renktedir. Eserin cildi özgündür.

Memlük devrinin ünlü kargı üstadı ve harp uzmanı Muhammed b. Laçin el-Hüsâmî, bu eserini, Selâhaddîn-i Eyyûbî'nin babası Necmeddin Eyyûb'a ithaf etmiştir. Silahşörlük tâlimlerinde gerekli teknikleri "bend"lerden oluşan bölümlerde kısa ve öz bir anlatımla kaleme alan müellif, eserin başında "gazâ ve cihadın en faziletli amellerden" olduğunu söyledikten sonra, askerin savaşa hazır olmak için gerekli tâlimleri yapmasının vâcip olduğunu vurgular. Gazâ ve cihad yolunda tâlim yapıp savaşanları "Allah'ın askeri" diye niteler. Eserde dile getirilen teknikler yakın dövüşte saldırı ve düşmanı karşılama odaklıdır. Eser ayrıca kargı kullanımı ve yakın çarpışmaya dair bilgiler içermektedir. Toplam 72 bendden oluşan silahşörlük teknikleriyle oldukça pratik ve tamamen uygulamaya dönük bir tâlimnâmedir.

TYEK, Süleymaniye YEK, Fatih 3509

The copy scribed by Ahmad b. Shāhid al-Azharī in 878/1473 of the work of Muhammad b. Lachin al-Husāmī al-Trablusī (d. 780/1379) which he wrote about mounted fighting and dedicated to Najm al-Dīn Ayyūb, the father of Salāhuddīn Ayyūbī

Arabic, Thuluth- Naskh
266x274-256x184 mm, 107 folios, 11 lines
Paper, ink, red, black, opaque pigment, leather

Kitāb al-Ghazwah wa al-Jihād is a work by Muhammad b. Lachin al-Husāmī al-Trablusī (d. 780/1379), in which he explains the required methods for the training of a warrior, written by a scribe named Ahmad b. al-Shahid al-Azharā in 878/1473. The manuscript is penned in thuluth script using black, gold, and blue ink on size, cream-colored Eastern paper. Throughout the text, pages are bordered with gold and blue frames. The illustrations depicting army formations and directions on the battlefield are also painted in blue and gold colors. The binding is original.

Muhammad b. Lachin al-Husāmī, a renowned spear master and military expert of the Mamluk era, outlines the essential training methods for warriors in *Kitāb al-Ghazwah wa al-Jihād*, dedicating the work to Najmuddin Ayyub, the father of Salahuddin. The text summarizes the techniques necessary for combat training in small sections called "bend". In the introduction, the author tells that jihad and ghazā are among the most virtuous deeds, emphasizing the obligation for soldiers to undergo the necessary training to be battle-ready. Those who take part in training and engage in warfare for the sake of jihad and ghazā praised lauded as "the soldiers of Allah". The techniques focus on close combat, including offensive maneuvers and defensive strategies against adversaries. The manuscript provides detailed instructions on the usage of spears and tactics specific to close-quarters combat, encompassing a practical and entirely application-based training manual spanning 72 sections.

TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Fatih 3509

TYEK, Süleymaniye YEK, Fatih 3509, 1a

١٠١
102
وَهَذَا صِفَةُ الْمُنَفَّذِ وَهُوَ أَخِرُ الْمَيَادِينِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ
ثُمَّ الْكِتَابُ الْمُبَارَكُ بِحَمْدِ اللَّهِ وَعَوْنِهِ وَحُسْنِ تَوْفِيهِ عَلَى يَدِ الْفَقِيرِ إِلَى اللَّهِ
تَعَالَى أَحْمَدَ بْنِ الشَّاهِدِ الْأَزْهَرِيِّ الْبَكْرِيِّ الدَّيْلَمِيِّ فِي شَهْرِ جُمَادَى الْأَوَّلِ
سَنَةَ تَمَانٍ وَسَبْعِينَ وَثَمَانِي مِائَةٍ حَامِدًا لِلَّهِ عَلَى نِعَمِهِ وَمُصَلِّيًا وَمُسَلِّمًا

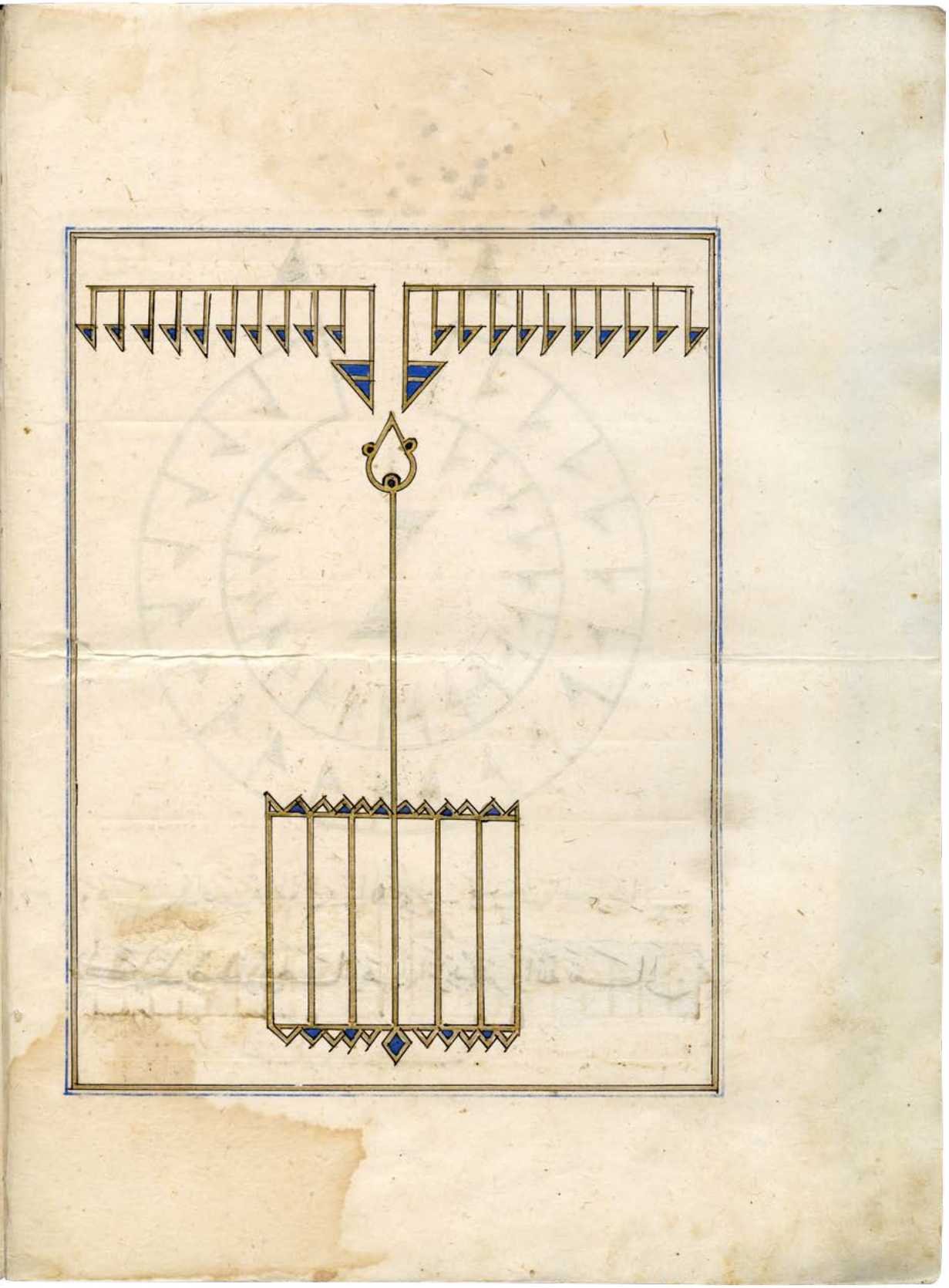

TYEK, Süleymaniye YEK, Fatih 3509, 101^{b}-102^{a}

TYEK, Süleymaniye YEK, Fatih 3509, Kapak/Cover

4 Buğyetü'l-Kâsıdîn fi'l-Ameli bi'l-Meyâdîn
Bughyah al-Qāsıdīn fī al-'Amal bi al-Mayādīn

Muhammed b. Laçin el-Hüsâmî et-Trablusî'nin (ö. 780/1379) ordunun ve atlı birliklerin savaş meydanındaki düzenini ve hareketlerini çizimlerle anlattığı eserinin Sultan I. Mahmud tarafından vakfedilen nüshası

Arapça, Nesih
264x171-193x115 mm, 55 yaprak, 15 satır
Kâğıt, mürekkep, altın, kırmızı, siyah, opak pigment, deri

Muhammed b. Laçin el-Hüsâmî et-Trablusî'nin (ö. 780/1379) *Buğyetü'l-Kâsıdîn fi'l-Ameli bi'l-Meyâdîn* adlı eserinin bu nüshası krem rengi âharlı Doğu kâğıdı üzerine siyah, altın ve kırmızı mürekkep kullanılarak nesih hattıyla yazılmıştır. İstinsahın kim tarafından ve ne zaman yapıldığı belli değildir. Ordunun ve atlı birliklerin savaş meydanındaki düzeninin ve hareketlerinin anlatıldığı çizimler altın ve kırmızı renktedir. Eserin kahverengi ve bordo renkli deri cildi, bitkisel motifli şemse ve miklebe sahiptir.

Memlük devri harp uzmanlarından Muhammed b. Laçin el-Hüsâmî "bend"lerden oluşan bölüm başlıkları altında, savaş meydanındaki ordunun düzeni ve hareketi için gerekli olan tâlimleri anlatmıştır. Bahsedilen konular arasında ileri ve geri hareketler, vur-kaç manevraları, yer tutmak ve çekilmek, isabetli mızrak kullanmak, at sürmek gibi tâlimler yer almaktadır. Çizimler ve tâlimler askerlerin grup halinde veya savaş düzenine göre dizilmesine göredir. Her manevrada birliklerin meydana giriş-çıkış tarzı, askerin dizilimi, manevranın şekli ve yönü tarif edilmiş ve hemen altına o manevrayı gösteren çizim eklenmiştir. Her çizimin üzerinde manevranın harp literatüründeki adı yazılıdır.

TYEK, Süleymaniye YEK, Ayasofya 3799

The work of Muhammad b. Lachin al-Husāmī al-Trablusī (d. 780/1379), in which he describes the alignment and movements of the army and cavalry units on the battlefield with illustrations, endowed by Sultan Mahmud I

Arabic, Naskh
264x171-193x115 mm, 55 folios, 15 lines
Paper, ink, gold, red, black, opaque pigment

The work of Muhammad b. Lachin al-Husāmī al-Trablusī (d. 780/1379), *Bughyah al-Qāsıdīn fī al-'Amal bi al-Mayādīn*, is written in naskh script on cream-coloured, sized Eastern paper using black, gold, and red ink. The name of the scribe and the date of copying are not mentioned. The drawings that show the alignment and maneuvers of the armies and cavalry units on the training field are in gold and red colours. The brown and maroon-coloured leather binding of the work has a centre-piece and envelope flaps decorated with plant motifs.

Among the Mamluk military experts, Muhammad b. Lachin al-Husāmī highlights the necessary maneuvers for organizing and mobilizing the army on the battlefield under section headings called "bend." Among the detailed topics there are maneuvers such as advancing and retreating, hit-and-run tactics, holding ground and withdrawing, and accurate use of lances on a horse. The drawings and instructions are for soldiers to be arranged in groups or according to the battle formations. Each maneuver describes the entry and exit of the units, the arrangement of the soldiers, the shape and direction of the maneuver, and a drawing depicting the maneuver below." On top of every drawing the name of the maneuver in the war literature is written.

TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Ayasofya 3799

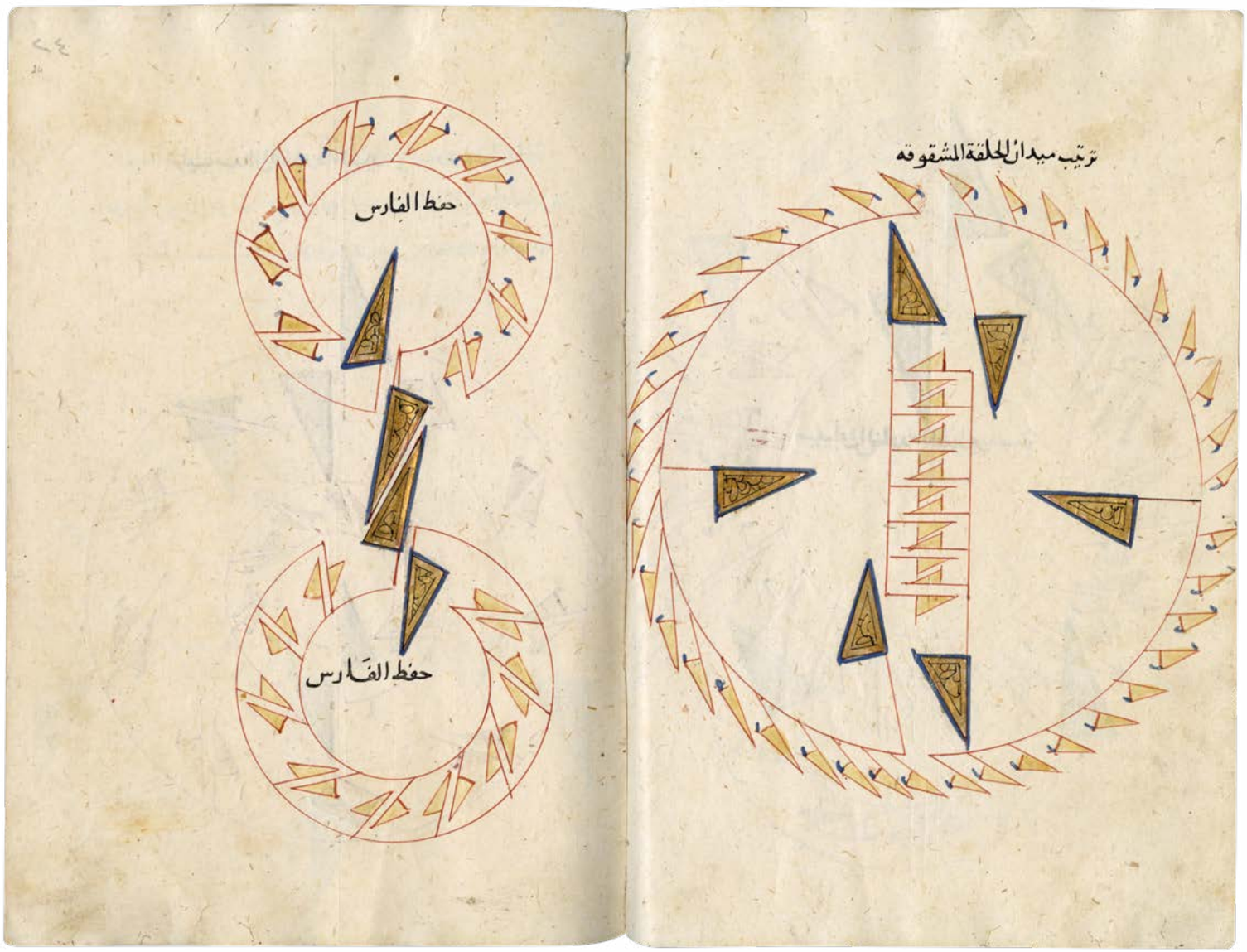

TYEK, Süleymaniye YEK, Ayasofya 3799, 19b-20a

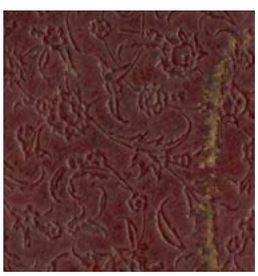

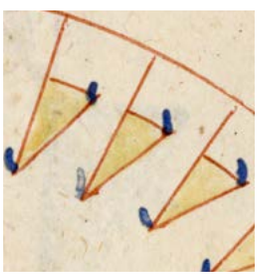

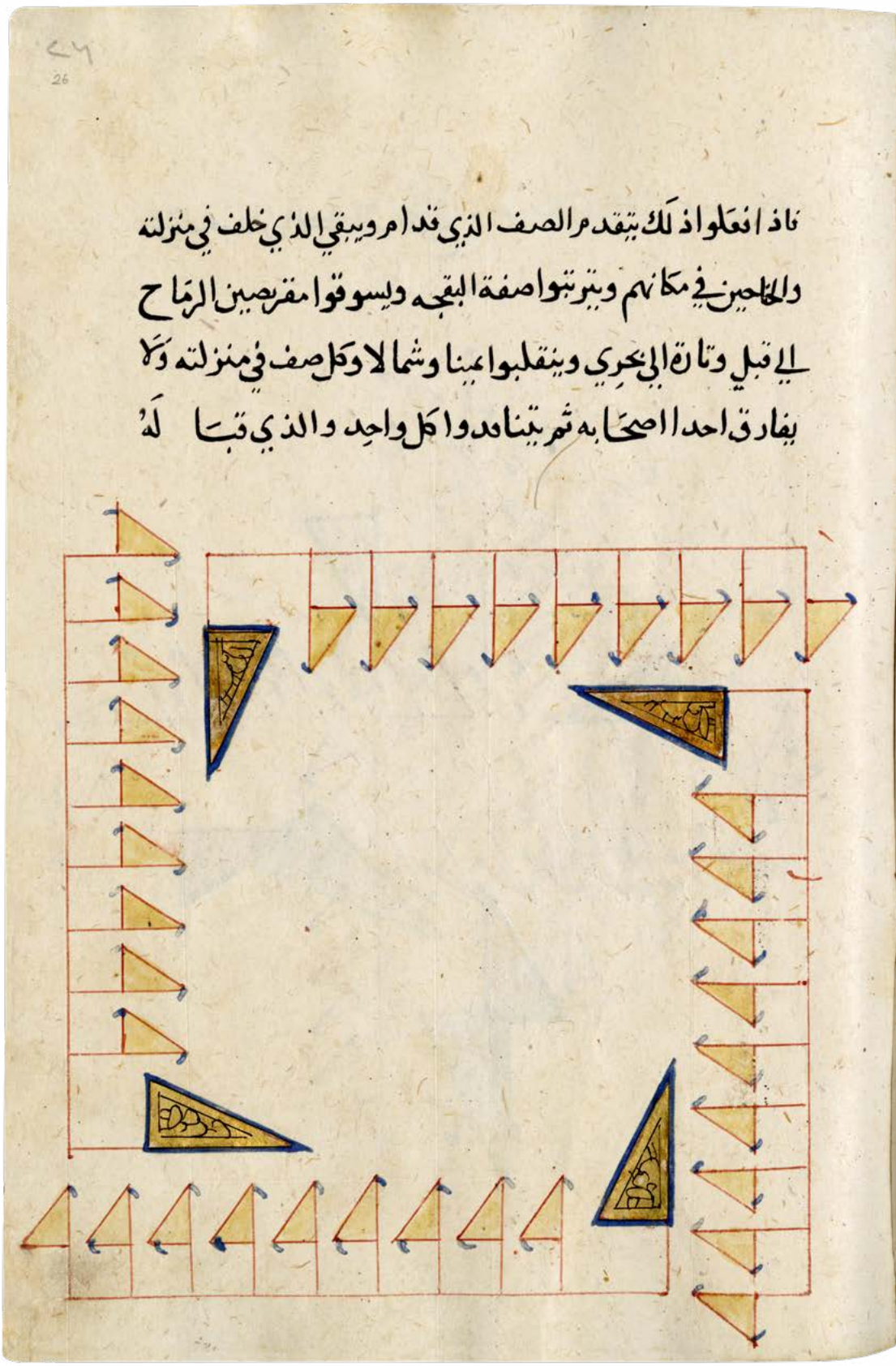

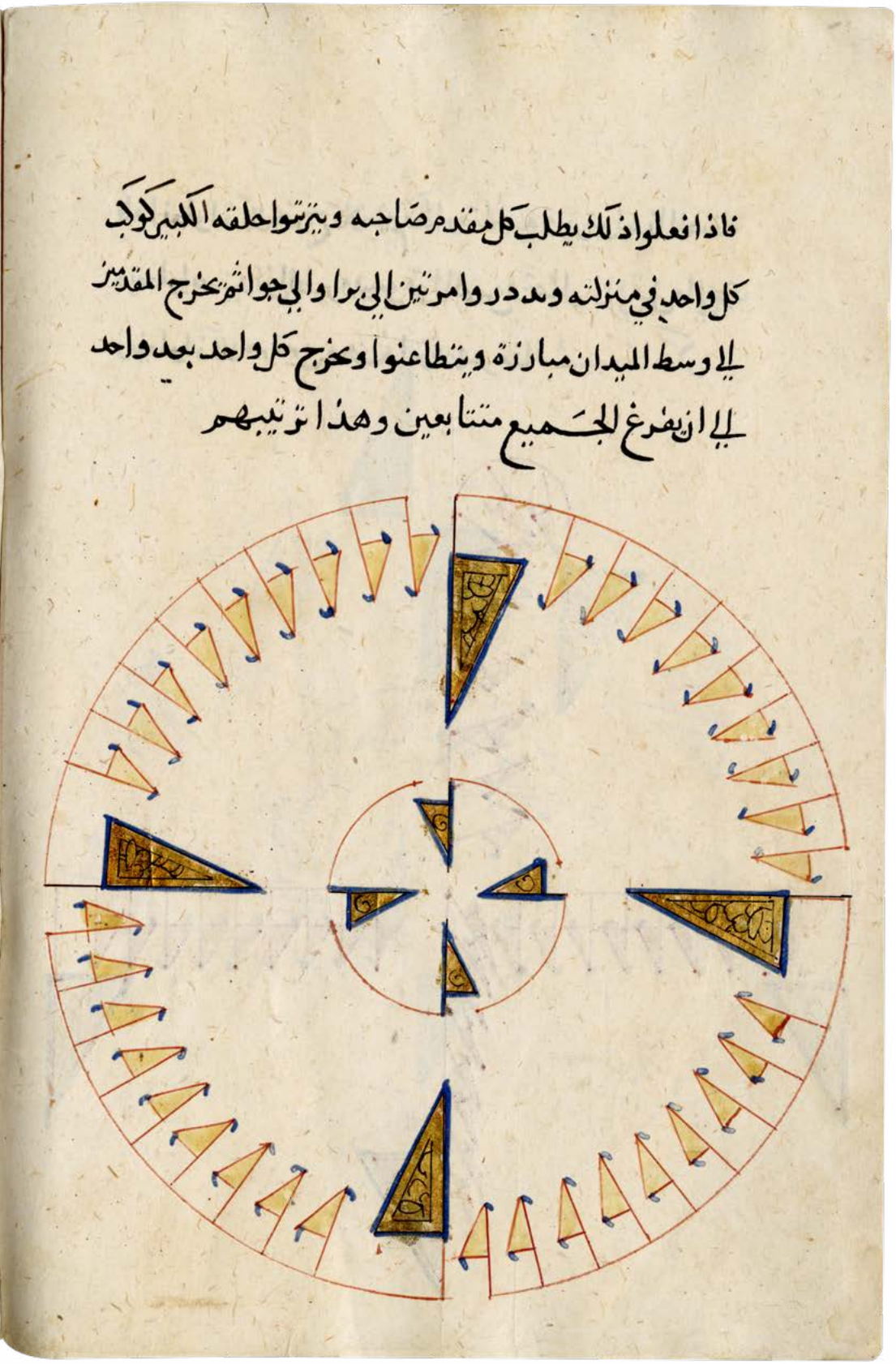
فاذا فعلوا ذلك يطلب كل مقدم صاحبه ويترتبوا حلقه الكبير كوكب
كل واحد في منزلته ويدور وامرتين الي برا والي جوا ثم يخرج المقدمين
الي وسط الميدان مبارزة ويتطاعنوا ويخرج كل واحد بعد واحد
الي ان يفرغ الجميع متتابعين وهذا ترتيبهم

TYEK, Süleymaniye YEK, Ayasofya 3799, 25b-26a

5 Münyetü't-Tullâb fî Ma'rifeti'r-Ramyi bi'n-Nüşşâb
Munyah al-Tullāb fī Ma'rifah al-Ramy bi al-Nushshāb

Alâeddin Tayboğa el-Eşrefî el-Beklemîşî'nin (ö. 797/1394) savaş okçuluğunun temel ilkelerini ayrıntılı olarak ele aldığı *Münyetü't-Tullâb* adlı eserinin nüshası

Arapça, Nesih
300x205-235x95 mm, 104 yaprak, 11 satır
Kâğıt, mürekkep, altın, mavi, turuncu, siyah, opak pigment, deri

Alâeddin Tayboğa el-Eşrefî el-Beklemîşî (ö. 797/1394) tarafından kaleme alınan ve İslâm savaş literatürünün tartışmasız en temel okçuluk eseri olarak kabul edilen *Münyetü't-Tullâb*'ın Süleymaniye Kütüphanesi, Hafız Ahmed Paşa Koleksiyonu'na kayıtlı bu nüshası, koyu nohudî renkte, âharsız Doğu kâğıdı üzerine siyah mürekkep kullanılarak nesih ve muhakkak hattıyla yazılmıştır. Yazı çevresi altın ve lacivert renkli cetveller ile çevrilidir. Eserin cildi özgün değildir.

Alâeddin Tayboğa savaş okçuluğunun temel ilkelerini ayrıntılı olarak ele aldığı, "Münye" kısaltmasıyla meşhur olan bu eseriyle kendinden sonraki bütün okçuluk kitaplarının temelini oluşturmuştur. Eser Mağrib'den Çin'e kadar İslâm dünyasında etkisini hissettirmiştir. Bilinen Türkçe ilk okçuluk eseri *Hülâsa* da büyük ölçüde Tayboğa'nın eseriyle aynı içeriğe sahiptir. Çağımızda İngilizceye de çevrilen eserde okçuluğun dinî yönü, okçu olmak için gerekenler ve okçulukta ustalaşmanın yolları anlatılmakta, düşmana üstünlük sağlamak için gereken bakış açısı ve hareket tarzına dair incelikler sıralanmaktadır. Tayboğa ayrıca genele dair bakış açısı ve analitik yaklaşımıyla metninin yüzyılları aşan bir üne sahip olmasını sağlamıştır.

TYEK, Süleymaniye YEK, Hafız Ahmed Paşa 32

The copy of *Munyah al-Tullāb*, the work of Alāaddin Taybugha al-Ashrafī al-Baklamīshī (d. 797/1394), in which he recounts the fundamental principles of the war archery

Arabic, Naskh
300x205-235x95 mm, 104 folios, 11 lines
Paper, ink, gold, blue, orange, black, opaque pigment, leather

The manuscript of *Munyah al-Tullāb*, which was written by Alāaddin Taybugha al-Ashrafī al-Baklamīshī, which is indisputably considered the most basic work on archery in Islamic war literature, is held in the Hafız Ahmed Paşa Collection at the Süleymaniye Manuscript Library. It is written in naskh and muhaqqaq scripts using black ink on dark chickpea coloured, unsized Eastern paper. The text is surrounded by frames in gold and navy blue. The binding is not original.

Alāaddin Taybugha detailed the fundamental principles of war archery in this renowned work, famously abbreviated as "*Munyah*", laying the foundation for all following archery books. The work had its effect all around the Islamic world, from Maghreb to China. The first known Turkish archery manual, *Hülāsa*, has also mostly the same content with Taybugha's book. The work, which was also translated into English, explains religious aspects of archery, the prerequisites for becoming an archer, and the ways to master archery. It details the perspective and tactics necessary to gain an advantage over the enemy. Taybugha's general perspective and analytical approach have also ensured that his text has gained lasting renown over the centuries.

TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Hafız Ahmed Paşa 32

TYEK, Süleymaniye YEK, Hafız Ahmed Paşa 32, 1ª

28

ومنهم من زاد الاء يتاد وجعل الاصول سبعة والاصح أن الاء يتاد متعلق بصنعة
القوس لأن الابتاد يحتاج الى معرفة اصلاح القوس وتقويم اعوجاجها وعمل الأوتار وغير ذلك

باب صفة القبض على القوس

فالقبض وضع جنب متن القبضة في الحز بين الكف والبنان

إنما بدئ بذكر القبض لانه أول الاصول وهو أول شيء يقع على القوس من الرجل
قبضته والمتن هو وسط ظهر القبضة من القوس والحز هو الجز الذي بين
كف الرجل وبين أصابعه واذا وضعت قبضة القوس على قبضة الرجل على
هذه الصفة تكون وسط ظهر متن القبضة في وسط العقدة الاولى من أصل الاصابع
وهو مذهب ظاهر وهو أحسن القباض وأنفعها وأسلمها من الآفات
وقوله فالقبض يعني قبض القوس اذا أردت أن تقبض القوس للرماية

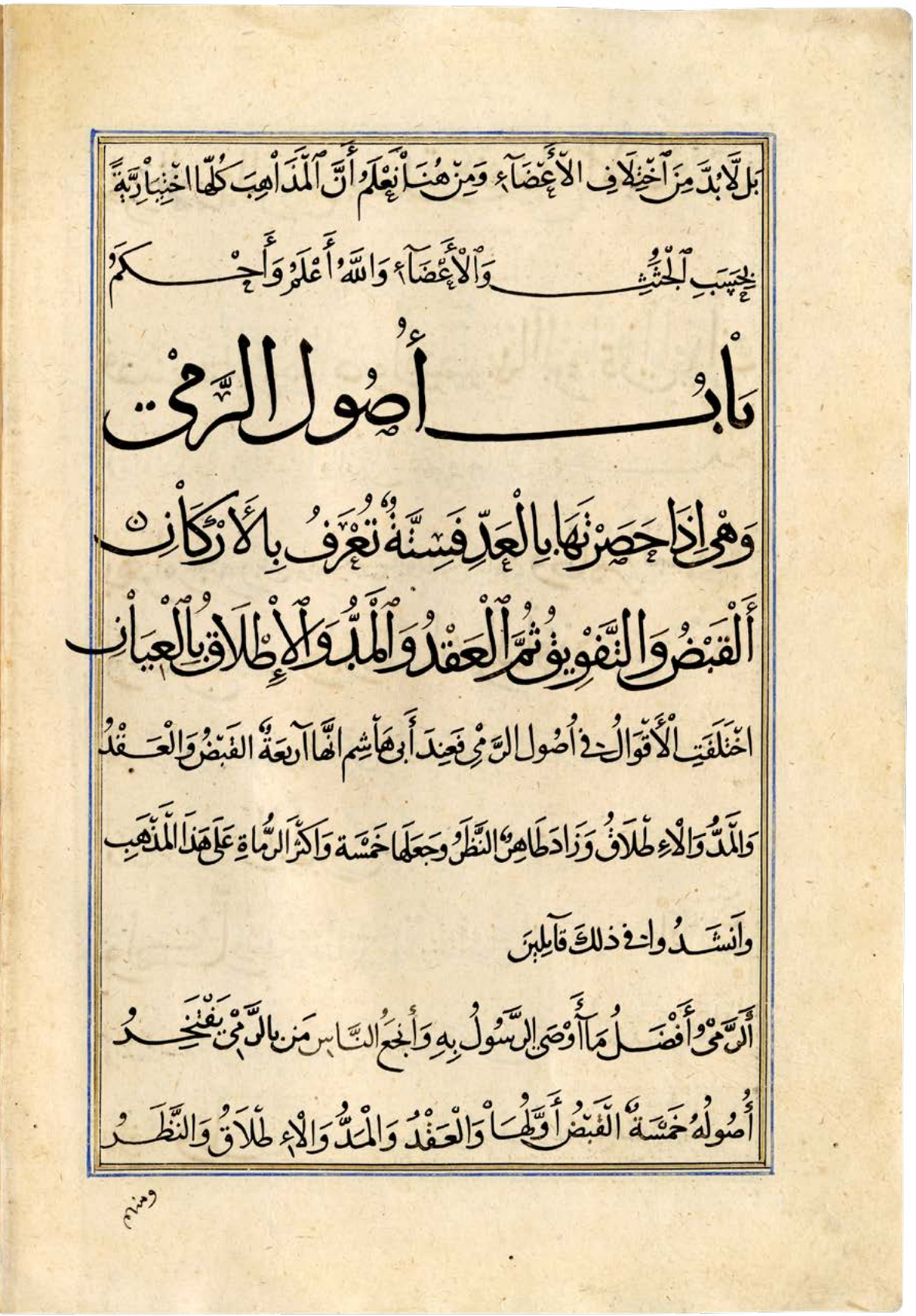

بل لا بد من اختلاف الأعضاء ومن هنا يعلم أن المذاهب كلها اختيارية
بحسب الخشب والأعضاء والله أعلم وأحكم

باب أصول الرمي

وهي إذا حصرتها بالعد فستة تعرف بالأركان
القبض والتفويق ثم العقد والمد والإطلاق بالعيان

اختلفت الأقوال في أصول الرمي فعند أبي هاشم انها أربعة القبض والعقد
والمد والاطلاق وزاد طاهر النظر وجعلها خمسة واكثر الرماة على هذا المذهب
وانشدوا في ذلك قائلين

الرمي أفضل ما أوصى الرسول به وأجمع الناس من بالرمي يفتخر
أصوله خمسة القبض أولها والعقد والمد والاطلاق والنظر

ومنهم

TYEK, Süleymaniye YEK, Hafız Ahmed Paşa 32, 27b-28a

6 el-Kasîde fi'r-Remy
al-Qasīdah fī al-Ramy

Alâeddin Tayboğa el-Eşrefî el-Beklemişî'nin (ö. 797/1394) Türk-İslâm okçuluğuna dair temel ilkeleri manzum olarak kaleme aldığı *el-Kasîde fi'r-Remy* adlı eserinin Damadzâde Mehmed Murad Efendi tarafından vakfedilen nüshası

Arapça, Nesih
270x155-180x70 mm, 41 yaprak, 23 satır
Kâğıt, mürekkep, deri

Alâeddin Tayboğa el-Eşrefî el-Beklemişî (ö. 797/1394) tarafından manzum olarak kaleme alınan eserin bu nüshası krem rengi, âharlı, filigranlı Avrupa kâğıdı üzerine siyah ve kırmızı mürekkep kullanılarak nesih hattıyla yazılmıştır. Eserin cildinin özgün olduğu düşünülmektedir. Cilt kahverengi deri ile kaplı olup kapaklarda hatâyî grubu ve bulut motifleri ile bezenmiş şemseler yer almaktadır. Kapak ve mikleb içleri ebru ile kaplıdır.

Esere Kur'ân-ı Kerîm ve hadislerde okçuluğun faziletinden bahsedildiğini ifade eden beyitlerle başlayan Tayboğa, konuya dair âyet ve hadisleri giriş kısmında sıraladıktan sonra beden sağlığına dikkat etmeyi ve gençlere okçuluk öğretmeyi öğütlediği beyitlerle devam etmiştir. Okçuluğa dair kısa bir peygamberler tarihi de içeren bu bölümde, okçuluğu öğrendikten sonra mazeretsiz bırakmanın günah olduğu vurgulanmıştır. Sonraki bölümde yay türleri ve özellikleri, hangi yayların iyi olduğu açıklanmıştır. Yer yer savaş oku (*yağlık*) ve yer hedefi (*kıgaç*) gibi Türkçe kelimelere de rastlanan metnin son kısmında savaş ve gösteri okçuluğu hakkında tafsilatlı malumat verilmiştir. Tayboğa eserin sonunda "sözün azlığı, mânanın zorluğu ve veznin ağırlığı" sebebiyle eserin şerhine giriştiğini ifade etmiştir. Devam eden varaklarda eserin mensur olarak şerhi yer almaktadır.

TYEK, Süleymaniye YEK, Murad Molla 1315

The copy of *al-Qasīdah fī al-Ramy*, the work of Alāaddin Taybugha al-Ashrafī al-Beklemishī (d. 797/1394), in which he summarizes the principles of Turkish-Islamic archery in verse, endowed by Damadzāde Mehmed Murad Efendi

Arabic, Naskh
270x155-180x70 mm, 41 folios, 23 lines
Paper, ink, leather

This manuscript of *al-Qasīdah*, composed in verse by Alāaddin Taybugha al-Ashrafī al-Beklemishī is registered in the Murad Molla Collection at the Süleymaniye Manuscript Library. It is written in naskh script using black and red ink on cream-coloured, sized, watermarked European paper. The binding is deemed to be original. It is covered with brown leather and there are centre-pieces on the covers, decorated with khatayi and cloud motifs. The insides of the covers and the envelope flaps are covered with marbling.

Taybugha starts the verses with saying that the virtue and value of the archery is mentioned in the Qur'ān al-Karīm and hadiths. After listing the ayahs and hadiths on the topic, Taybugha continues with verses in which he advises caring for bodily health teaching archery to the youth. In this chapter, which contains a short history of prophets, he stresses that abandoning archery after learning is a serious sin. In the following chapter, the topic is the types of bows and discussion of good quality bow types. Occasionally, there are Turkish words such as "yağlık" (war arrow) and "kıgaç" (ground target). In the final part of the book, there is much detailed information about the war and trick shot archery. At the end of the book, Taybugha says that he also wrote a commentary of the verses, due to the "scarcity of the word, difficulty of the meaning, and the heaviness of the poem's metre." The commentary follows the poem, written in prose.

TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Murad Molla 1315

بسم الله الرحمن الرحيم

فلم يزل قيامه لله مشددا على ذوي الطغيان
حتى اقام الدين بالبرهان والسيف والنشاب والسنان
صلى وسلم ربنا عليه ما دارت الافلاك بالازمان
ثم الرضى عن صحبه الكرام والال والازواج والخلان
وبعد ان خير ما يعاني ذو العقل في رياضة الابدان
ما ينفع الانسان في المآل ويرفع الشان بكيد الشاني
وقد اتت فضيلة النشاب صريحة في محكم القرآن
وفي الحديث المسند الصحيح قد صح بالتصريح والتبيان
وفضيلة المعتد للرمايا لما لها من شدة السلطان
وهيبة ان مرت بالافكار خرت لها رعبا الى الاذقان
فاعجب لكاس تسر بالمنايا من كبد الروحا لكبد الفان
بخطوة تمر في الهواء وخطبة بالناب الاقعواني
فيا لها من خاطر بعد السرى ترى الزناد موهج النيران
ونافذ القضا في الاجسام خلصت بين الروح والابدان
اهبك من مبطل الشجاعه يا صايدا للاسد والغزلان
ما انت الا زينة الرجال وسهم كل ممرد شيطان
بقوة حفت بها العنايا تحمي الحمى من كل جان جان
فكم جبان جاد بالرمايا يوم الوغى سطا على الشجعان
وكم فريق فرق بالنكايا هذا النشاب الفاتك الفتان
وهذه قصيدة نظمتها ارجو ثواب الله والجنان

تضمنت

تضمنت معاني الرمايا بنية الغزاة للاخوان
تعين للابطال في الجهاد وتحفظ الاصول بالاوزان
اذ كان حفظ الشعر للغواة سهلا سريع الذكر للاخوان
كاسمها في غنية المرامي وغاية المرام للمعاني
لما غدا كنز الذي الافنان في حلل التحرير والاتقان
سالت رب العرش ذا الامنان توفيق حافظها وكل فان
والقار والسامع بالاحسان والمالك المحروس بالمنان
وحان ان نشرع في المقصود وننجز الموعود في العنوان
لمن يروم صنعة الرمايا ويحكم الاصول والمعاني
حتى يصيب ناكيا بعيدا بسرعة محترس الجسمان
فخذ هداك الله ما اقول وافهمه بالعقل وبالتاني
اعدد من القسي فحلا شامي صناعة البارع بالامكان
ذي قبضة تملا لكف الرامي وقوة تقهرها اليدان
ووتر سدى من الحرير اذ محكم الخطا والمصران
يكون ثلث عشر عشر العشر من حبل قوس زين بالاوزان
وطوله عن قوسه انقص معلنا لنصف سدس ما حوى الفرضان
واختر من النشاب ذي التدوير المستقيم الثابت البنان
ونصله اجعل وزن سبع كله في نوعي اليغلق والميدان
مربعا مثلثا او حيدري والريش ريش النسر والعقاب
وطول سهم الرام ما يحسنه مستوفيا معتدل الجثمان
وصالح ما كان طول اليد من ابطه وغاية البنان
وخذ من الاديم كستبانا او قرن ايل ثابت الاركان
مقدر لا يعتريه الضيق متسعا ممتنع الجولان

TYEK, Süleymaniye YEK, Murad Molla 1315, 181b-182a

7 Kitâbü'l-Hülâsa (en-Nüşşâb)
Kitāb al-Khulāsah (al-Nushshāb)

Kıpçak Türkçesi ile kaleme alınmış, bilinen ilk Türkçe okçuluk kitabı *el-Hülâsa*'nın Hüseyin b. Ahmed el-Erzurumî tarafından istinsah edilen nüshası

Türkçe, Nesih
210x150-140x100 mm, 102 yaprak, 9 satır
Kâğıt, mürekkep, deri

Bilinen ilk Türkçe okçuluk kitabı *el-Hülâsa*'nın metni krem rengi, âharlı Avrupa kâğıdı üzerine siyah ve kırmızı mürekkep kullanılarak nesih hattıyla yazılmıştır. 1[a] sayfasında, dikdörtgen formda zahriye tezhibi vardır. Dikdörtgen form içinde eserin adının yer aldığı kitâbe yazısı ile kare form içindeki göbek yazısı, altın zemin üzerine üstübeç mürekkep kullanılarak nesih hattıyla yazılmıştır. Bezeme altın, beyaz ve lacivert renk cetveller ile çevrelenmiş olup lacivert renk tığ süslemesi ile tamamlanmıştır. Süslemeye bitişik yer alan daire formlu bezemenin altında Veliyyüddin Efendi'ye ait temellük kaydı ve mühür bulunmaktadır. Eserin cildi özgün değildir.

Anonim olmasına rağmen harp literatürünün öncü metinlerinden olan *el-Hülâsa*'nın muhtevası Tayboğa'nın ünlü eseri *Münye* ile büyük benzerlik taşımaktadır. Bu nedenle özet bir tercüme olma ihtimali yüksektir. Eser, at binip ok atmanın faziletini, Hazret-i Peygamber'in de at binip ok attığını ve ümmetini bunları yapmaya teşvik ettiğini anlatan bölümle başlar. Eserde, Türk savaş okçuluğunun alamet-i farikası olan "süratli, isabetli, etkili, uzun menzilli ve vur-kaç ile atış" yöntemlerinin teorisi anlatılmaktadır. Bu özellik, 13. varakta düşmanın ulaşamayacağı mesafeden, ondan erken davranıp ok atarak isabet ettirmek, düşmanın zırhını delip geçerek onu savaş dışı bırakmak ve kendini korumak olarak özetlenmiştir. Türk harp literatürü için oldukça kıymetli olan metnin sonunda adı geçen Hüseyin b. Ahmed el-Erzurumî'nin müstensih olduğu düşünülmektedir.

TYEK, Beyazıt YEK, Veliyyüddin Efendi 3176

The copy of the work titled *al-Khulāsah*, written in Kipchak Turkish, known to be the first Turkish archery book, scribed by Erzurumī Hüseyin b. Ahmed

Turkish, Naskh
210x150-140x100 mm, 102 folios, 9 lines
Paper, ink, leather

The first known Turkish archery manual, *al-Khulāsah's* text is written with black and red ink on a sized, cream-coloured European paper in naskh script. On folio 1[a], there is a rectangular frontispiece. The rectangular inscription is in naskh script, while the square central inscription is written in thuluth script, using lead-white ink on a gold background. The ornamentation is surrounded by frames coloured in gold, white, and navy blue, and is completed with navy blue stalks. Below the circular ornamentation next to the decoration, there is an ownership statement and a seal belonging to Veliyyüddin Efendi. The binding is not original.

It is seen that the content of the anonymous text *al-Khulāsah*, which is among the pioneering texts in our military literature, bears a striking resemblance to Taybugha's famous work *Munyah*. There is a high possibility that it is a translated summary. The work begins mentioning the virtues of riding and shooting arrows, and that the Prophet (pbuh) himself did both and encouraged people to do so. The manual theorizes the distinguishing features of Turkish archery, which are "quick, accurate, effective, long-ranged and hit-and-run shooting". This aspect is summarized on folio 13 as shooting arrows from a distance where the enemy cannot reach, hitting them accurately, piercing through their armor to disable them from combat, and protecting oneself while doing so. Due to this, it is quite valuable for Turkish archery. Erzurumī Hüseyin b. Ahmed, whose name is mentioned at the end of the text, is regarded to be the scribe.

TYEK, Beyazıt Manuscript Library, Veliyyüddin Efendi 3176

TYEK, Beyazıt YEK, Veliyyüddin Efendi 3176, 1a

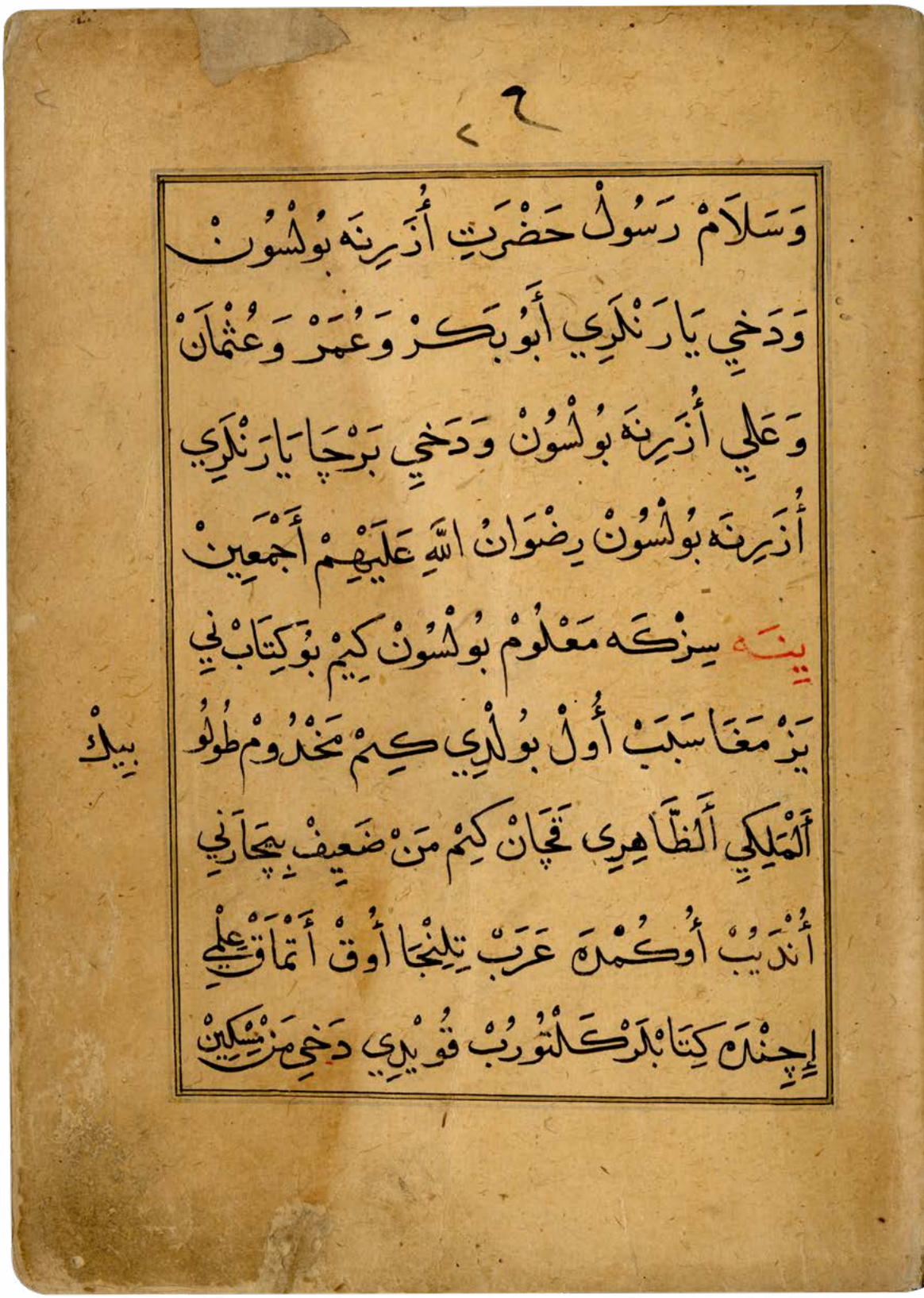
٦
وَسَلَامْ رَسُولْ حَضْرَتِ أُزَرِنَه بُولْسُونْ
وَدَخِي يَارَنْلَرِي أَبُوبَكْرْ وَعُمَرْ وَعُثْمَانْ
وَعَلِي أُزَرِنَه بُولْسُونْ وَدَخِي بَرْچَا يَارَنْلَرِي
أُزَرِنَه بُولْسُونْ رِضْوَانُ اللهِ عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينْ
يِنَه سِزْكَه مَعْلُومْ بُولْسُونْ كِيمْ بُوكِتَابْنِي
يَزْمَغَا سَبَبْ أُولْ بُولْدِي كِيمْ مَخْدُومْ طُولُو
أَلْمَلِكِي أَلظَّاهِرِي چَانْ كِيمْ مَنْ ضَعِيفْ بِچَارَنِي
أُنْدَيُبْ أُوكُمَنْ عَرَبْ تِلِنْجَا أُوقْ أَتْمَاقْ عِلْمِي
إِچِنْدَه كِتَابْلَرْ كَلْتُورُبْ قُويْدِي دَخِي مَنْ مِسْكِينْ
بِيكْ

بسم الله الرحمن الرحيم

أكوش حمد شكر وثنا أول بيربار تكريكم

عالملرني يوقدرن بارقلدي ودخي آدم

أوغلنلرينا بلمكانيني قلم برله بلدردي

ودخي ترلو ترلو علم وهنر لرني أوكرتدي

ودخي آدم أوغلنلرني برچا مخلوقلردن

أرتق حرمت وكرامت برله قلدي بتكم

تكري تعالى كلامي اچنده يادقلدي

ولقد كرمنا بني آدم تيب ودخي دعا

وسلام

TYEK, Beyazıt YEK, Veliyyüddin Efendi 3176, 1b-2a

8 Kitâbü'l-Hidâye fî İlmi's-Sebk ve'r-Rimâye
Kitāb al-Hidāyah fī 'Ilm al-Sabq wa al-Rimāyah

Okçuluğa sıfırdan başlamak isteyenlere okçuluğu öğretmek üzere kaleme alınmış ve yazarı bilinmeyen *Kitâbü'l-Hidâye fî İlmi's-Sebk ve'r-Rimâye* adlı eserin Şeyhülislâm Veliyyüddin Efendi tarafından vakfedilen nüshası

Arapça, Nesih
195x145-120x90 mm, 71 yaprak, 15 satır
Kâğıt, mürekkep, deri

Kitâbü'l-Hidâye fî İlmi's-Sebk ve'r-Rimâye'nin metni krem rengi, âharlı, filigranlı Avrupa kâğıdı üzerine siyah ve kırmızı mürekkep kullanılarak nesih hattıyla yazılmıştır. 1[a] sayfasında yer alan, "Bu kitabı okumayan kişi, ok atıcılığına dair hiçbir şey bilmiyor demektir." ifadesi, Arapça olarak nesih hattıyla yazılmıştır. Sayfada Şeyhülislâm Veliyyüddin Efendi'ye ait iki mühür ile eserin kendisine ait olduğunu bildiren temellük kayıtları vardır. Nüshanın cildi özgün olup kapakları ebru kâğıdı ile kaplıdır. Kapak içlerinde pembe renk kâğıt kullanılmıştır.

Şimdiye kadarki tespitlere göre yazarı belirlenemeyen eserin muhtevası oldukça geniştir. Geleneğe uygun şekilde okçuluğun dinî yönüne vurgu yapılarak başlayan metnin ilk sayfasında Hazret-i Peygamber'in ok atmaya dair tavsiyelerine yer verilmiştir. Ardından okçuluğun sevap oluşu ve fazileti, ok atarken meleklerin hazır bulunması, okçuluğun bereketi ve tıpkı namaz gibi ecri yüksek bir nâfile ibadet olduğu açıklanır. Eser okçuluğa sıfırdan başlayanlara okçuluğu öğretmek için yöntemler sunar. Ok atmanın temel gereklerinin sıralandığı bölümde felsefî-analitik sayılabilecek bir yaklaşım mevcuttur. Görme ve bakma teknikleri; cisimleri, hacimleri, uzunluk ve mesafeleri tanımak ve ayırt edebilmek için gerekenler bu kısımda anlatılır. Eser, metodolojik yaklaşımı, devrin ve İslâm dünyasının, Müslüman Türklerin askerî eğitim anlayışı hakkında bilgi vermesi açısından son derece kıymetlidir. Eserde okçuluk malzemeleri, ayakta ve otururak atışlar, okların kusurları, ok atarken yapılan hatalar ve yaralanmalar gibi meseleler geniş bir yelpazede ele alınmaktadır.

TYEK, Beyazıt YEK, Veliyyüddin Efendi 3177

The manuscript of the work titled *Kitāb al-Hidāyah fī 'Ilm al-Sabq wa al-Rimāyah*, that was authored by an unknown writer to teach archery to those who want to start from scratch which was endowed by Şeyhülislam Veliyyüddin Efendi

Arabic, Naskh
195x145-120x90 mm, 71 folios, 15 lines
Paper, ink, leather

Kitāb al-Hidāyah fī 'Ilm al-Sabq wa al-Rimāyah is written on a sized, watermarked, cream-coloured European paper with black and red ink in naskh script. On page 1[a], it is written in naskh script in Arabic: "One who does not read this book, knows nothing about archery." On the page, there are two seals and an ownership statement belonging to Şeyhülislam Veliyyüddin Efendi. The binding is original and covered with marbled paper. Pink paper is used inside the covers.

The content of the work, of which the author could not be determined so far, is quite extensive. Following the tradition, the first page which starts with the religious aspect of archery, is dedicated to the command of the Prophet (pbuh) to shoot arrows. Afterwards, the reward of archery in the afterlife and its virtue, the presence of angels while shooting arrows, the blessings of archery and that it is a non-obligatory act of worship just like salah with high reward, are explained. The work provides methods to teach archery to the ones who learn from scratch. In the section in which the fundamentals of shooting arrows are listed, there is an approach that can be considered philosophical and analytical. In this chapter, techniques of seeing and observing, requirements for recognizing and distinguishing objects, volumes, lengths and distances are explained. This work is very valuable because of the methodological approach it takes and the information it gives about the Islamic world and the military training approach of Muslim Turks. The work has a very wide range of content on archery equipments, shooting while on foot and sitting, the flaws of arrows, the mistakes made while shooting and the injuries.

TYEK, Beyazıt Manuscript Library, Veliyyüddin Efendi 3177

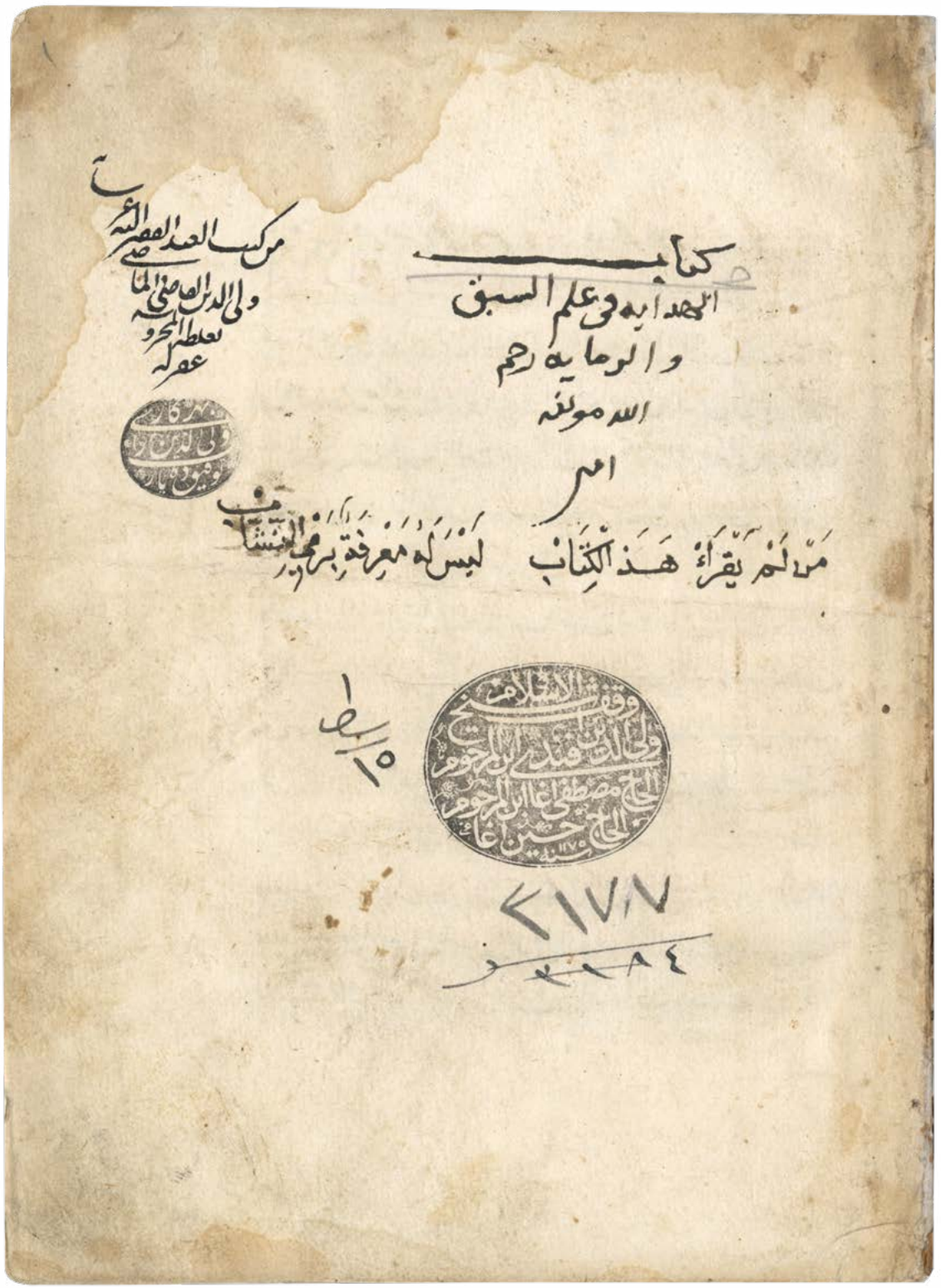

TYEK, Beyazıt YEK, Veliyyüddin Efendi 3177, 1a

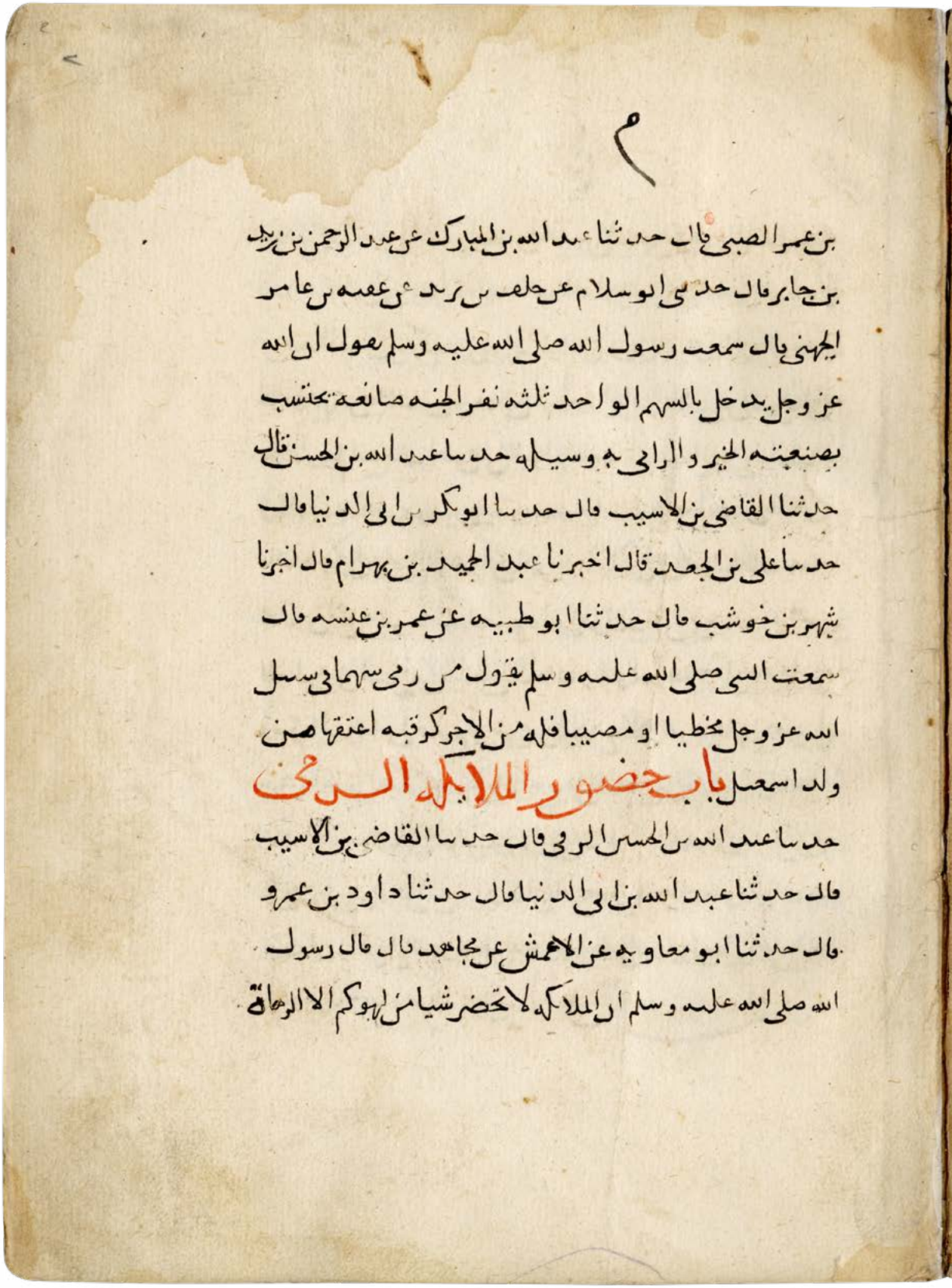

بن عمر الصبي قال حدثنا عبد الله بن المبارك عن عبد الرحمن بن زيد
بن جابر قال حدثني ابو سلام عن خلف بن زيد عن عمه بن عامر
الجهني قال سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول ان الله
عز وجل يدخل بالسهم الواحد ثلثة نفر الجنة صانعه يحتسب
بصنعته الخير والرامي به وسيله حدثنا عبد الله بن الحسن قال
حدثنا القاضي بن الاسيب قال حدثنا ابو بكر بن ابي الدنيا قال
حدثنا علي بن الجعد قال اخبرنا عبد الحميد بن بهرام قال اخبرنا
شهر بن خوشب قال حدثنا ابو طبيه عن عمرو بن عنسه قال
سمعت النبي صلى الله عليه وسلم يقول من رمى سهما في سبل
الله عز وجل مخطيا او مصيبا فله من الاجر كرقبه اعتقها من
ولد اسمعيل **باب حضور الملائكه الرمي**
حدثنا عبد الله بن الحسن الرقي قال حدثنا القاضي بن الاسيب
قال حدثنا عبد الله بن ابي الدنيا قال حدثنا داود بن عمرو
قال حدثنا ابو معاويه عن الاعمش عن مجاهد قال قال رسول
الله صلى الله عليه وسلم ان الملائكه لا تحضر شيا من لهوكم الا الرهانة

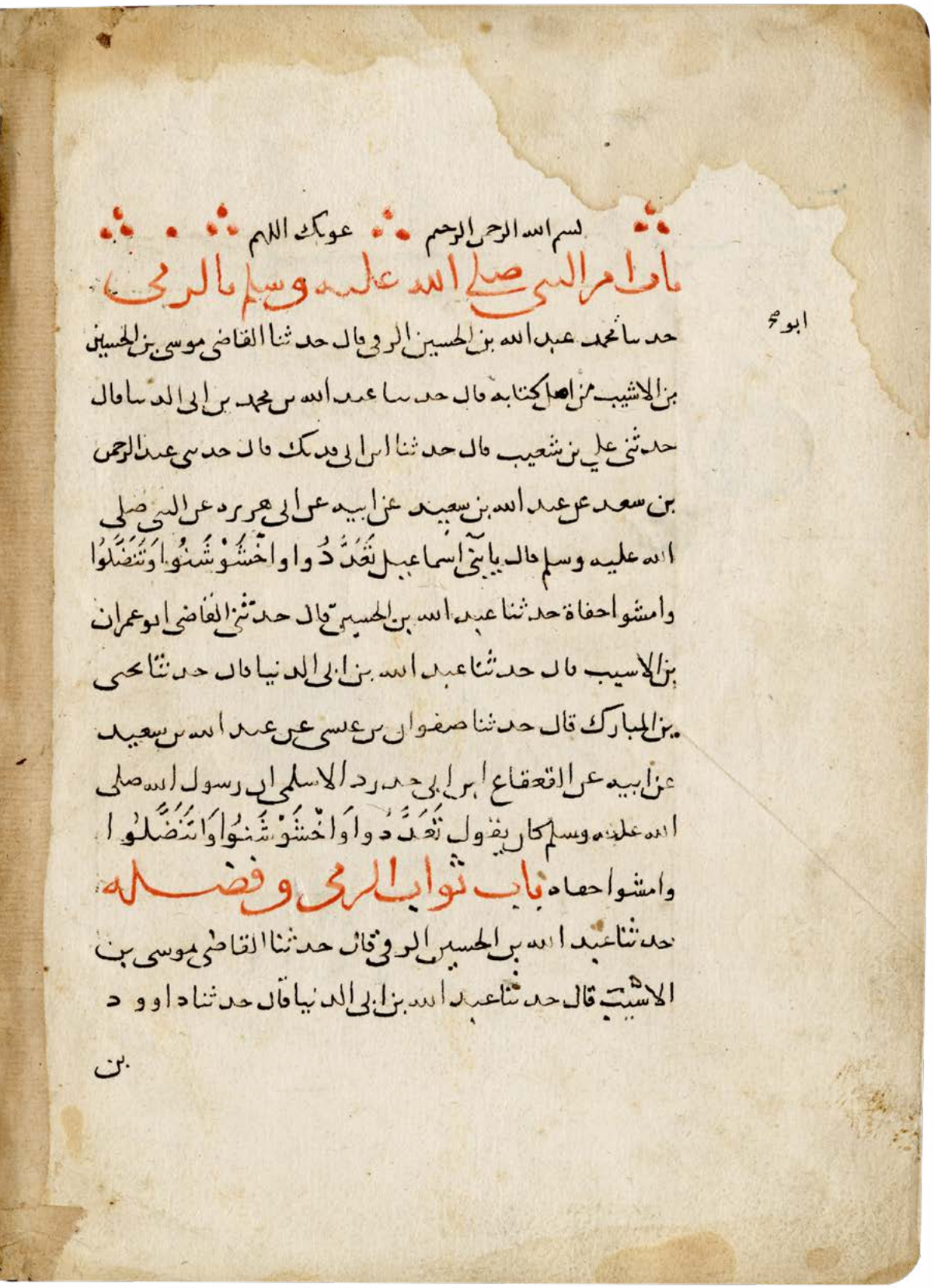

بسم الله الرحمن الرحيم ... عونك اللهم

باب امر النبي صلى الله عليه وسلم بالرمي

ابو ع

حدثنا محمد عبد الله بن الحسين الروي قال حدثنا القاضي موسى بن الحسين
بن الاشيب من اصل كتابه قال حدثنا عبد الله بن محمد بن ابي الدنيا قال
حدثني علي بن شعيب قال حدثنا ابن ابي ويدك قال حدثني عبد الرحمن
بن سعد عن عبد الله بن سعيد عن ابيه عن ابي هريرة عن النبي صلى
الله عليه وسلم قال يا بني اسماعيل تعددوا واخشوشنوا وتنضلوا
وامشوا حفاة حدثنا عبد الله بن الحسين قال حدثني القاضي ابو عمران
بن الاشيب قال حدثنا عبد الله بن ابي الدنيا قال حدثنا يحيى
بن المبارك قال حدثنا صفوان بن عيسى عن عبد الله بن سعيد
عن ابيه عن القعقاع ابن ابي حدرد الاسلمي ان رسول الله صلى
الله عليه وسلم كان يقول تعددوا واخشوشنوا وانتضلوا
وامشوا حفاة

باب ثواب الرمي وفضله

حدثنا عبد الله بن الحسين الروي قال حدثنا القاضي موسى بن
الاشيب قال حدثنا عبد الله بن ابي الدنيا قال حدثنا اوو د

بن

TYEK, Beyazıt YEK, Veliyyüddin Efendi 3177, 1b-2a

9 Kitâbü'l-Îzâh fi'r-Remy
Kitāb al-Īzāh fī al-Ramy

Ebû Abdullah Muhammed b. Yûsuf el-Ahbârî'nin ok ve yay türlerini ayrıntılı olarak ele aldığı, okçuluğun ve ok müsabakalarının nasıl yapılması gerektiğini beyan ettiği *Kitâbü'l-Îzâh fi'r-Remy* adlı eserinin 982/1575 yılında istinsah edilen nüshası

Arapça, Sülüs-Nesih
275x195-197x130 mm, 71 yaprak, 15 satır
Kâğıt, rıhlı mürekkep, deri, yeşil ipek tekstil

Ebû Abdullah Muhammed b. Yûsuf el-Ahbârî'nin *Kitâbü'l-Îzâh fi'r-Remy* adlı eserinin Şevval 982/Şubat 1575'te Ahmed b. Hüseyin Bey el-Cemâlî eliyle istinsah edilmiş olan bu nüshası, krem rengi, âharlı, filigranlı Avrupa kâğıdı üzerine siyah mürekkep kullanılarak nesih hattıyla yazılmıştır. Sayfaların ilk ve son satırları sülüs hattıyla yazılıdır. Eserde yazma eserlerde görülen, mürekkebi kurutmak için mürekkebin üzerine dökülen renkli ince kum ile meydana getirilen "rıh" yazılar mevcuttur. Nüshanın cildinin özgün olduğu düşünülmekte olup kapakları ebru kâğıdı üzerine kumaş kaplıdır.

Ahbârî eserine, ok koşularını (yarışma) anlatarak başlar. Koşulardan hangisinin kumar olup hangisinin olmadığını hadislere atıf yaparak belirtir. Burada, okçuların ok koşularında birbirlerine zarar vermelerinin caiz olmadığı, doğru müsabakaların nasıl olacağı gibi meseleleri de içeren fıkha dair bir bölüm bulunmaktadır. Okçuluğun öğrenilmesi ve icrası ayrıntılı olarak anlatılır. Yeri geldikçe farklı koşullarda karşılaşılacak durumlar ve nasıl hareket edileceği de belirtilmiştir. Bu yönüyle *el-Îzâh*, eserleri anlama ve teknikleri uygulamada zorlananlar için kolay anlaşılıp uygulanacak bir muhtevaya sahiptir. Ancak hattı biraz sanatlı olduğundan yazısı acemi okurlara göre değildir. Gelenekten farklı olarak okçuluğun faziletleri kitabın sonunda ele alınmıştır. Metinde farklı yay türlerinin anlatıldığı ve Arap yayının özelliklerinin övüldüğü bir bölüm mevcuttur. Eserin oklara dair bölümü ise oldukça ayrıntılıdır.

TYEK, Süleymaniye YEK, Nuruosmaniye 4098

The manuscript of the work of Abū Abdullah Muhammad b. Yūsuf al-Akhbārī, *Kitāb al-Īzāh fī al-Ramy*, which was scribed in 982/1575, in which he explains the types of arrows and bows in detail, and how the archery and archery competitions should be performed

Arabic, Thuluth- Naskh
275x195-197x130 mm, 71 folios, 15 lines
Paper, ink, leather, green silk textile

Kitāb al-Īzāh fī al-Ramy, the work of Abū Abdullah Muhammad b. Yūsuf al-Akhbārī, scribed by Ahmed b. Hüseyin Bey el-Cemālī in Shawwal 982 (February 1575), is written in naskh script with black ink on cream-coloured, sized, watermarked European paper. The first and last lines of pages are written in thuluth. In the work, there are "rıh" scripts, which are seen in manuscripts and is made by sprinkling thin coloured sand on ink to dry it. The binding is believed to be original and the covers are wrapped with fabric over marbled paper.

al-Akhbārī begins his work by mentioning archery competitions. He indicates which races are gambling and which are not by referring to hadiths. Here, there is a chapter on Islamic jurisprudence (fiqh) which includes information on how the contests should be conducted and that the archers are not permitted to harm each other during competitions. Learning and applying archery is also explained in detail. When necessary, various situations that can be faced under different circumstances and how to act accordingly are specified. In this respect, *al-Īzāh* has a content that is easy to grasp and apply for those who struggle to understand other works and techniques. However, it is not suitable for novice readers due to its somewhat artistic script. Unlike tradition, the virtues of archery is at the end of the book. In the work, there is a section that mentions various types of bows and praises the features of the Arabian bow. The section on arrows is quite comprehensive.

TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Nuruosmaniye 4098

سبيل الهما ان يكون كالشيء الذي فوق النساء والثاني خشونة
الربع الثالث من زج الفوق والرابع الذي يعقر اصل نصل الهما ويكون من ضرق الفوق فاذا عصر
خرج منه الوتر يعقره الى اسفل يكون على البنك السفلاني على الفوقاني فاذا اطلق كان اشد رجوعا فانحط
الفوق عند الاطلاق فيعقره

باب سطح الوتر الاذن

يكون ذلك في ثلاث خصال اولها
ان يكون في نصل احد طرفيه خرم يدخل فيه طرف الوتر ويكون الخرم في اسفل النصل
والطرف الاخر من الوتر يدخل في خرم النصل الاخر ويكون الوتر مشدودا بين النصلين
وفي خرم النصل الاسفل عقدة تمنع الوتر من الخروج والثانية ان يكون في النصل
الاعلى خرم يدخل فيه طرف الوتر ويكون في النصل الاسفل خرم يدخل فيه الطرف الاخر
من الوتر ويكون الوتر مشدودا بين النصلين والثالثة ان يكون في النصل الاعلى
خرم يدخل فيه طرف الوتر ويكون في النصل الاسفل خرم يدخل فيه الطرف الاخر من الوتر
ويكون في النصل الاسفل خرم يدخل فيه الوتر ويكون الوتر مشدودا بين النصلين
ويكون في خرم النصل الاسفل عقدة تمنع الوتر من الخروج

باب سطح الوتر الاذن

يكون ذلك في ثلاث خصال اولها
ان يكون في نصل احد طرفيه خرم يدخل فيه طرف الوتر ويكون الخرم في اسفل النصل
والطرف الاخر من الوتر يدخل في خرم النصل الاخر ويكون الوتر مشدودا بين النصلين
وفي خرم النصل الاسفل عقدة تمنع الوتر من الخروج والثانية ان يكون في النصل
الاعلى خرم يدخل فيه طرف الوتر ويكون في النصل الاسفل خرم يدخل فيه الطرف الاخر
من الوتر ويكون الوتر مشدودا بين النصلين والثالثة ان يكون في النصل الاعلى
خرم يدخل فيه طرف الوتر ويكون في النصل الاسفل خرم يدخل فيه الطرف الاخر من الوتر
ويكون في النصل الاسفل خرم يدخل فيه الوتر ويكون الوتر مشدودا بين النصلين

باب سطح الوتر الصدر

يكون من اربع خصال احدها الخطاط منكبه
الايمن وفي خوله رجل قوسه تحت ذراعه مرسلا فانه ومن لقائه اليد بحيث يخرج صدره فاذا كان
من انحطاط منكبه اقامه ورفعه واذا كان من لقائه اليد بحيث يخرج صدره فاذا كان
قوسه تحت ذراعه اخرجها قليلا واذا كان من لقائه اليد بحيث يخرج صدره فاذا كان
فانه يرد اليد

باب سطح الوتر الذراع والكرسوع والقبضة

يكون من ثلاث
خصال اولها الذي يسطح الذراع والثاني الذي يسطح الكرسوع والثالث الذي يسطح القبضة وخروج
اليسار

الزند عن القبضة فيصلح قبضته ويرد زنده والذي يسطح القبضة
من طول الوقت فيقصره قليلا حتى يرجع الى حقه

باب اجتماع اللحمين في اصول الاصابع مما يلي الراحة

يكون من خصلتين احدهما من خلو القبضة عند المد فاذا اطلق رجع المقبض بعقره والوجه الثاني
ان يكون اسفل القوس في تركيبها اكثر حجما اما الاعلى فيكون اسرع رجوعا فيعقره وكذلك يكون في البيت
الاعلى حجان فيعقره اعلا اللف فان كان من خلو القبضة فيجتهد ان لا يكون موضع منها خاليا واذا كان
من رجحان احد البيتين عدلهما فانه يرد الزند هو اربعون بابا والمرسله وحده وصلى الله على نبينا محمد

باب السلاح بسم الله الرحمن الرحيم

باب فضل القوس العربية

حدثنا عبد الله بن الحسين الرقي قال حدثنا القاضي
ابن الاشيب قال حدثنا ابي قال حدثنا ابراهيم بن المنذر الحزامي قال حدثنا محمد بن طلحة الطويل
قال حدثني عبد الرحمن عن عتبة بن عويم بن ساعدة عن ابيه عن جده قال نظر رسول الله صلى الله عليه وسلم
في وجوه اصحابه الى قوس فارسية فقال القها المعون ولعوت لها لهذه واشار الى القوس العربية بهذه
وبهذا يفتح الله لكم في البلاد وينصركم على الاعداء حدثنا عبد الله بن الحسين قال حدثنا القاضي
ابن الاشيب قال حدثنا عبد الله بن محمد قال حدثني فضيل بن جعفر قال حدثنا سلم بن ابراهيم قال حدثنا ابو عثمان
ابن رجاء عن ابي هريرة قال اقام رسول الله صلى الله عليه وسلم والدرقي الناس يوم عيد يحثهم فاذا هو برجل
معه قوس فارسية فقال القوا هذه عنك وقال عليكم بهذه القسي العربية والرماح فيها يوئيد الله
تعالى الدين حدثنا عبد الله بن الحسين قال حدثنا القاضي ابن الاشيب قال حدثنا ابي قال حدثت
عن محمد بن اسماعيل بن ابي فديك عن ابراهيم بن ابي اسماعيل عن اسحاق بن محمد عن عبد الله بن حسن بن الهاد
الهاشمي عن علي بن ابي طالب عليه السلام قال دخل علي بن ابي طالب هو ومقداد فوساعه بسيه على النبي صلى الله
عليه وسلم فقال هكذا جاءني جبريل عليه السلام فقال اللهم

TYEK, Süleymaniye YEK, Nuruosmaniye 4098, 31b-32a

10 el-İfâde ve't-Tabsîr li-Külli Râmin Mübtedi'in ev Mâhirin Nıhrîr bi's-Sehmi't-Tavîl ve'l-Kasîr

al-Ifādah wa al-Tabsīr li-Kull Rāmin Mubtadi'in aw Māhirin Nihrīr bi al-Sahm al-Tawīl wa al-Qasīr

Cemâleddin Abdullah b. Meymûn'un okçuluğa yeni başlayanlara ve bu sahada ustalaşanlara dönük tâlimnâme niteliğinde bilgiler verdiği *el-İfâde ve't-Tabsîr* adlı okçuluk eserinin 789 yılında mukabele edilen nüshası

Arapça, Muhakkak
251x180-177x125 mm, 181 yaprak, 13 satır
Kâğıt, mürekkep, altın, mavi, siyah, opak pigment, deri

Eser nohudî renkte, âharlı Doğu kâğıdı üzerine altın, siyah ve kırmızı mürekkep kullanılarak muhakkak hattıyla yazılmıştır. 1[a] sayfasında, dikdörtgen formda zahriye tezhibi vardır. Tezhip alanı altın ve bezemeli beyaz renk cetvellerle paftalara ayrılmıştır. Eserin isminin yazılı olduğu baş kitâbe yazıları, lacivert zemin üzerine üstübeç mürekkebi ile yazılmış olup siyah mürekkep ile tahrirlenmiştir. Müellifin isminin yazılı olduğu göbek kısmı siyah mürekkep kullanılarak yazılmıştır. Göbek yazısının üstünde ve altında, daire formunda siyah zemin üzerine altın kullanılarak rûmî motif ile bezenmiş süslemeler yer almaktadır. Sayfa içerisinde Fâzıl Ahmed Paşa'nın vakıf mührü vardır. Eserin cildi özgün değildir.

Karakteristik bir Memlük devri okçuluk tâlimnâmesi niteliğinde olan eserin başlangıç bölümünde cihadın önceden farz-ı ayn olduğu, ancak sonradan hafifletilip farz-ı kifâye haline geldiği belirtilir. Düşmana karşı güçlü olmanın Allah'ın emri olduğu, okçuluk ve biniciliğin ise bu konuda özellikle önemli olduğu vurgulanan eserde, müellif cihada özel bir bölüm ayırmış, uç bölgelerde gazâ ve nöbet için (ribat) ayrı bir başlık açmıştır. Altmışı aşkın bölümden oluşan eserin son kısımlarında ok ve yayların yıpranması, bakımları ve okçunun sağlığı ele alınmıştır. Ana başlıklar (bâb) yaldızlı, alt başlıklar ve diğer konu başları (fasıl) kırmızı, bazı önemli noktalar da mavi mürekkeple yazılmıştır.

TYEK, Köprülü YEK, Fazıl Ahmed Paşa 1213

The copy of the work titled *al-Ifāda wa al-Tabsīr* on archery by Jamāl al-Dīn Abdullah b. Maymūn written for use by archery beginners and experienced archers containing information similar in nature to a field manual, collated in 789

Arabic, Muhaqqaq
251x180-177x125 mm, 181 folios, 13 lines
Paper, ink, gold, blue, black, opaque pigment, leather

This work is written on buff-coloured, sized Eastern paper in muhaqqaq script using gold, black and red ink. Page 1[a] contains the rectangular frontispiece. The illuminated area is split into different panels by gold and ornamented white rule-borders. The title inside the upper panel is written on a navy-blue base with lead-white ink and outlined in black. The author's name in the central panel is written using black ink. Two circular pieces are placed at the top and bottom of this panel, featuring gold rūmī motifs on a black ground. The page bears Fāzıl Ahmed Paşa's endowment seal. The binding is not original to the manuscript.

This book is an archery field manual characteristic of the Mamluk era. In the book's introduction it is stated that jihad used to be *fard ayn* but was later lightened to being *fard kifayah*. It is further emphasized that being strong against the enemy is an order from Allah and that archery and horse riding are of great importance for this cause. The author reserved a section of the book for the topic of jihad and included a chapter for *ribat* (guard duty in border regions). Consisting of more than 60 chapters, the last portions deal with the bow and arrow's wear, their maintenance and the archer's health. Main chapter headings (bāb) are written in gold ink, subchapters (fasl) and other headings in red, and some important points in blue.

TYEK, Köprülü Manuscript Library, Fazıl Ahmed Paşa 1213

TYEK, Köprülü YEK, Fazıl Ahmed Paşa 1213, 1a

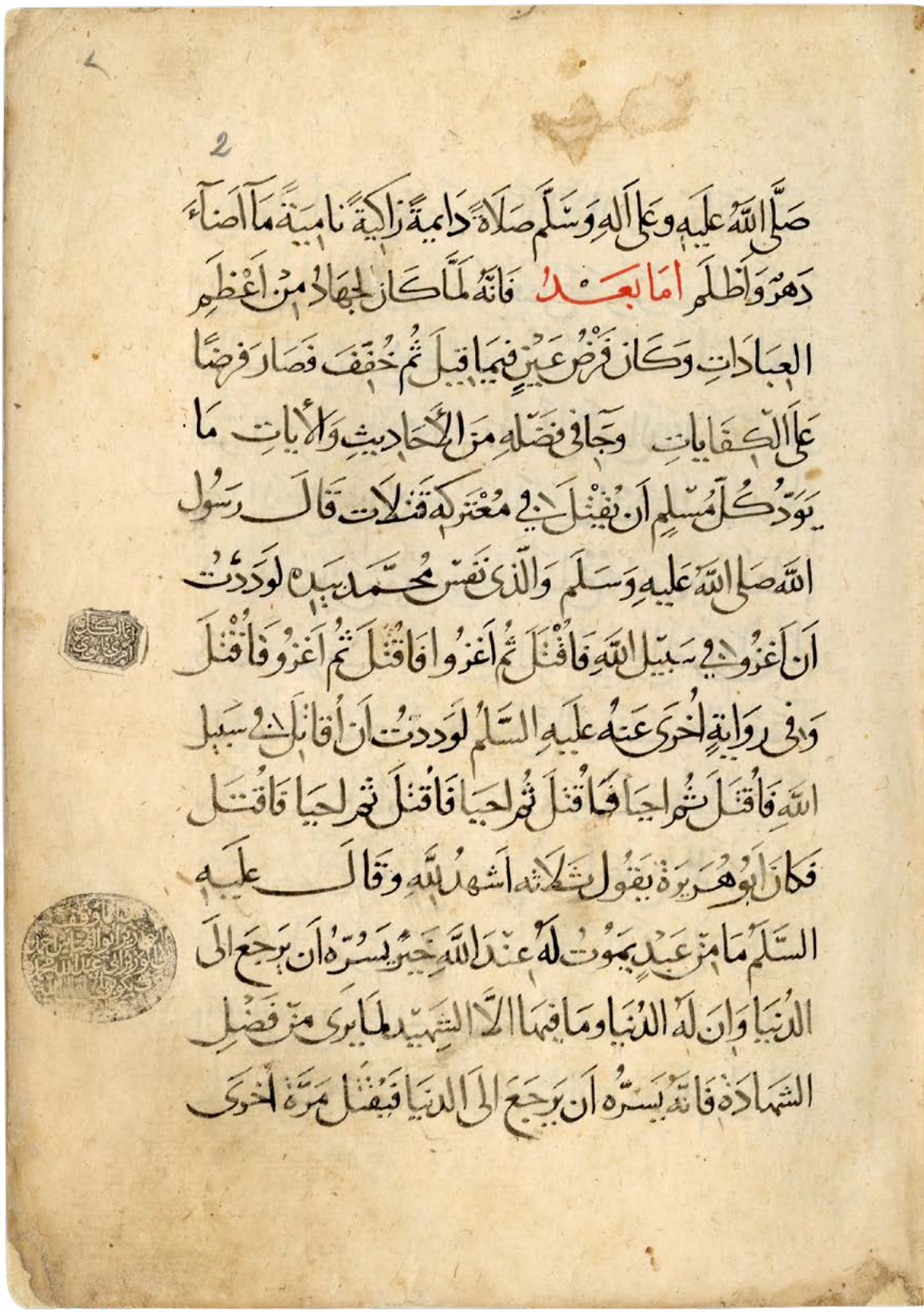
صلى الله عليه وعلى آله وسلم صلاة دائمة زاكية نامية ما أضاء
دهر وأظلم أما بعد فانه لما كان الجهاد من أعظم
العبادات وكان فرض عين فيما قيل ثم خفف فصار فرضا
على الكفايات وجاء في فضله من الأحاديث والآيات ما
يود كل مسلم ان يقتل في معترك قتلات قال رسول
الله صلى الله عليه وسلم والذي نفس محمد بيده لوددت
ان أغزو في سبيل الله فاقتل ثم اغزو فاقتل ثم اغزو فاقتل
وفي رواية اخرى عنه عليه السلم لوددت ان اقاتل في سبيل
الله فاقتل ثم احيا فاقتل ثم احيا فاقتل ثم احيا فاقتل
فكان ابو هريرة يقول ثلاثة اشهد لله وقال عليه
السلم ما من عبد يموت له عند الله خير يسره ان يرجع الى
الدنيا وان له الدنيا وما فيها الا الشهيد لما يرى من فضل
الشهادة فانه يسره ان يرجع الى الدنيا فيقتل مرة اخرى

بسم الله الرحمن الرحيم لا اله الا الله عدة لقايه
صلى الله على سيدنا محمد وعلى اله وصحبه وسلم تسليما كثيرا
الحمد لله الذي نعمته على الخلق تامة، وحكمته في الموجودات
ظاهرة عامة، الذي اخترع الاشياء على غير مثال، وافادها ما
هيأها لقبوله من كمال، جعل سبحانه الرمي بكاية العدو
واستطاعة القوة في الغزو، ووعد من رمى بسهم في سبيله بدرجة
في الجنة ترفعه اصاب به عدوا او اخطأه فلم يصبه ٥
احمده سبحانه على ما من به من معرفة دقايقه وغوامضه
وسهل من خفي سره وارشد اليه بافضاله فبحمده يستفتح كل
امر ذي بال واصلي على سيدنا محمد نبيه فبالصلاة عليه يستنجح
كل فعل ومقال واشكره كما يحق لاحسانه واجماله وهباته
قبل سؤاله واشهد ان لا اله الا الله وحده لا شريك له واشهد
ان محمدا عبده ورسوله شهادة عارف بلزومها موقن بوجوبها

TYEK, Köprülü YEK, Fazıl Ahmed Paşa 1213, 1b-2a

11 Urcûze fî İlmi'r-Rimâye
Urjūzah fī ʻIlm al-Rimāyah

Hüseyin b. Abdurrahman el-Yunanî tarafından aruz sisteminde recez adı verilen yöntem kullanılarak kaleme alınan ve okçuluk konusuna tahsis edilmiş şiirleri, şerhleri ile birlikte ihtiva eden eserin tezhipli nüshası

Arapça, Nesih
255x180-186x122 mm, 68 yaprak, 11 satır
Kâğıt, mürekkep, altın, kırmızı, siyah, mavi, bordo, opak pigment, deri

Eserin metni krem rengi, âharlı el yapımı Doğu kâğıdı üzerine altın, siyah ve kırmızı mürekkep kullanılarak nesih hattıyla yazılmıştır. Zahriyede eserin ve müellifin adının yazılı olduğu baş ve etek kitâbe yazıları ile göbek yazısı, altın zemin üzerine üstübeç ile yazılıdır. Yazı alanları beyne's-sütur ve lacivert zemin üzerine altın kullanılarak yapılmış, hatâyî grubu motiflerle bezenmiştir. Göbek yazısının etrafında zerenderzer tekniği uygulanmış olup altın zemin üzerine altın kullanılarak rûmî grubu motiflerle bezenmiştir. Süsleme alanı altın ve lacivert renkli cetveller ile çevrilidir. Zahriye tezhibine bitişik madalyon süslemelerinde hatâyî grubu motifler vardır. Eserin cildi çehargûşe olup kapakları ebru, kapak kenarları kahverengi deri ile kaplıdır.

Hüseyin b. Abdurrahman el-Yunanî dostlarının isteği üzerine yazdığını belirttiği *Urcûze* isimli eserinde, genel olarak beyitlerin ilk dizesinde bilgi, ikincisinde ise o bilginin övgüsü veya açıklamasına yer vermektedir. Müellif, eseri yazarken ünlü okçuluk üstatlarından Taberî'nin *el-Vâzıh* adlı eserinden yararlanmıştır. Beyitler kısa, ritmik ve akılda kalıcı cümlelerden oluşmaktadır. Dört okçuluk üstadının okuluna göre atış tarzlarının anlatıldığı nazım kısmında, beyitler yaldız ve mavi çiçeklerle ayrılmıştır. Şerhin ilk kısmında dinî referanslarla okçuluk teşvik edilmektedir. Nazmın aksine tafsilatlı biçimde yapılan şerhte her konuda dinî referanslarla motivasyon ifadeleri yer almaktadır. Her beytin şerhi başlarken "Bil, Allah seni muvaffak kılsın!" ifadesi tekrarlanmaktadır. Metin, okçuluğa dair bir tâlimnâmeden ziyade teşvik edici eser niteliği taşımaktadır.

TYEK, Süleymaniye YEK, Ayasofya 2952

The illuminated manuscript scribed by Hüseyin b. Abdurrahman al-Yunanī using the rajaz method of the Arabic poetic metre, containing poems dedicated to archery along with their commentaries

Arabic, Naskh
255x180-186x122 mm, 68 folios, 11 lines
Paper, ink, gold, red, black, blue, maroon, opaque pigment, leather

The text of the work is written on a cream-coloured, sized, handmade Eastern paper, with gold, black, and red ink in naskh script. The top and bottom inscriptions are written using lead white ink on a gold surface, in which the title and the name of the author is written on the frontispiece. The text panels are written in gold on navy blue backgrounds decorated with cloudbands and adorned with khatayi motifs. Around the central inscription, the "zerenderzer" technique has been applied, decorated with rūmī motifs using gold on a golden background. The ornamental area is surrounded by gold and navy blue rule-frames. There are khatayi motifs on the medallion decorations adjacent to the frontispiece. The binding is in "chahargusha" style. The covers are wrapped in marbling, while the edges are covered with brown leather.

In his work *Urjūzah*, which Hüseyin b. Abdurrahman el-Yunanī stated he wrote at the request of his friends, he generally places information in the first line of the couplet and praise or explanation of that information in the second. The author used the famous archery master Tabarī's work, titled *al-Wādih* as a source. Couplets comprise of short, rhythmic and memorable sentences. In the verse section describing the shooting styles of four archery masters according to their schools, the couplets are separated by gilt and blue flowers. Unlike the poetry, the detailed commentary includes motivational expressions with religious references on every subject. At the beginning of each verse's commentary, the expression "Know, may Allah grant you success!" is repeated. The text is more of an encouraging work rather than an instructional manual on archery.

TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Ayasofya 2952

TYEK, Süleymaniye YEK, Ayasofya 2952, 1a

وَكَمْ حَدِيثٍ قَدْ أَتَى بِفَضْلِهَا ۞ بِأَنَّهَا مَا فِي السِّلَاحِ مِثْلُهَا

فَلَمْ أَزَلْ مُجْتَهِدًا فِي الطَّلَبِ ۞ عَلَيْهِ حَتَّى نِلْتُ مِنْهُ أَرَبِي

أَرْمَيْتُ مَا أَخْتَارَ لِي أُسْتَاذِي ۞ أَرْضَيْتُ بِالرَّمْيِ لِمَنْ يُحَاذِي

قَبَضْتُ بِالْأَوْسَطِ بِالتَّحْرِيفِ ۞ قَبْضَ مَلِيحٍ طَرِزٍ ظَرِيفِ

وَعَقْدُ إِسْحَقَ الَّذِي قَدِ اشْتَهَرْ ۞ فَلَمْ أَجِدْ مِنْ ذَاكَ بُوسًا وَضَرَرْ

وَالْمَدَّ خَطَّ الْإِسْتِوَا بَدِيعِي ۞ مِنْ غَيْرِ شَيْنٍ وَحِشٍ شَنِيعِي

وَالْكَتْفَ وَالْمِرْفَقَ وَالزَّنْدَ مَعَا ۞ وَالنَّصْلَ إِلَى السِّنِّ صَحِيحٌ جَمَعَا

وَالنَّظَرَ الْخَارِجَ مِنْ بَرَا الْوَتَرْ ۞ قَوْلٌ صَحِيحٌ وَكَلَامٌ مُعْتَبَرْ

أَطْلُقُ بِالْخَطِّ وَبِالتَّهْلِيلِ ۞ إِخْتَارَهُمْ لِي سَيِّدٌ جَلِيلِ

ثُمَّ اجْتَهَدْتُ فِي طِلَابِ الْعِلْمِ ۞ فَنِلْتُ أَوْفَى طَرَفًا وَقِسْمِي

قَرَأْتُ مَا قَدْ قَالَهُ جَمْشِيرُ ۞ وَمَا رَوَى سَعْدٌ وَإِزْدَشِيرُ

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

أَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الْقَدِيمِ الْخَالِقِ ۞ الْمَلِكِ الْفَرْدِ الْجَوَادِ الرَّازِقِ

الْوَاحِدِ الْمُهَيْمِنِ الْقَدِيرِ ۞ سُبْحَانَهُ جَلَّ عَنِ النَّظِيرِ

أَحْمَدُهُ وَهُوَ وَلِيُّ الْحَمْدِ ۞ رَبٌّ تَعَالَى صَمَدِيٌّ فَرْدِي

ثُمَّ الصَّلَوٰةُ دَائِمًا عَلَى النَّبِي ۞ الْهَاشِمِيِّ الْقُرَشِيِّ الْعَرَبِي

وَبَعْدَ هَذَا فَاسْمَعُوا يَا مَنْ حَضَرْ ۞ حَدِيثَ صِدْقٍ وَكَلَامٍ مُعْتَبَرْ

أَحْسَنُ مَا تَعَلَّمَ الْإِنْسَانُ ۞ عِلْمٌ بِهِ يَعْمَلُ يَا فُلَانُ

وَأَفْضَلُ الْأَعْمَالِ يَا أَصْحَابِي ۞ مَا كَانَ فِيهِ أَجْرُ الثَّوَابِ

فَلَمْ أَجِدْ فَضْلًا وَلَا ثَوَابِي ۞ أَعْظَمَ مِنْ رَمْيِي بِالنُّشَّابِ

لِقَوْلِ رَبِّ صَمَدٍ جَلِيلِي ۞ إِذْ نَصَّهُ فِي مُحْكَمِ التَّنْزِيلِ

وَقَالَ فِيهِ السَّيِّدُ النَّهَايِ ۞ حَمِيَّةُ الدِّينِ هِيَ السِّهَامِ

وكم صرة

TYEK, Süleymaniye YEK, Ayasofya 2952, 2b-3a

قُلْ لِي مَا تَفْرِيعُهُمْ سَرِيعٌ وَمَا يُفَرَّعُ مِنْهُمُ الْجَمِيعُ
وَمَا يَزِيلُ كُلَّ عَيْبٍ مِنْهُمُ إِنْ كُنْتَ حَقًّا لِلْعُيُوبِ تَفْهَمُ
إِنْ قُلْتَ لِي مَا قَدْ سَأَلْتُ حَقًّا قَوْلٌ صَحِيحٌ وَكَلَامٌ صِدْقًا
فَأَنْتَ لَا شَكَّ إِمَامٌ عَالِمٌ مُجَوِّدٌ مِنَ الْمَلَامِ سَالِمُ
شرح الارجوزة في علم الرماية تصنيف الشيخ حمد ايضا

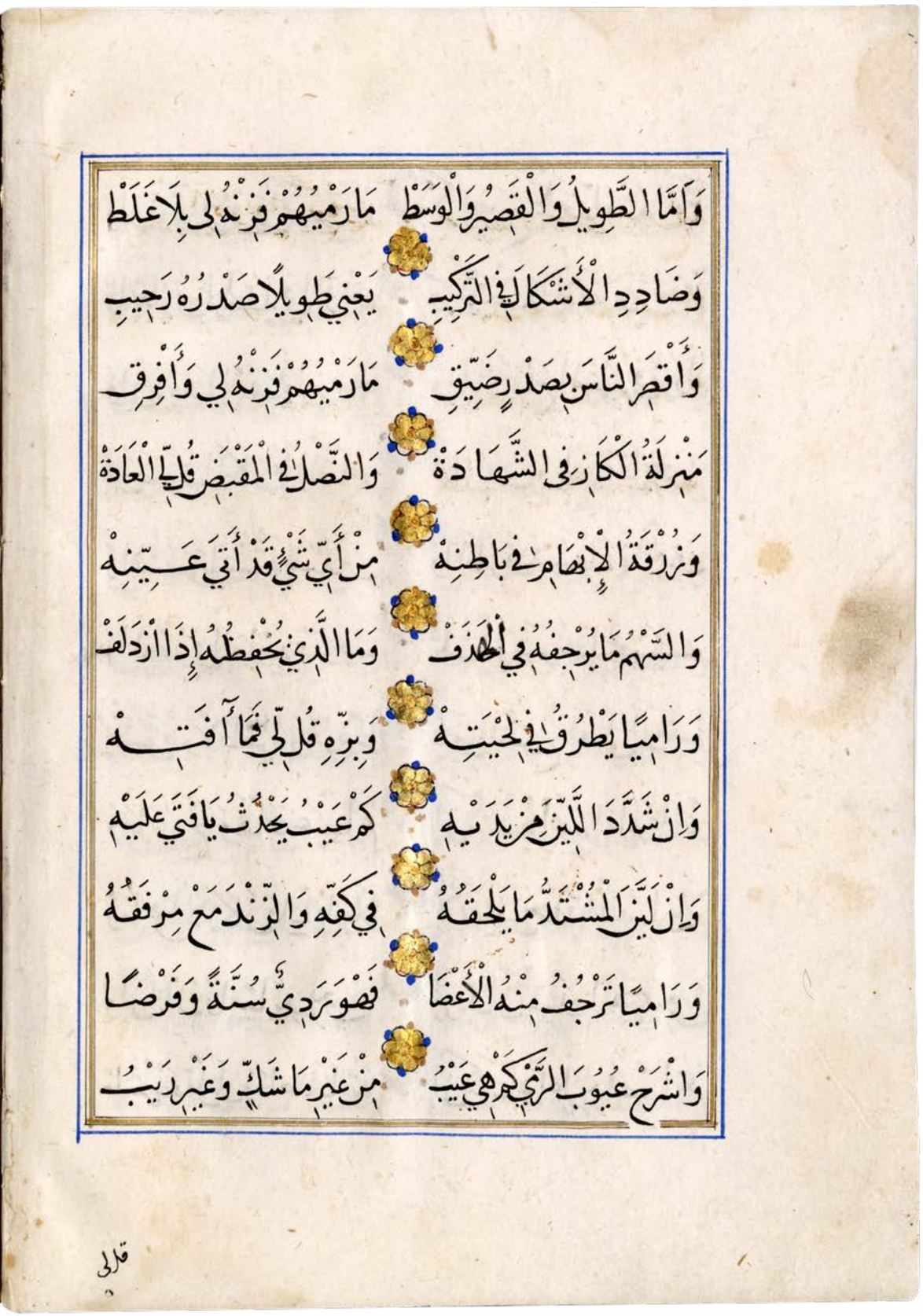
وَأَمَّا الطَّوِيلُ وَالْقَصِيرُ وَالْوَسَطْ مَا رَمْيُهُمْ فَرْنُهُ لِي بِلَا غَلَطْ

وَضَادِدِ الْأَشْكَالَ فِي التَّرْكِيبِ يَعْنِي طَوِيلًا صَدْرُهُ رَحِيبِ

وَأَقْصَرُ النَّاسِ بِصَدْرٍ ضَيِّقِ مَا رَمْيُهُمْ فَرْنُهُ لِي وَأَفْرِقِ

مَنْزِلَةُ الْكَارِزِ فِي الشَّهَادَةْ وَالنَّصْلُ فِي الْمَقْبِضِ قُلِّي الْعَادَةْ

وَزُرْقَةُ الْإِبْهَامِ فِي بَاطِنِهْ مِنْ أَيِّ شَيْءٍ قَدْ أَتَى عَيِّنِهْ

وَالسَّهْمُ مَا يُرْجِفُهُ فِي الْهَدَفْ وَمَا الَّذِي يُحْفِظُهُ إِذَا ازْدَلَفْ

وَرَامِيًا يَطْرُقُ فِي لَحْيَتِهْ وَبِزِّهِ قُلِّي فَمَا آفَتِهْ

وَإِنْ شَدَّدَ اللَّيِّنَ مَزِيدَيْهِ كَمْ عَيْبٍ يَحْدُثُ يَا فَتَى عَلَيْهِ

وَإِنْ لَيَّنَ الْمُشْتَدَّ مَا يَلْحَقُهُ فِي كَفِّهِ وَالزَّنْدِ مَعْ مِرْفَقُهُ

وَرَامِيًا تَرْجُفُ مِنْهُ الْأَعْضَا فَهُوَ رَدِيٌّ سُنَّةً وَفَرْضَا

وَاشْرَحْ عُيُوبَ الرَّمْيِ كَرْهِيِّ عَيْبُ مِنْ غَيْرِ مَا شَكٍّ وَغَيْرِ رَيْبُ

قالى

TYEK, Süleymaniye YEK, Ayasofya 2952, 5b-6a

12 Kitâbü'l-Kemâl fi'l-Fürûsiyye
Kitāb al-Kamāl fī al-Furūsiyya

Memlük Sultanı Kansu Gavri'ye ithafen, atlara ve at kültürüne dair kaleme alınmış, binicilik tâlimi ve at üstünde silah kullanımına dair bilgiler ihtiva eden eserin tezhipli nüshası

Arapça, Nesih
279x182-234x122 mm, 108 yaprak, 9 satır
Kâğıt, mürekkep, altın, mavi, yeşil, turuncu, siyah, beyaz, opak pigment, deri

Müellifi meçhul olan eser, âharlı, mühreli, krem rengi Doğu kâğıdı üzerine altın, siyah, kırmızı ve mavi mürekkep kullanılarak nesih hattıyla yazılmıştır. 1ª sayfasında dikdörtgen formda zahriye tezhibi vardır. Eserin adının yazılı olduğu baş ve etek kitâbe yazıları ile ithafın yer aldığı göbek yazısı, altın zemin üzerine üstübeç mürekkebi kullanılarak nesih hattıyla yazılmıştır. Beyne's-sütûr süslemesi içinde yer alan yazı alanlarının etrafı, lacivert zemin üzerine altın kullanılarak hatâyî grubu motiflerle bezelidir. Bezeme altın ve lacivert cetvellerle çevrelenmiş ve dört köşesi lacivert tığ süslemesi ile tamamlanmıştır. Sayfada Sultan I. Mahmud'a ait vakıf mührü ile Evkâf-ı Haremeyn müfettişi Derviş Mustafa'ya ait teftiş kaydı ve mührü yer almaktadır. Eserin cildi özgündür.

Kitâbü'l-Kemâl fi'l-Fürûsiyye'de ata iyi binenler, oku isabet edenler, kargısı hedefi bulanlar övülür. Biniciliğin ilimden önce geldiğine dair bir anekdotla zenginleştirilen metinde binicilik ve silahşörlük iki temel usûl olarak nitelendirilir ve ilkeleri sıralanır. *Kitâbü'l-Kemâl* ağırlıklı olarak hitap ve emir cümleleriyle yazılmış, yer yer nasihat dili de kullanılmıştır. Müellif, önce binicilik tâlimini; ardından sırasıyla kargı, kılıç, ok-yay, gürz kullanımını anlatır. Mızraklı bir rakibe ya da düşmana karşı yapılacaklar konusunda bolca tafsilat verilmiştir. Kargıların türleri, kusurları ve kalitelerine dair bir bölüm vardır. Kılıç bölümünde, Doğu ve Batı milletlerinin kılıçlarına geniş yer ayrılmıştır. Son bölüm atlara ve at kültürüne dairdir.

TYEK, Süleymaniye YEK, Fatih 3513

The copy endowed by Sultan Mahmud I, of the work dedicated to Mamluk Sultan Qansuh al-Ghawri, written on horses and equestrian culture, containing teachings on horsemanship and the use of weapons while mounted

Arabic, Naskh
279x182-234x122 mm, 108 folios, 9 lines
Paper, ink, gold, blue, green, orange, black, white, opaque pigment, leather

The work, whose author is unknown, is written in naskh script with gold, black, red, and blue ink on sized, cream-coloured Eastern paper. There is a rectangular frontispiece on page 1ª. The top and bottom inscriptions of the work, where the title is written, and the central inscription which contains the dedication, are written in naskh script with lead white ink on gold background. The text panels within the cloudband decorations are adorned with khatayi motifs, surrounded by gold on a navy blue background. The decoration is surrounded by gold and navy blue frames, and four corners are completed with navy blue stalks. The page includes the endowment seal of Sultan Mahmud I, and inspection record and seal of Derviş Mustafa, inspector of the Awqāf al-Haramayn. The binding of the work is original.

In *Kitāb al-Kamāl fī al-Furūsiyya*, those who ride well, hit the target with the arrow, and reach the mark with the lance are praised. The text, enriched with an anecdote emphasizing that horsemanship precedes knowledge, categorizes horsemanship and chivalry as two fundamental methods and lists their principles. *Kitāb al-Kamāl* is mainly written in an addressing and commanding style, with occasional use of advisory language. At first, the author explains horsemanship training, then respectively tells the usage of spear, sword, arrow and the bow, and mace. There is ample detail on what to do against an adversary or an enemy wielding a spear. There is a section on types of lances, their flaws and qualities. A significant space is dedicated to swords of the Eastern and Western nations in the section concerning swords. The last chapter is on horses and equestrian culture.

TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Fatih 3513

TYEK, Süleymaniye YEK, Fatih 3513, 1a

مختصراً ما يسمى في الخيل باسماء الطيور
الهامة اليعسوب الغراب النسر القطاة الديك
الجر اللسق العرباس النعامة الصرد العصفور
الخطاف الأسفع الفرخ الناهض الحرب الذباب
الصلصل الرخمة السمانة النسر صفة
انوف الخيل المصفح وهو العديل قصير
الأنف الكلاحه الذي ارتص جبهته من قصبة
انفه الأقنا الذي ارتفعت قصبة انفه بين عينيه
الى ارنبته الأخنس الذي انهزمت قصبة انفه

الأفطس

109

الأفطس الذي ما بين مرسنه الى ارنبته صفة
حوافر الخيل الأرح الذي انبطحت
شفاتله وانبسطت سؤره الواب وهو الطفيل
الصلب واللام وهو أجود الحوافر وأصلبها
والملام وهو دون ذلك في الصفة وهو جيد
والمصرورة وهو المستدير من الحوافر والله أعلم

خدمة المملوك
جانم من ازبك من طبقة الرفرف
الملكي الاشرفي

TYEK, Süleymaniye YEK, Fatih 3513, 108b-109a

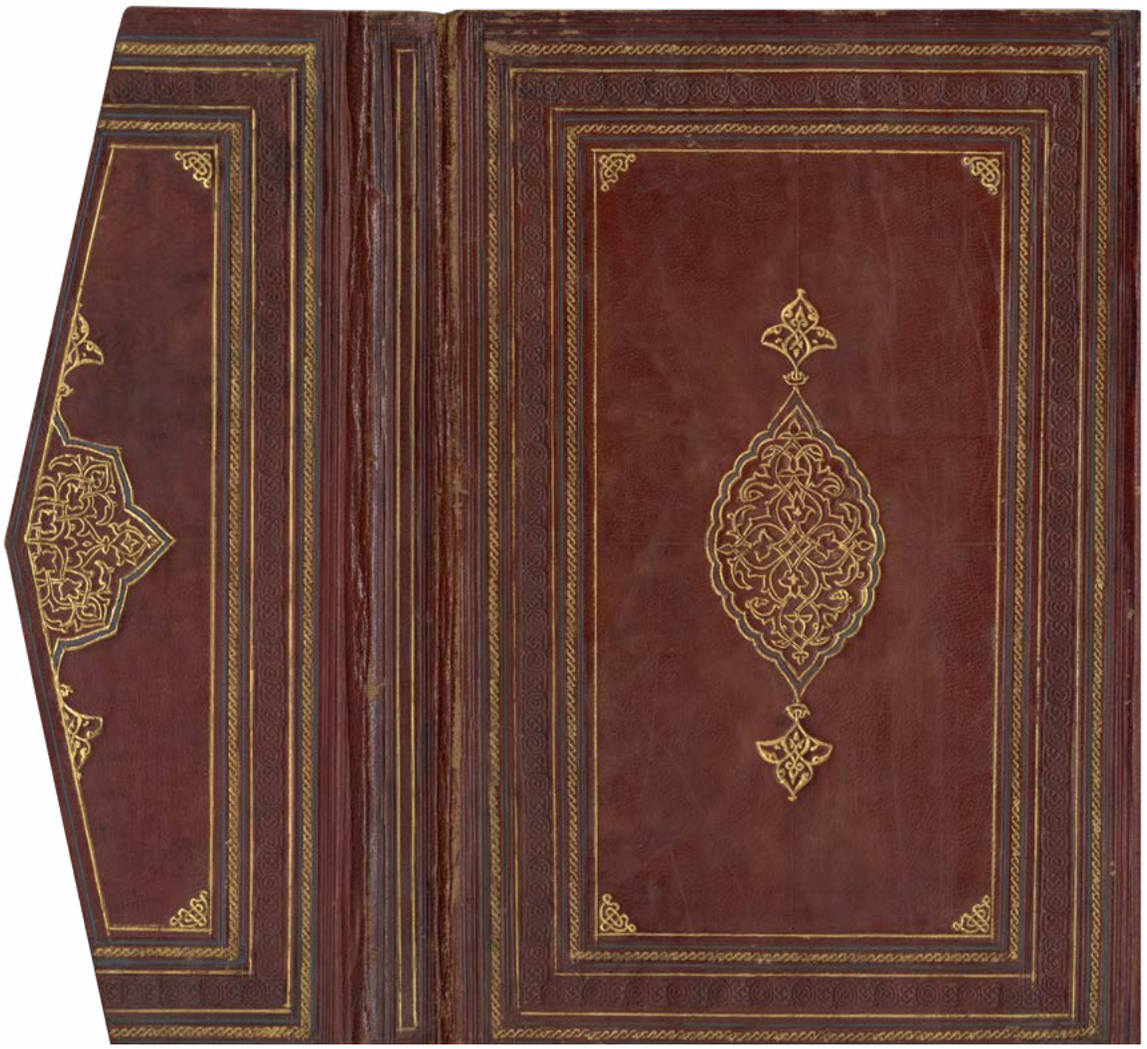

TYEK, Süleymaniye YEK, Fatih 3513, Kapak/Cover

13 Silahşörlük Risâlesi
Risālah on Mounted Archery

Türk savaş okçuluğunun çeşitli yönleriyle ele alındığı, savaş tâlimi için meydan manevralarının, silahşörlük ve at üstünde cambazlık hareketlerinin çizimlerle anlatıldığı anonim risâle

Türkçe, Nesih
275x175-142x70 mm, 17 yaprak, 13 satır
Kâğıt, mürekkep, altın, mavi, turuncu, kahverengi, pembe, yeşil, lacivert, siyah, beyaz, opak pigment, deri

Eserin metni krem rengi, âharlı Avrupa ve Doğu kâğıdı üzerine siyah ve kırmızı mürekkep kullanılarak nesih hattıyla yazılmıştır. 44^{b} ve 45^{a} sayfalarında dikdörtgen form içerisinde insan figürlerinin yer aldığı minyatürler vardır. 44^{b} sayfasında kahverengi at üstünde iki ayağı üzerinde elinde kopuz tutan erkek canbaz figürü, 45^{a} sayfasında ise beyaz at üstünde ayakta duran silahşör minyatürü bulunmaktadır. Minyatür altın, lacivert, kırmızı, yeşil, beyaz ve siyah renkler kullanılarak rûmî ve hatâyî grubu, çintemânî motifleri ile bezenmiştir. Minyatürlerin etrafı altın cetveller ile çevrilidir. Eserin cildinde uygulanan vassâle tekniğinden ötürü, cilt için hem özgün hem de ikinci kullanım olduğu söylenebilir.

Müellifi bilinmeyen risâle, silahşörlük, tâlim meydanının nasıl olacağı ve meydan adabı hakkındadır. Metinde meydan ölçülerinin yay boyuyla verilmesi, Türk okçuluğundaki ölçü geleneğinin uzantısıdır. Modern atlı okçulukta "Türk parkuru" denilen yarışma tarzı bu risâledeki meydan tasvirinden alınmıştır. Meydanda görülen hedefler savaşta atlının karşılaşacağı türden farklı yükseklik ve büyüklüklerdedir. Yerde, sağ ve solda yahut yüksekteki hedefler, Türk savaş okçuluğunun çok yönlülüğü hakkında kıymetli malumat sağlar. Atlı okçuluğun zirvesi olan kabak atışları için konan hedefin tarifi de değerlidir. 42. varaktan itibaren bütün tekniklerin icra sırasına göre listelendiği bir bölüm mevcuttur.

TYEK, Süleymaniye YEK, Hüsrev Paşa 816

Risālah by unkown author dealing with various aspects of Turkish wartime archery, describing and depicting field maneuvers for war training, mounted archery and equestrian vaulting

Turkish, Naskh
275x175-142x70 mm, 17 folios, 13 verses
Paper, ink, gold, blue, orange, brown, pink, green, navy-blue, black, white opaque pigment, leather

This work is written on cream-coloured, sized European and Eastern paper in naskh script using black and red ink. Pages 44^{b} and 45^{a} contain rectangular-shaped miniature drawings displaying human figures. On page 44^{b}, an acrobat standing on top of a brown horse's saddle and holding a qopuz (Turkish musical instrument) can be seen. 45^{a} features a miniature drawing of an archer standing on a horse. The drawings are ornamented with rūmī and khatāyī and *chintamāni* motifs in the colours gold, navy, red, green, white, and black. The drawings are surrounded by gold rule-borders. As the *vassale* technique is used on the binding, it is possible to conclude that the binding is original and used for the second time.

This anonymous work deals with mounted archery, the nature of the training grounds and its rules of conduct. The dimensions of the grounds are given in units of bows as is customary in Turkish archery. The "Turkish track" in modern mounted archery is based on a drawing in this work. The targets on the field vary in size and height similar to what would be encountered in a battle. Valuable information about the versatility of Turkish wartime archery can be derived from the placement of the targets on the ground, to the left or right or high above. Also noteworthy is the description of the target placed for the pumpkin shoot, the pinnacle of mounted archery. The section starting with folio 42 lists all techniques by their order of execution.

TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Hüsrev Paşa 816

TYEK, Süleymaniye YEK, Hüsrev Paşa 816, 45a

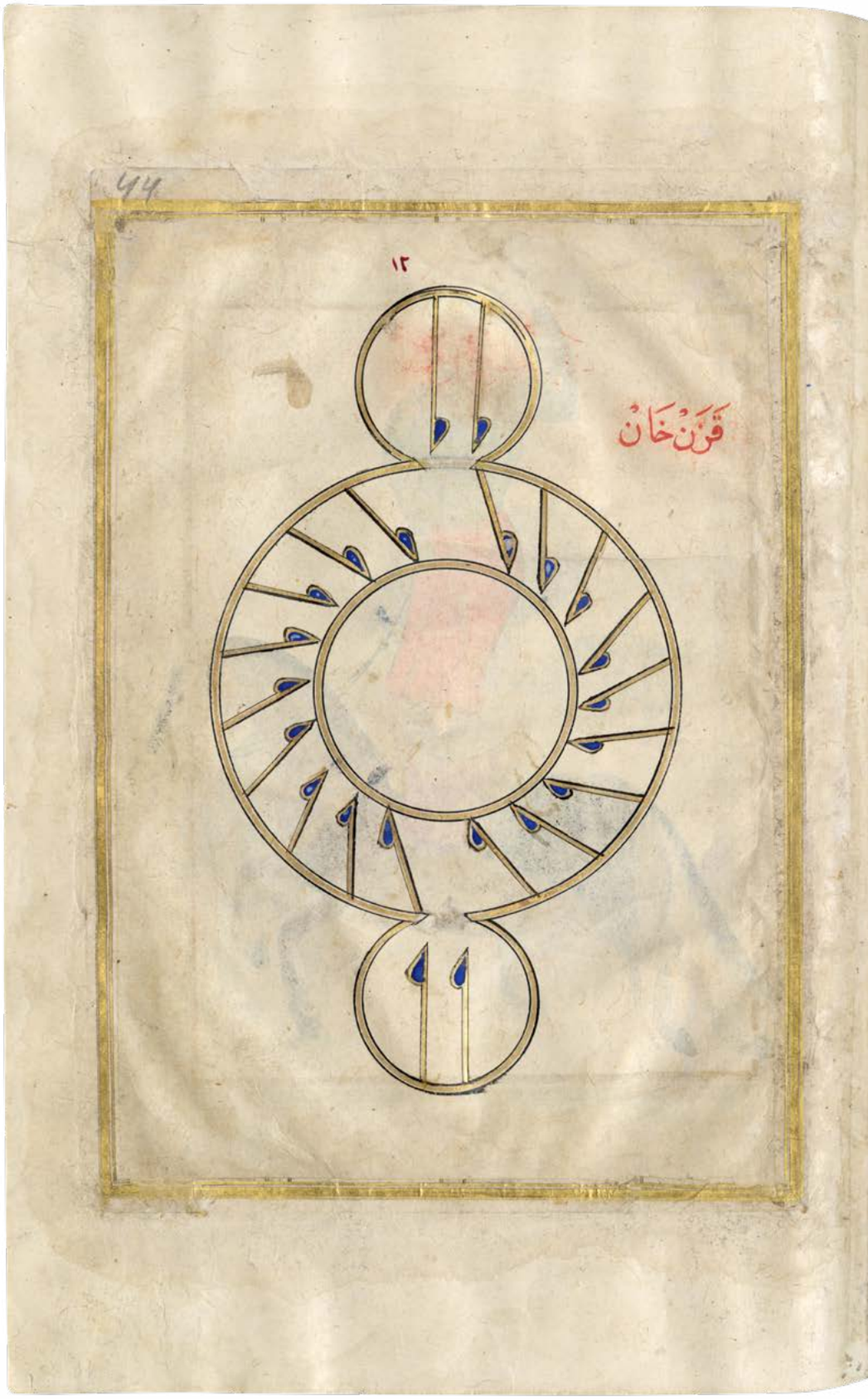
44
١٢
قَرَن خانْ

TYEK, Süleymaniye YEK, Hüsrev Paşa 816, 43b-44a

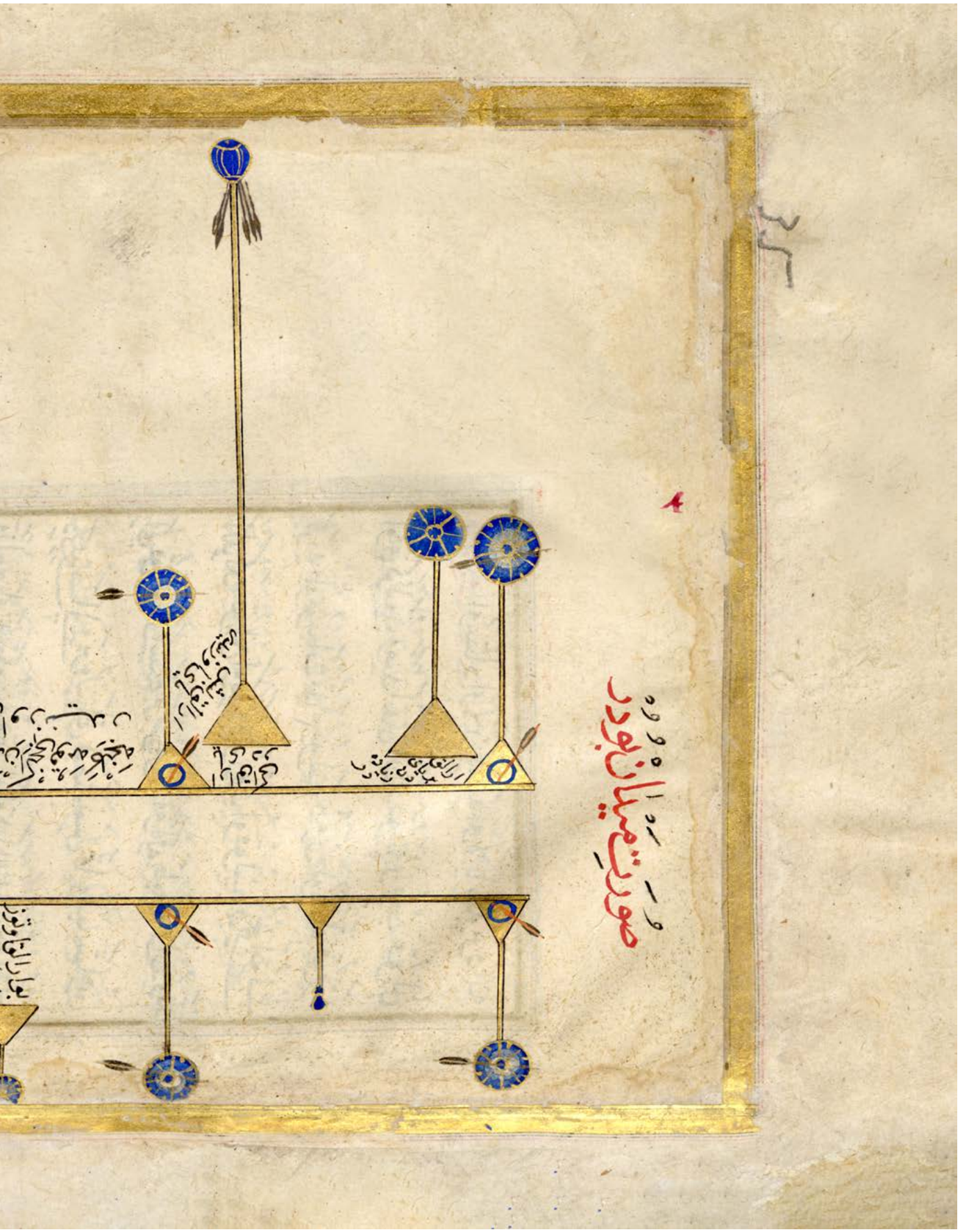

TYEK, Süleymaniye YEK, Hüsrev Paşa 816, 35a

14 Umdetü'l-Mütenâsilîn
ʻUmdah al-Mutanāsilīn

Mehmed bin Şeyh Mustafa tarafından Yıldırım Bayezid'in şehzadelerinden Emîr Süleyman Çelebi zamanında (1411 yılından önce) kaleme alınan, ok atmanın temel ilkelerinin anlatıldığı eserin nüshası

Türkçe, Nesih
201x148 mm, 22 yaprak, 15 satır
Kâğıt, mürekkep, deri

Anadolu sahasında kaleme alınan ilk Türkçe okçuluk eserlerinden olan *Umdetü'l-Mütenâsilîn*'in bu nüshası krem rengi, âharlı, filigranlı Avrupa kâğıdı üzerine siyah ve kırmızı mürekkep kullanılarak nesih hattıyla yazılmıştır. 4ª sayfasında yazı aralarındaki duraklar altın ile bezelidir. Eserin cildinin özgün olduğu düşünülmektedir. Cilt siyah renk deri ile kaplıdır. Ön-arka kapak ve miklebde yer alan şemseler hatâyî grubu motiflerle bezenmiştir. Kapaklar ve mikleb kenarları cetvellerle çevrilidir. Cildin ön-arka kapak ve mikleb içleri nohudî renk kâğıt ile kaplıdır. Sertâb içi bordo deridir.

Mehmed bin Şeyh Mustafa tarafından Ankara'da Yıldırım Bayezid'in şehzadelerinden Emîr Süleyman Çelebi zamanında (1411 yılından önce) kaleme alınan eserin mukaddimesinde Pehlivan bin el-Hac Muhammed bin el-Hac'ın isteği üzerine yazıldığı belirtilmektedir. Mehmed bin Şeyh Mustafa eserinde öncelikle ok atmanın önemi ve Müslümanlar için gerekliliği üzerinde durmuştur. Daha sonra ok atmanın şerefi, sevabı ve ecri üzerine önemli bilgiler vermiştir. Ok atmak, ok müsabakası düzenlemek üzerine bilgiler ihtiva eden eser, ok atmanın zamana göre usûlü, yay ve ok çeşitleri, ok atma tâlimi usûlleri, kabza almak ve vermek erkânı; ok tâlimine bir üstat gözetiminde başlamanın gerekliliği hakkında bilgi verilmiştir. Ok ve yay çeşitleri, yapımı ve kullanımları konusunda önemli bilgileri muhtevi olan eser, müellifinin de açıkça belirttiği üzere, Arapça yazılmış bir okçuluk risâlesinin tertibinden etkilenmiş olmakla birlikte telif eser özelliğine sahiptir.

TYEK, Süleymaniye YEK, Hafid Efendi 255

The copy of the work outlining the basic principles of archery, written by Mehmed b. Sheikh Mustafa during the reign of Emir Süleyman Çelebi (before 1411), one of Yıldırım Bayezid's princes

Turkish, Naskh
201x148 mm, 22 folios, 15 lines
Paper, ink, leather

One of the earliest Turkish archery texts written in Anatolia, *ʻUmdah al-Mutanāsilīn* is written in naskh script with black and red ink on cream-coloured sized European paper with watermarks. The spaces between the lines on page 4ª are decorated with gold embellishments. The binding is deemed to be original, and is covered with black leather. The centre-pieces on the front and back covers and the envelope flaps are decorated with khatayī motifs. The insides of the both covers and the envelope flaps are covered with chickpea-coloured paper. The inside of the fore-edge is maroon coloured.

Authored by Mehmed b. Şeyh Mustafa in Ankara during the time of Emir Süleyman Çelebi (before 1411), one of the princes of Bayezid the Thunderbolt, it is stated in the introduction of the work that it was written at the request of Pehlivan b. al-Hajj Muhammad b. al-Hajj. Initially, Mehmed bin Sheikh Mustafa stresses the importance of shooting arrows and its significance to Muslims. Afterwards, he gives valuable information about the honour of shooting arrows, and informs that ample rewards will be given in the afterlife. The work contains information about archery and organising competitions. In addition, it provides information on the methods of the archery of the period, types of bows and arrows, training methods to become an archer or promoting someone as archer, and the need to begin to training under the surveillance of a tutor. The work includes important information on types of arrows and bows. The author informs that the book is his original work, though the text has been influenced by the arrangement of an Arabic archery manual.

TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Hafid Efendi 255

بولداتی ایده بو نسخهٔ غریبهٔ ایچنده کی خبرلری
او قونلری اوقد فلریني طوتنلرك کوکللرین آیدین
قیله جهاد ایتمکلك هوسلرین ارتوره قوتلریني و
نصرتلریني و فرصتلریني زیاده قیله بمنه و
لطفه الفضل الاول اوق اتمك شریفی
وثواب واجرینی بیان ایده لوم حق تعالی عظمتی برکه کلام
قدیم و قرآن عظیم ایچنده غازیلره ایچون رسول صلی الله
تعالی علیه وسلم حضرتنه امر ایلدیکه قوله تعالی
وَاَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ
تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللّٰهِ وَعَدُوَّكُمْ یعنی حق تعالی بالمجمله
ایدرکه اول کورد و کلمز غازیلر که کوجلریتدیکی
قوتلندن دخی ات همزندن ناکه اول اوکرندکلری
برله بزم دوشمنلرمدن دخی کندو دوشمنلرکزدن
دخی هرکیم کافر لردن انتقام الا لردی عقبة بن
عامر جهنی رضی الله تعالی عنه ایدر بن رسول

صلی الله تعالی علیه وسلم حضرتندن ایشتدوم
که ایدر حق تعالی عظمتی برله قرآن ایچنده قوة
دیو اولکدوکی اوق اتمقدر دیدی اول حدیث که
رسول علیه الصلوة والسلام حضرتی بو امر اوزرینه
بیوردی اشبو عقبة بن عامر الجهنی حضرتی رسولدن
روایت ایدر ایدر قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ تَعَالَى
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَلَا اِنَّ الْقُوَّةَ فِي الرَّمْيِ اَلَا اِنَّ الْقُوَّةَ فِي الرَّمْيِ
اَلَا اِنَّ الْقُوَّةَ فِي الرَّمْيِ دیدی زیرا حق تعالی بیورمشدر
قوله تعالی وَاَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ
رسول حضرتی علیه الصلوة والسلام ایتدیکه قوة
اوق اتمقدر دیدی یعنه رسول حضرتی مصابحه
بیورکه حضرة ابی سعید رضی الله تعالی عنه
روایت ایدر حضرة رسول علیه الصلوة والسلامدن
ایدر رسول حضرتندن ایشتدم قَالَ عَلَيْهِ الصَّلٰوةُ
وَالسَّلَامُ عَلَيْكُمْ بِالرَّمْيِ فَاِنَّ نَبْلَكُمْ نَصِيرَةٌ فِي الْمَوَاطِنِ

TYEK, Süleymaniye YEK, Hafid Efendi 255, 3b-4a

15 Bahtiyarzâde Risâlesi
Bahtiyarzāde's Treatise on Archery

Bahtiyarzâde Hacı Hasan Çelebi tarafından Osmanlı'da kavsnâme türünde yazılan ilk telif eser

Türkçe, Nesih
223x135-175x87 mm, 36 yaprak, 23 satır
Kâğıt, mürekkep, deri

Eser krem ve pembe renk âharlı Doğu kâğıdı ile sarı renk âharlı, filigranlı Batı kâğıdı üzerine siyah ve kırmızı mürekkep kullanılarak nesih hattı ile yazılmıştır. 1[b] sayfasındaki unvan tezhibi, kırmızı renk kullanılarak hatâyî grubu motiflerle bezenmiştir. Eserin yazı alanının çevresi kırmızı renkte cetvel ile çevrilidir.

Bahtiyarzâde Hacı Hasan Çelebi'nin babası, Sultan II. Bayezid dönemi devlet ricâlinden Bahtiyar Bey'dir. Sultan II. Bayezid ile birlikte Amasya'dan İstanbul'a gelen Bahtiyar Bey, çocuklarına da ok imal etmeyi öğretmiştir. Ok ustası olarak ehl-i hiref cemaati içerisine giren Bahtiyarzâde Hasan Çelebi, Yavuz Sultan Selim'in Tebriz, Kemah, Mısır ve Kanuni Sultan Süleyman'ın Alman Seferi'ne iştirak etmiştir.

Bahtiyarzâde Hasan Çelebi, eserinde İstanbul, Edirne, Bursa, Gelibolu, Sofya, Üsküp, Vardar Yenicesi, Usturumca, İpsala, Belgrad, Peşte, Vezdeçe, Avlonya, Maraş, Konya, Bergama, Balıkesir, Ayazmend, Manisa, Amasya, Ankara, Lazkiye, Tokat, Cidde, Kahire, İskenderiye, Şam ve Halep şehirlerinde ok atıp menzil taşı diken kemankeşlerin kısa biyografilerini anlatmaktadır. Eserde ayrıca menzil okçuluğuna dair bazı idman tekniklerine ve Okmeydanı'nın tarihine yer verilmiştir. Bahtiyarzâde, eserini 16. yüzyılın ilk yarısının sonlarında yazmış olmalıdır. Zira eserde İstanbul'un fethinden sonraki yüz yıl içinde Okmeydanı'nda ok atıp menzil taşı diken kemankeşleri anlatmayı hedeflediğini bizzat belirtmektedir.

TYEK, Süleymaniye YEK, Hasan Hüsnü Paşa 846

The first original work in the genre of qaws-nāmah in the Ottoman Empire written by Bahtiyarzāde Hacı Hasan Çelebi

Turkish, Naskh
223x135-175x87 mm, 36 folios, 23 lines
Paper, ink, leather

This work is written in naskh script using black and red ink on cream and pink-coloured, sized Eastern paper and yellow-coloured, sized, watermarked Western paper. Folio 1[b] displays a titlepiece. The manuscript is decorated with khatāyī motifs using red. The text panel is surrounded by red rule-frames.

Bahtiyarzāde Hacı Hasan Çelebi's father Bahtiyar Bey was one of the state officials during the reign of Sultan Bayezid II. Bahtiyar, who came to Istanbul from Amasya with Sultan Bayezid II, taught his children the art of making arrows. Bahtiyarzāde Hasan Çelebi, who was part of ahl-i hiraf community as an arrow master, participated in Yavuz Sultan Selim's expeditions to Tabriz, Kemah, Egypt and in Suleyman the Magnificent's German expedition.

In his work, Bahtiyarzāde Hasan Çelebi describes the brief biographies of the archers who shot arrows and constructed range stones in Istanbul, Edirne, Bursa, Gallipoli, Sofia, Skopje, Vardar Yenicesi, Ustrumca, Ipsala Belgrade, Pest, Vezdeçe, Avlonya, Maraş, Konya, Bergama, Balıkesir, Ayazmend, Manisa, Amasya, Ankara, Latakia, Tokat, Jeddah, Cairo, Alexandria, Damascus and Aleppo. The work also includes some training techniques for range archery and the history of Okmeydanı. Bahtiyarzāde must have written his work towards the end of the first half of the 16th century, since he states that he describes the archers who shot arrows and constructed range stones in Okmeydanı within a hundred years after the conquest of Istanbul in his work.

TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Hasan Hüsnü Paşa 846

بو کتاب استانبولده واقع اوق میدانی بیاننده درکه
ذکر اولنور

محروسهٔ استانبول فتح اولوب اوق میدانی تعیین اولدقده ابتدا
میدانه کلوب اوق آتوب طاش دکوب بعده اندن زیاده آتوب طاش
دکنلر کملردر بو محلده بیان اولنمغه شروع اولندی انشاء الله الرحمن
واما بر منزلی مرحوم سلطان محمد خان زمانندن تا بو زمانه کلنجه
ذکر اتمینجه برینه دخی شروع اتمزز زیرا اویله اولمینجه معلوم اولمز
سوزه آندن بشلیالم کم استانبولده قنغی منزلدن ابتدا اولنوب
بنیاد اوردیلر اولندن آخرنه دکلو ونه هوا ایله اتلمشدر انی دیلم
واندن آشوری کم کلوب آتمشدر وهر برینک اوصافندن اوصافندن
خبر ویره لم وسائر شهرلرک دخی منزللرین خبر ویره لم علی قدر الطاقه
بو فقیره خبر یتشدوکنه کوره روایت اولندوغی اوزره انشاء الله تعالی
وکلن اوستازلردن وقبضه عاشقلرندن خبری اولانلرک شوقی هوا
وهواسلرینی الله تعالی زیاده ایده واولمینلره دخی میسر ایلیه آمین یا معین
باب اول بنیاد اولنان منزللردن استانبولده لودوس منزلدر اول
اول یره نشان ایلمکه ومنزل آتوب طاش دکمکه استین کشنک
آدنه بختیار دیرلر واول شول آدم ایدیکم مرحوم سلطان بایزید چلبی

ایکن

ایکن اماسیه ده اولوردی سلطان بایزیدک دفتردارینک قولیدر
واول دفترداره پیری بک دیرلر ایدی پیری بکن آتسی سلطان مرادک
میراخوری ایدی مزکور بختیار دخی هم آتجی وهم اوقجی ایدی وآنک
برهم کرشی وار ایدی قاضی ملا خسروک قولی ایدی واول ملا خسرو
دخی استانبولک هم مفتی وهم قاضیسی ایدی وموالی عظامدن ایدی
بو اولولق اکا ویرلمش ایدی آل عثمان علمالرندن هیچ برینه ویرلمش ایدی
وهم ایا صوفیه مدرسی ایدی وآنک شمدیکه حالده بر کتابی واردر
آدنه درر غرر دیرلر علم فروعده کندولر تألیف اتمشدر مذکور
بختیارک هم کرشینه قاضی قولی حسام دیرلر ایدی اول دخی پهلوان
آتجی ایدی عاقبت پیرلوکنده تقاعد ایلیوب میحالج ده اوتوروب فوت اولمشدر
رحمة الله علیه ومرحوم توز قپران آنک شاکردیدر قبضه اندن کورمشدر
بو ایکی اوستاذ هر زمان بر بریله اوق آتشورلردی هیچ بر منزله بنیاد اورلمدی
ایدی اویله اولسه اوستنه بختیار اوسته حسامدن آرتوجق اتوب بر یره
نشان دکمک اوزره ایکن اول آتدوغی یره شمدیکه حالده بختیار دره سی
دیرلر شمدی اول یر معلومدر اول استانبولده اوق میداننده اوق آتوب
منزل دکن اوسته بختیار درواندنصکره بر شخص دخی کلوب مذکور
بختیاردن آشوری آتوب طاش دکمشدر اول شخصک ادینه عرب دیرلر
شمدی آنک یرینه یصی قیه دیرلر اول عربکدر شمدیکه حالده اکا دلبند
آتلر وبری دخی کلوب آندن آشوری آتوب طاش دکمشدر آنک ادینه
شیرمرد دیرلر سلطان محمد خان ایله آرنود سفرینه بیله کیدوب آنده
شهید اولمشدر مرحوم یکیچری زمره سندندر شمدی اول طاشه قره قیه
دیرلر ودلکلو قیه دخی دیرلر کرو اوته دن برویه اول طاش یلدز منزلنه
آیاق طاشی اولمشدر ومزکور اوته یلدزدن برویه دخی آتمشدر آنک وصفی

TYEK, Süleymaniye YEK, Hasan Hüsnü Paşa 846, 1b-2a

16 Tuhfetü'l-Guzât
Tuhfah al-Ghuzāt

Matrakçı Nasuh tarafından Kanuni Sultan Süleyman Hân'a sunulmak üzere bir silahşörlük risâlesi olarak hazırlanan *Tuhfetü'l-Guzât*'ın harp taktiklerinin çizimlerle gösterildiği müzehheb nüshası

Türkçe, Nesih
192x122-114x57 mm, 42 yaprak, 15 satır
Kâğıt, mürekkep, altın, kırmızı, yeşil, siyah, turuncu, mavi opak pigment, deri

Tuhfetü'l-Guzât'ın Şaban 939/Şubat 1533 tarihinde istinsahı tamamlanan bu nüshası, nohudî renk, âharlı, filigranlı Avrupa kâğıdı üzerine siyah mürekkep kullanılarak nesih hattıyla yazılmıştır. Yazı alanının etrafı kırmızı renkli cetvel ile çevrilidir. Eserde harp taktiklerini ve ordu düzenini tasvir eden çeşitli çizimler yer almaktadır. Minyatür tekniğinde uygulanan resimlerde altın, kırmızı, yeşil, siyah, turuncu ve mavi renkler kullanılmıştır. Geometrik desenler, tuğla çizimleri ve çiçek motifleri ile bezeli nüshada, ikişer kulesi bulunan kalelerin altında tekerlek çizimleri yer almaktadır. Kulelerin çatılarında altın varak kullanılmıştır. Sayfanın üst bölümünde çapraz formda yazı alanı vardır. Siyah mürekkeple yazılan yazının çevresi kırmızı renkli cetvel ile çevrelenmiştir.

Matrakçı Nasuh tarafından Kanuni Sultan Süleyman Hân'a sunulmak üzere hazırlanan bu silahşörlük risâlesinde, savaş teçhizatları, araç ve gereçlerin tanıtımı yapılmış ve bunların nasıl kullanılacağı izah edilmiştir. Silahşörlük ilmine dair çeşitli pasajların bulunduğu *Tuhfetü'l-Guzât*'ta ok-yay, kılıç, kalkan ve topuz gibi silahların savaş alanlarında kullanımına dair açıklamalar bulunmaktadır. Hisar kuşatmalarına dair çizimlerin yanı sıra savaş alanındaki atların dizilimine yönelik planları da ihtiva eden eser, 16. yüzyıl silahşörlük risâleleri arasında ayırıcı vasıflara sahiptir.

TYEK, Süleymaniye YEK, Esad Efendi 2206

The illuminated manuscript of Tuhfah al-Ghuzāt, displaying the battle tactics with drawings, which is prepared as a manual for mounted archery by Matrakçı Nasuh, to present to Sultan Suleyman the Magnificent

Turkish, Naskh
192x122-114x57 mm, 42 folios, 15 lines
Paper, ink, gold, red, green, black, orange, blue opaque pigment, leather

This manuscript of *Tuhfah al-Ghuzāt*, completed in Sha'ban 939 (February 1533), is written in naskh script with black ink on cream-coloured, sized, watermarked European paper. The surrounding area of the text panels are bordered with red rule-frames. There are various drawings that depict battle tactics and troop formations in the work. In the paintings, the miniature technique is applied and gold, red, green, black, orange, and blue colours have been used. In the manuscript decorated with geometric patterns, brick drawings, and flower motifs, there are wheel drawings beneath the castles, each with twin towers. Gold foils have been used on the roofs of the towers. At the top of the page, there is a crosswise text panel. The text written in black ink is surrounded by a red frame.

In this treatise on chivalry prepared by Matrakçı Nasuh to be presented to Sultan Suleyman the Magnificent, the equipments of war, tools, and devices are introduced and their application is explained. In *Tuhfah al-Ghuzāt*, which contains various passages on the lore of chivalry, there are explanations on the use of weapons such as the bow and arrow, sword, shield, and mace on the battlefield. In addition to drawings of sieges, the work also contains plans for the formations of horses on the battlefield, making it distinguished among 16th century chivalry treatises.

TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Esad Efendi 2206

حمد فراوان آفریده کارك کرمنه که تدبیر حربی
معمار ممالك قلدی وشکرنه پایان پروردکارك
نعمنه که شمشیر ضربی سردار معارك ایلدی شعر

الحمد لمن عظم سیفاً وسناناً | والشکر لمن فخم ضرباً وطعاناً
من خصص قرباه لاصحاب جهاد | من عمم نعماه شجاعاً وجباناً

وصلوات نامیات وتحیات زاکیات حبیبی محمد
مصطفی اوزرنه اولسون که نبوت میداننك
مقدمی وفتوت ایواننك مکرمی در شعر

علیه صلوة الله ما سل صارم | لقمع الاعادی او لجمع الغنائم
هو العلة الاولی لخلق جمیعنا | ولولاه لم یخلق جمیع العوالم

ودخی آل واصحابی اوزرنه اولسون که جهاد
کنوزنك کاشفلری واجتهاد رموزنك واصفلری

اولوب

3

اولوب کلمهٔ حق اظهار قلمق ایچون ارکان
جهادی مؤید ومشید قلدیلر شعر

علیهم سلام الله ما لاح کوکب | کلمع سیوف فی رؤس المغافر
وما دار بدر مثل ترس مذهب | بایدی رجال خلال العساکر

بعد از پوشیدن درع دعا وکشیدن تیغ ثنا
بو افقر عباد المتجندة واحقر اجناد المتقیدة
نصوح السلاحی الشهیر بمطراقی ایدرکه اقامت
مراسم مقدمات جهاد غزا وافاضت قوانین مهمات
قتال عدا حق جل وعلی حضرتی یاننده غایت ایله
سوکلو عمل در نته کم قرآن کریمنده بیورمشدر
إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ
صَفًّا كَأَنَّهُمْ بُنْيَانٌ مَرْصُوصٌ ورسول الله
حضرت علیه السلام افضل اعمالدن سؤال اولندقده
بیوردی کم إِنَّ جَمِيعَ أَعْمَالِ الْبِرِّ عِنْدَ الْجِهَادِ
كَقَطْرَةٍ فِي الْبَحْرِ بو خصوصده نازل اولان

TYEK, Süleymaniye YEK, Esad Efendi 2206, 2b-3a

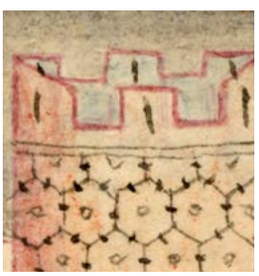

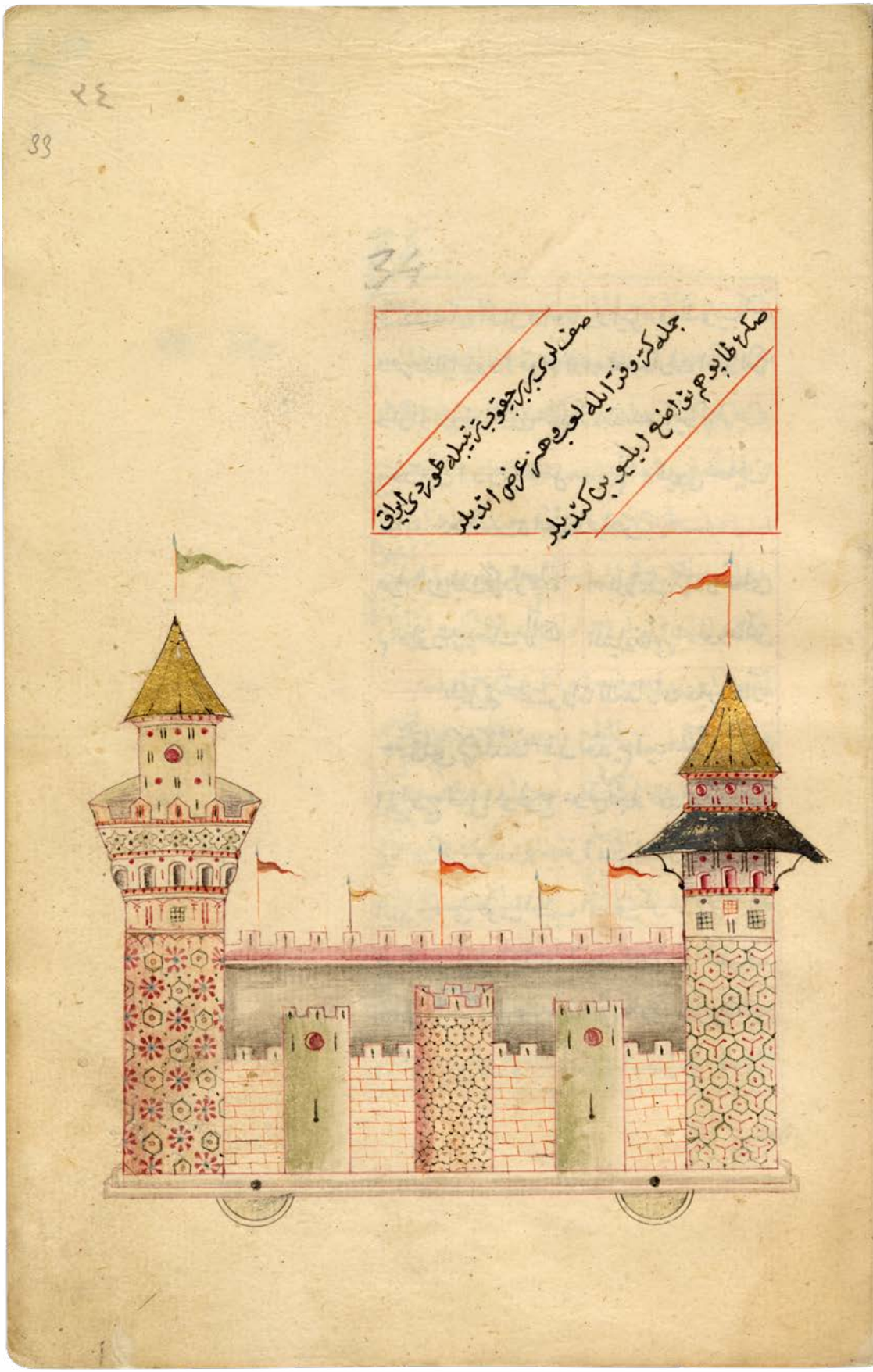

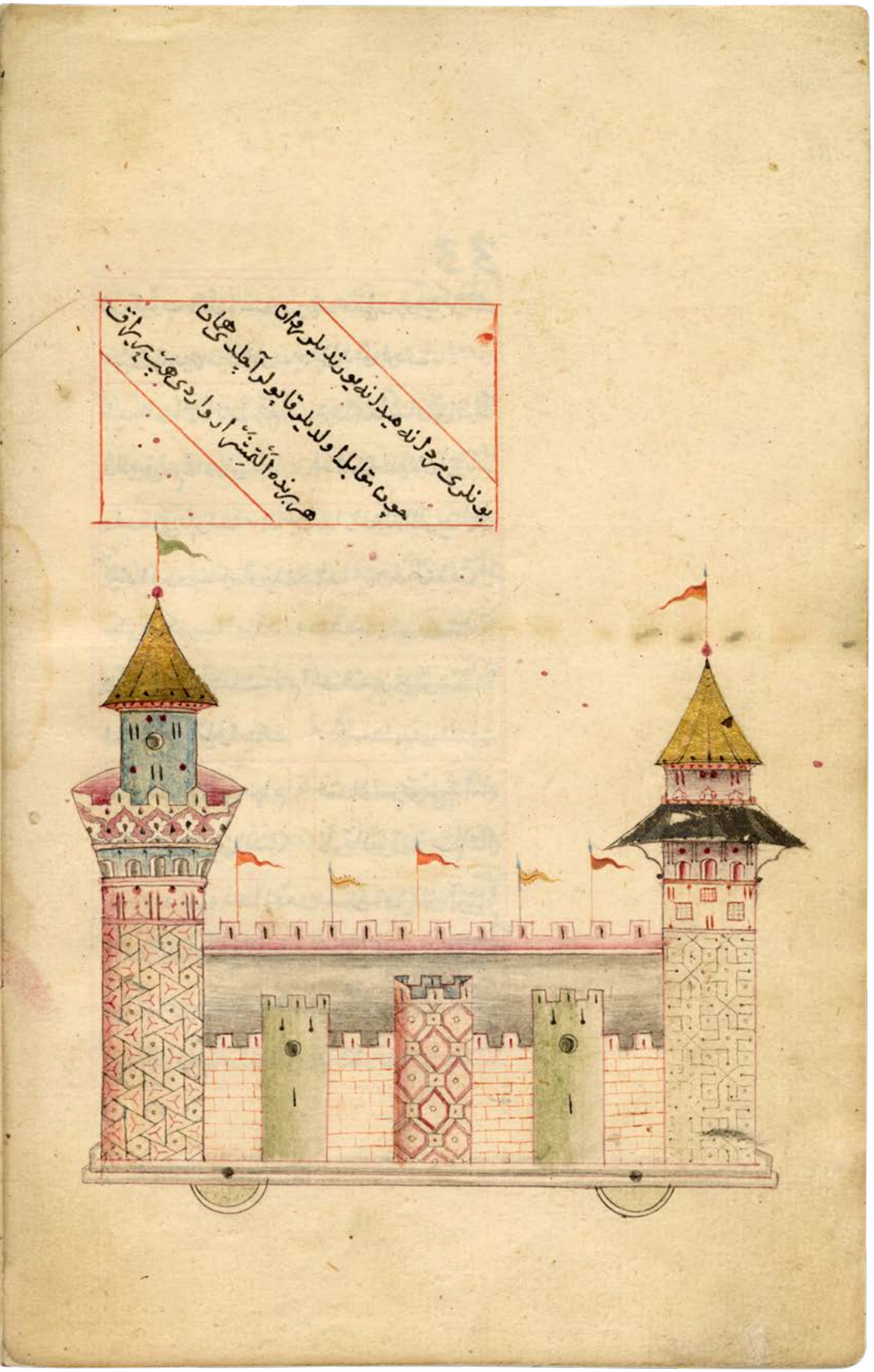

TYEK, Süleymaniye YEK, Esad Efendi 2206, 32b-33a

17 Fezâ'ilü'l-Cihâd
Fadā'il al-Jihād

16. yüzyılın meşhur şairi Bâkî (ö. 1008/1600) tarafından Sokullu Mehmed Paşa'nın emriyle kaleme alınan ve okçuluğa dair müstakil bir bölüm içeren *Fezâ'ilü'l-Cihâd* adlı eserin ta'lik hattı ile yazılmış nüshası

Türkçe, Nesih
294x181-200x110 mm, 319 yaprak, 17 satır
Kâğıt, mürekkep, deri

Eser krem rengi, âharlı Avrupa kâğıdı üzerine altın, siyah ve lacivert mürekkep kullanılarak nesih hattı ile yazılmıştır. Duraklarda altın nokta kullanılmıştır. Metin kısmı altın ve siyah cetvel ile çevrilidir. 1[b] sayfasında unvan tezhibi vardır. Cildi özgündür. Çehargûşe tekniğinde yapılan cildin ön ve arka kapağında kırmızı, mavi, siyah renkler kullanılarak yapılan battal ebru desenli kâğıt bulunmaktadır. Kapak kenarlarında ve sırtında kahverengi deri kullanılmıştır.

Eser 16. yüzyılın meşhur divan şairi Bâkî (ö. 1008/1600) tarafından Sokullu Mehmed Paşa'nın emriyle *Meşâri'u'l-Eşvâk* adlı Arapça eserden yapılmış bir çeviridir. Okçuluğa dair müstakil bir bölüm içeren *Fezâ'ilü'l-Cihâd*, Asr-ı Saâdet dönemi okçuluk tarihi araştırmaları ve fıkıh çalışmaları açısından önemlidir. Eser okçuluğu öğrendikten sonra unutmanın dînen sakıncalı olduğunu vurgulayan satırlarla başlar. İslâm dinine göre okçuluğun ne kadar önemli bir faaliyet olduğuna dair pek çok hadis, açıklamaları ile verildikten sonra, at yarışı ve ok yarışı arasındaki benzerlikten yola çıkılarak bu yarışların hangi koşullar altında kumar yani haram olduğu, hangi koşullar yerine getirilirse helâl olacağı ve bu durumun farklı mezheplerce nasıl yorumlandığı anlatılır. Hicaz bölgesinde kullanılan yay türleri, bu yay türlerinin Arapça isimleri ile okçuluktaki atış türleri ve bu atış türlerinin Arapça isimleri de eserde ayrıntılı olarak anlatılmıştır.

TYEK, Süleymaniye YEK, Nuruosmaniye 1191

Copy of the work titled *Fadā'il al-Jihād* containing a section about archery, authored by famous 16th century poet Bākī (d. 1008/1600) at the behest of Sokullu Mehmed Paşa, written in ta'līq script

Turkish, Naskh
294x181-200x110 mm, 319 folios, 17 verses
Paper, ink, leather

This manuscript is written on cream-coloured, sized European paper in naskh script using gold, black and navy-blue ink. The text block is surrounded by gold and black rule-borders. Page 1[b] features the titlepiece. The binding is original and done using the *chahārgūshah* (partial leather binding) technique. Pasted on the front and back covers are marbling papers in red, blue and black. Brown leather is used for the covers' edges and the spine.

This work is a translation of the Arabic *Mashāri' al-Ashwāq* done by famous 16th century Divan poet Bākī (d. 1008/1600) at the behest of Sokullu Mehmed Paşa. Including a separate section on archery, *Fadā'il al-Jihād* is of importance for the study of archery at the time of the Prophet Mohammed (pbuh) and for fiqh studies. The book starts by stating that unlearning archery after having learned is unfavorable from an Islamic perspective and continues with mentioning hadiths along with their explanations stressing archery's importance in Islam. Following this is a discussion about the circumstances under which archery competitions would be considered gambling -based on its similarities to horse racing-, whether they are religiously prohibited, and the views of different sects on this issue. Different bows used in the Hijaz region, techniques for shooting arrows and their respective names in Arabic are also explained in detail.

TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Nuruosmaniye 1191

بسم الله الرحمن الرحيم • وبه العون وعليه التكلان •
حمد وثنای بی پایان اول هادی سبیل سداد • جل جنابه کبریایه عن الاضداد والانداد
حضرتنه که وعد کریمه وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا برله سالکان
مسالک غزو وجهاد • ورهروان طرایق سعی واجتهادی سر حد هدی یه هدایت
ایلمشدر إِنَّ اللَّهَ لَا يُخْلِفُ الْمِيعَادَ ودرود قدسی ورود تحیات وتسلیمات
وتعظیمات بی کران اول رایت افران جُعِلَ رِزْقِي تَحْتَ ظِلِّ رُمْحِي حضرتنك
نثار مرقد منور ومشهد معطری اولسون که میامن اعلای اعلام شرع شریفیله
پایهٔ نین کذران مجاهدهٔ ذروهٔ سماك رامحه ایرکورب سرخ رویان بزم شهادتی
نزهتکاه روضهٔ رضایه دلالت قلمشدر حَلَّتْ لَهُ الْغَنَائِمُ رِزْقًا لِلْعِبَادِ
صلی الله علیه وعلی آله واصحابه اتهادین الی سبیل الرشاد • اما بعد •
رای رزین خواجکان بازارکاه دین • ومیسران کارکاه ملة کزین • اولدرکه چون
شعار وجود انسانی نص شریف إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَىٰ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُم
بِأَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ وَعْدًا عَلَيْهِ حَقًّا
فِي التَّوْرَاةِ وَالْإِنجِيلِ وَالْقُرْآنِ طراز جاودانی اله مطرز ومعلم اولوب • چار سوی
شش جهت جهان ندای خوش ادای يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ تِجَارَةٍ تُنجِيكُم
مِّنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ

وانشكم

TYEK, Süleymaniye YEK, Nuruosmaniye 1191, 1b

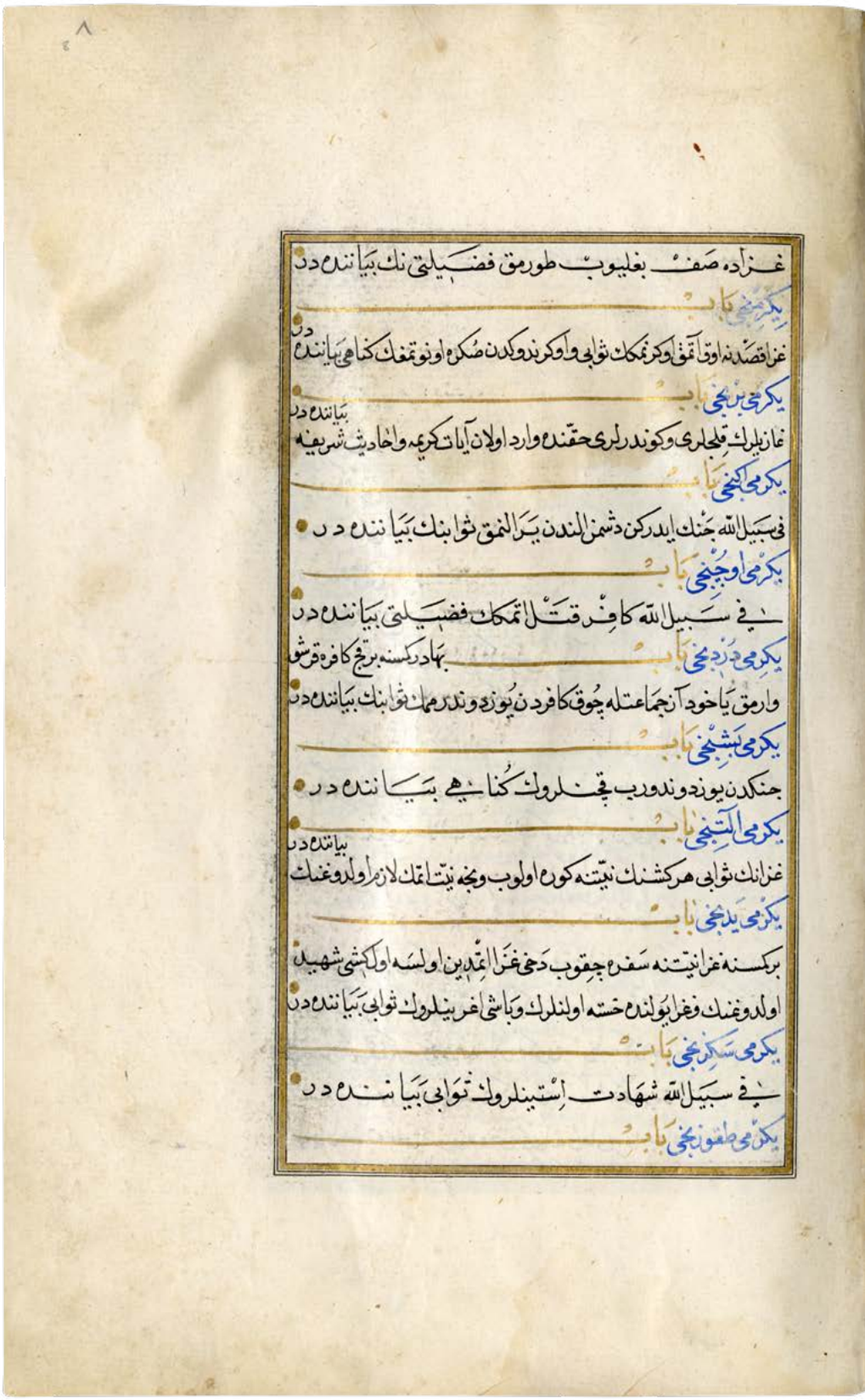

غزاده صف بغليوب طورمق فضيلتى نك بياننده در

يكرمنجى باب

غزا قصدنه اوق آتمق اوكرنمكك ثوابى واوكرندوكدن صكره اونوتمغك كناهى بياننده در

يكرمى برنجى باب

غازيلرك قلجلرى وكوندرلرى حقنده وارد اولان آيات كريمه واحاديث شريفه بياننده در

يكرمى اكنجى باب

فى سبيل الله جنك ايدركن دشمن الندن يرالنمق ثوابنك بياننده در

يكرمى اوچنجى باب

فى سبيل الله كافر قتل اتمكك فضيلتى بياننده در

يكرمى دردنجى باب

بهادر كسنه برقج كافره قرشو وارمق ياخود آز جماعتله چوق كافردن يوزدوندرممك ثوابنك بياننده در

يكرمى بشنجى باب

جنكدن يوزدوندوروب قچنلروك كناهى بياننده در

يكرمى آلتنجى باب

غزانك ثوابى هر كشنك نيتنه كوره اولوب ونجه نيت اتمك لازم اولدوغنك بياننده در

يكرمى يدنجى باب

بركسنه غزا نيتنه سفره چقوب دخى غزا اتمدين اولسه اول كشى شهيد اولدوغنك وغزا يولنده خسته اولنلرك وباشى اغرينلروك ثوابى بياننده در

يكرمى سكزنجى باب

فى سبيل الله شهادت استينلروك ثوابى بياننده در

يكرمى طقوزنجى باب

طقوزنجی باب

غزا یولنه مالن خرج ایدنلروك ثواب وفضیلتی بیاننده در

اونجی باب

غزا یولنه مال خرج اتمکه بخل ایدنلروك خطاسی بیاننده در

اون برنجی باب

غزایه کیدنلره یراق واسباب ویرنلرك وانلرك اهل وعیالن کوزدنلرك فضیلتی بیاننده

اون ایکنجی باب

غازیلری ضیافت ایدوب عزت واکرامله کوندرمکك فضیلتی بیاننده در

اون اوچنجی باب

غزانیتنه آت بسلمك ثوابنك بیاننده در

اون دردنجی باب

غزایه بینلن آتلره خدمت ایدوب یملرن اصمق ثوابنك بیاننده در

اون بشنجی باب

غازیلرك وسرحد بکلینلرك عمللری نافله نماز واورجدن افضل اولدوغنك بیاننده

اون التنجی باب

سرحد بکلر ایکن وفات ایدنلرك فضیلتی بیاننده در

اون یدنجی باب

فی سبیل الله قراول بکلینلروك فضیلتی بیاننده در

اون سکزنجی باب

غزا یولنده حق سبحانه وتعالیدن خوف اوزره اولنلرك فضیلتی بیاننده در

اون طقوزنجی باب

غزاده

TYEK, Süleymaniye YEK, Nuruosmaniye 1191, 7b-8a

18 Künhü'l-Ahbâr
Kunh al-Akhbār

Gelibolulu Mustafa Âlî'nin okçuluğa dair müstakil bir bölüm de içeren meşhur tarih kitabı *Künhü'l-Ahbâr*'ın Şevval 1090/Kasım 1679 tarihinde istinsah edilen nüshası

Türkçe, Nesih
209x119-x218x128 mm, 628 yaprak, 21 satır
Kâğıt, mürekkep, altın, pembe, mavi, turuncu, sarı, deri

Gelibolulu Mustafa Âlî'nin *Risâle-i Kavsiyye der Beyân-ı Tîr-Endâzân* başlığıyla müstakil olarak da istinsah edilen okçuluk risâlesini de muhtevî tarihi *Künhü'l-Ahbâr*'ın bu nüshası, krem rengi, âharlı, filigranlı Avrupa kâğıdı üzerine siyah ve kırmızı mürekkep kullanılarak Şevval 1090/Kasım 1679 tarihinde nesih hattıyla istinsah edilmiştir. Yazı içerisindeki duraklar kırmızı nokta ile belirtilmiştir. 1[b] sayfasındaki unvan tezhibi, altın zemin üzerine pembe, mavi, turuncu ve sarı renklerde hatâyî grubu motiflerle bezenmiştir. Yazı alanı altın ve siyah renkli cetvel ile çevrilidir.

Gelibolulu Mustafa Âlî, daha önce yazılan tarih kitaplarının hiçbirinde okçuluk tarihine yönelik bilgilere yer verilmediğinden bahisle *Künhü'l-Ahbâr* adlı eserine Bahtiyarzâde'nin risâlesindeki bilgileri eklemiştir. Eserin bu kısmını orijinal kılan husus, Bahtiyarzâde'den *Künhü'l-Ahbâr*'ın yazıldığı döneme kadar geçen elli küsur yıllık süre zarfında Gelibolu'da düzenlenen menzil yarışlarının da kaydedilmiş olmasıdır. Mustafa Âlî'nin eserinde anlattığı ve başka örneğine de rastlanmayan bir diğer husus ise, Osmanlı tarihinde adı geçen en önemli kemankeşlerden Gelibolulu Mîralem Ahmed Ağa hakkında verilen bilgilerdir.

TYEK, Süleymaniye YEK, Hekimoğlu Ali Paşa 796

The manuscript of Kunh al-Akhbār, the famous history of Gelibolulu Mustafa Ālī, scribed in Shawwal 1090 (November 1679), which also contains an independent chapter on Turkish archery

Turkish, Naskh
209x119-x218x128 mm, 628 folios, 21 lines
Paper, ink, gold, pink, blue, orange, yellow, leather

This manuscript of *Kunh al-Akhbār*, history of Gelibolulu Mustafa Ālī, that contains his treatise on archery as well, which is separately transcribed with the title of "Risāla-i Qawsiyya dar Bayān-i Tîr-Andāzān," is completed in Shawwal 1090 (November 1679) with naskh script using black and red ink on cream-coloured, watermarked European paper. The ending markers within the text are highlighted with red. The title-piece on page 1[b] is decorated with khatayi motifs in pink, blue, orange, and yellow colours on a gold background. The text panel is surrounded by gold and black frames.

Gelibolulu Mustafa Ālī, mentioning that previous history books had not contained information on history of archery, has added information from Bahtiyarzāde's manual to his work titled *Kunh al-Akhbār*. What makes this part of the work original is the recording of the flight shooting competitions held in Gelibolu over the fifty years from Bahtiyarzāde to the period when *Kunh al-Akhbār* was written. Another unique aspect mentioned by Mustafa Ālī in his work is the information provided about Gelibolulu Mîralem Ahmed Aga, one of the most important flight shooters mentioned in Ottoman history, which is not found in other examples.

TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Hekimoğlu Ali Paşa 796

بسم الله الرحمن الرحيم

حمدا لمن خلق الخلق بالخلق العظيم • وملكهم ملكه الخلقة • وخلاق
الذهن بالطبع السليم • وهو الملك القدير • الذي قال في كتابه العزيز الكريم
انه من سليمان وانه بسم الله الرحمن الرحيم • وصلوة على رسوله
محمد المحمود • الهادي الى صراط المستقيم • هو احمد الانبياء بالشرع
العميم • وامجدهم بعلو الرتبة والمعراج القويم • وعلى آله واصحابه
الذين داموا في تقوية الدين • وهم المستحقون بالتسليم • لمؤلفه
كوروب تأثير مهر انس وجن ووحش وطير امرين • سليمان نبي ده ختم
ايكن آيين سلطاني • محمد امتنك دولتن كوركيم سعادتله • اولدي يدركا
ثاني آل عثمانك سليماني • اوبهرين كتدودن ابر مديي بر حفظه امانيكم •
بو بوشه دركه ختمين اصفيته كوردي ارزاني در سلطنت سليمان دوركاه
ابو النصر والجهاد سلطان سليمان خان بن سليم خان نامدار
لمؤلفه يازوصفيني اي خامه سليمان زمانك • شوكتده عجب مثلي كورلمشمي
اولدانك • عالمده نكيم وار در آنك بوبروغنه رام • مهر يدا ولان
خال رخ دفتر ايام • ظاهرده وباطنده آنك حكمي روا ندر

فرمان

TYEK, Süleymaniye YEK, Hekimoğlu Ali Paşa 796, 1b

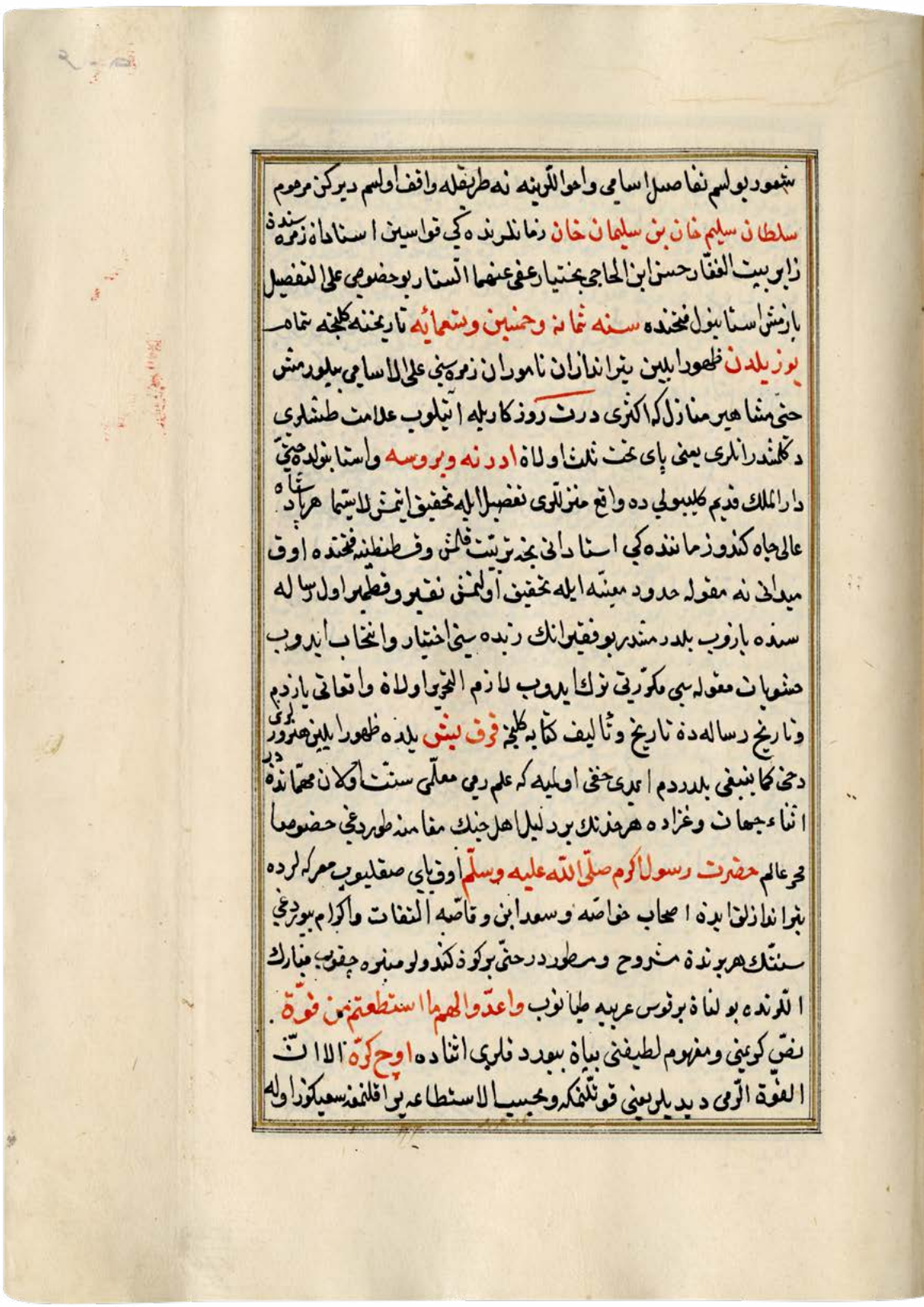

شهود بولسم تفاصیل اسامی واحوالرینه نه طریقله واقف اولسم دیرکن مرحوم
سلطان سلیم خان بن سلیمان خان زمانلرنده کی قواسین استادان زمره سنده
زایر بیت الغفار حسن ابن الحاجی بختیار عفی عنهما الستار بو خصوصی علی التفصیل
یازمش استانبول فتحنده سنه ثمانه وخمسین وتسعمائه تاریخنه کلنجه تمام
یوز یلدن ظهور ایلین تیراندازان ناموران زمره سنی علی الاسامی بیلورمش
حتی مشاهیر منازل که اکثری درت روزکاریله ایتلوب علامت طشلری
دکلمشدر انلری یعنی پای تخت ثلث اولان ادرنه وبروسه واستانبولده حتی
دار الملک قدیم کلیبولی ده واقع منزللری تفصیل ایله تحقیق ایتمش لاسیما هر پادشاه
عالی جاه کندو زماننده کی استادانی نجه تربیت قلمش وقسطنطنیه فتحنده اوق
میدانی نه مقوله حدود معینه ایله تحقیق اولنمش نقیر وقطمیر اول رساله
سنده یازوب بلدرمشدر بو فقیرانک زبده سنی اختیار وانتخاب ایدوب
حشویات مقوله سی مکرریتی ترک ایدوب لازم التحریر اولان واقعاتی یازدم
وتاریخ رساله ده تاریخ وتألیف کتابه کلنجه قرق بش یلده ظهور ایلین هنرورلری
دخی کما ینبغی بلدردم ایدی خفی اولمیه که علم رمی معلمی سنت اولان مهماندر
اثناء جهات وغزاده هر حدنک بر دلیل اهل جنک مقامنه طوردغی خصوصا
محو عالم حضرت رسول اکرم صلی الله علیه وسلم اوق یای صقلیوب معرکه لرده
تیراندازلق ایدن اصحاب خواصه وسعد ابن وقاصه التفات واکرام بیوردغی
سنتک هر برنده مشروح ومسطوردر حتی بر کون کندولر منبره چقوب مبارک
اللرنده بولنان بر قوس عربیه طیانوب واعدوا لهم ما استطعتم من قوة
نص کریمنی ومفهوم لطیفنی بیان بیوردقلری اثناده اوچ کره الا ان
القوة الرمی دیدیلر یعنی قوتلنمکه وبحسب الاستطاعه یراقلنمغه سعیکز اوله

TYEK, Süleymaniye YEK, Hekimoğlu Ali Paşa 796, 304b-305a

19 Kavsnâme
Qaws-nāmah

Muhammed b. Yûnus ed-Dervâzî'nin 16. yüzyıl Osmanlı okçuluk risâleleri arasında yer alan *Kavsnâme* adlı eserinin 1011/1603 tarihinde Mustafa b. Hüseyin tarafından istinsah edilen nüshası

Türkçe, Nesih
223x135-175x87 mm, 67 yaprak, 23 satır
Kâğıt, mürekkep, kırmızı, deri

Kavsnâme'nin 1011/1603 tarihinde Mustafa b. Hüseyin isimli müstensih tarafından istinsah edilen bu nüshası nohudî renkte, âharsız Avrupa kâğıdı üzerine siyah ve kırmızı mürekkep kullanılarak harekeli nesih hattı ile yazılmıştır. 1[b] sayfasında, Besmele'nin üstündeki unvan kısmına eserin adı kırmızı mürekkeple "Hâzâ Kitâbu Kavsnâme" şeklinde yazılmıştır. Aynı sayfada müellifin adı Muhammed b. Yûnus ed-Dervâzî olarak açık bir şekilde yer almaktadır. 2[a] sayfasında Atıf Efendi Kütüphanesi'ne ait mühür vardır. 67 varaktan oluşan nüshanın her sayfasında 10 satır mevcuttur. 38 bâb, 3 fasıldan oluşan eserin bâb ve fasıl başlıkları ile âyetler ve hadisler kırmızı mürekkeple yazılmıştır.

Arapçadan Türkçeye tercüme bir eser olan ve 16. yüzyıl Osmanlı okçuluk risâleleri arasında yer alan Muhammed bin Yûnus ed-Dervâzî'nin *Kavsnâme* adlı eseri, okçulukla ilgili hadîs-i şerîflerden, ok atıcılık tekniklerinden, yarışmaların kural ve kaidelerinden uzun uzun bahsetmesi itibariyle dönemin okçuluk tarihine ışık tutmaktadır. 16. yüzyılda tercüme edilen eser, dönemin dilini ve üslubunu yansıtıyor olmanın yanı sıra okçuluğa dair değerli bilgileri ihtiva etmektedir.
Onuncu bâbdan itibaren bölümlerin Arapça orijinal adları da verilmeye başlanmış, bu kısımların yazımında kırmızı mürekkep tercih edilmiştir. Hangi eserin tercümesi olduğu ise metnin herhangi bir yerinde ifade edilmemiştir.

TYEK, Süleymaniye YEK, Atıf Efendi 2229

The manuscript of Muhammad b. Yūnus al-Darwāzī's *Qawsnāma*, a treatise on archery written in the 16th century Ottoman Empire, copied by Mustafa b. Hüseyin in 1011/1603

Turkish, Naskh
223x135-175x87 mm, 67 folios, 23 lines
Paper, ink, red, leather

The manuscript of *Qawsnāma*, copied by Mustafa b. Hüseyin in 1011/1603, is written on a chickpea-coloured unsized European paper in naskh script with diacritics using black and red ink. The title of the work is written as "*Hāzā Kitābu Qawsnāma*" in red ink just above the basmala on page 1[b]. On the same page, the name of the author, Muhammad b. Yūnus al-Darwāzī, is also clearly stated. Additionally, page 2[a] bears the seal impression of the Atıf Efendi Library, while the entire copy consists of 67 folios, with each page containing 10 lines. The work itself comprises 38 chapters and 3 sections, with chapter and section headings, Qur'anic verses and hadiths all written in red ink.

Written by Muhammad b. Yūnus al-Darwāzī, *Qawsnāma* is a work translated from Arabic to Turkish and it is one of the treatises written in the 16th century Ottoman Empire on archery. The work enumerates some hadiths related to archery, explains archery techniques in great detail, and discusses the rules of archery competitions, shedding light on the history of archery in that period. Translated in 16th century, it reflects the language of that period and also comprises valuable information on archery. Starting from chapter 10, the work provides the original Arabic names of the headings, each written in red ink. Lastly, it does not state the source work from which it was translated.

TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Atıf Efendi 2229

هذا كتاب قوس نامه

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين، والصلوة والسلام،
على محمد واله اجمعين، قال العبد الضعيف،
محمد بن يونس الدروازي المشهور الملقب عفا
الله عنهما برنجه دوستلر ويارنلر دلدلركم
تيراندازلق علمنده هم انك ثوابنده وفضيلتنده
نسنه اشده لر وهم اوستاذ عالم ويكانه
روزكار عالم عرب وعجم اوستاذ صلاح
الدين القواس الطوسي وانك سلالسي اوستاذ

طور

طورسون زاده الله عمرها التماس قلدلركم
علم قوسدا بر كتاب ترك دلنجه ترجمه قلنوب
قلمه كله كرجه بونلر اول علمده بحر بي
پاياندررلر لكن دلدلركم اول غزا آلتنك
مسئله لرني وثوابلريني كتاب نقلندن
مطالعه قلوب ارنلر مجمعنده خبر ويروب
ثواب كسب ايده لر چون بونلرك حكم بنم
اوستما واجب ولازم ادي قصد ايلدم كه
كتاب ابتداء القوسي جمع ايلبوب ترك
دلنجه يازوب بونلرك حكمي برنده اوله وهم

TYEK, Süleymaniye YEK, Atıf Efendi 2229, 1b-2a

20 Fezâ'il-i Remy
Fada'il-i Ramy

İbn Rûşen'in (ö. 1083/1672'den sonra) okçulukla ilgili hadisleri derlediği *Fezâ'il-i Remy* adlı eserinin 1145/1732 yılında istinsahı tamamlanan nüshası

Türkçe, Nesih
153x101 mm, I+68 yk, 9-16 satır
Kâğıt, mürekkep, deri

İbn Rûşen'in 17. yüzyıl Osmanlı kavsnâme literatürünün önemli bir örneği olan *Fezâ'il-i Remy* adlı eserinin 1145/1732 yılında istinsahı tamamlanan bu nüshası, krem rengi, âharlı Avrupa kâğıdı üzerine siyah, kırmızı ve turuncu renk mürekkep kullanılarak nesih hattıyla yazılmıştır. Menzil mesafelerinin anlatıldığı 61^{b}-62^{a} sayfalarında metin serbest düzende siyah, kırmızı ve turuncu mürekkep ile yazılıdır. Eserin cildinin özgün olduğu düşünülmektedir. Cilt çehargûşe tekniğinde olup ön-arka kapak ve mikleb yeşil renk kâğıt, kapak kenarları ve sertâbı kahverengi deri ile kaplıdır. Kapak ve mikleb içleri krem rengi kâğıt, sertâb içi kahverengi deri ile kaplanmıştır.

İbn Rûşen eserinde ok atma sanatının sadece askerî bir faaliyet olmadığını, derinliklerinde manevî ögeler barındırdığını vurgulamakta ve geleneksel okçuluğun dinî arka planına yoğunlaşmaktadır. Kitabın en kapsamlı bölümü âyet ve hadislerle okçuluğun faziletlerinin açıklandığı bölümdür. Ayrıca ok ve yayın nasıl ortaya çıktığı, okçuluk yarışma türleri ve bu yarışmalarda uygulanması gereken kuralların neler olduğunu ihtiva eden eserin son kısmında "Menzilnâme" başlığı altında otuzdan fazla menzilde atış yapan pehlivan ve kemankeşin attığı gezler hakkındaki bilgiler sıralanmıştır. Bu kısımda menzil isimleri, taş adetleri ve gez farkları kırmızı mürekkeple kaydedilmiştir.

TYEK, Süleymaniye YEK, Hafid Efendi 255

The manuscript of Ibn Rūşen's (died after 1083/1672) work entitled *Fadā'il-i Ramy* in which he compiled hadiths regarding archery, copied in 1145/1732

Turkish, Naskh
153x101 mm, I+68 folios, 9-16 lines
Paper, ink, leather

This copy of Ibn Rūşen's work *Fadā'il-i Ramy*, which is a notable example of 17th century Ottoman qawsnama (manual on archery) literature, was copied in 1145/1732 and is written in naskh with black, red and orange ink on cream-coloured European paper. On folios 61^{b}-62^{a}, where the distances are explained, the text is written in black, red and orange ink. The binding is believed to be original. The binding is in chahargusha style, and the front and rear covers and envelope flaps are coated with green paper, while the cover edges and fore-edge are covered with brown leather. The inside of the two covers and the flaps are coated with cream paper, while the inside of the fore-edge is covered with brown leather.

In his work, Ibn Rūşen highlights that the art of archery is not simply a military activity, but also has spiritual aspects in its depth, and concentrates on the religious underpinning of traditional archery. The most extensive element of the book is the section where the benefits of archery are taught with the use of Qur'anic verses and *hadith*s. In addition, in the last part of the work, which includes how the arrow and the bow came into being, the types of archery competitions and the rules that should be applied in these competitions, under the title "Menzil-name", the information is listed according to the *gez* (a measure of length used by archers in the past, a *gez* is 66 cm) that the shoots of valiant men and archers who shot in more than thirty flight-shootings are reported. In this section, range names, range stone numbers and *gez* differences are given in red ink.

TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Hafid Efendi 255

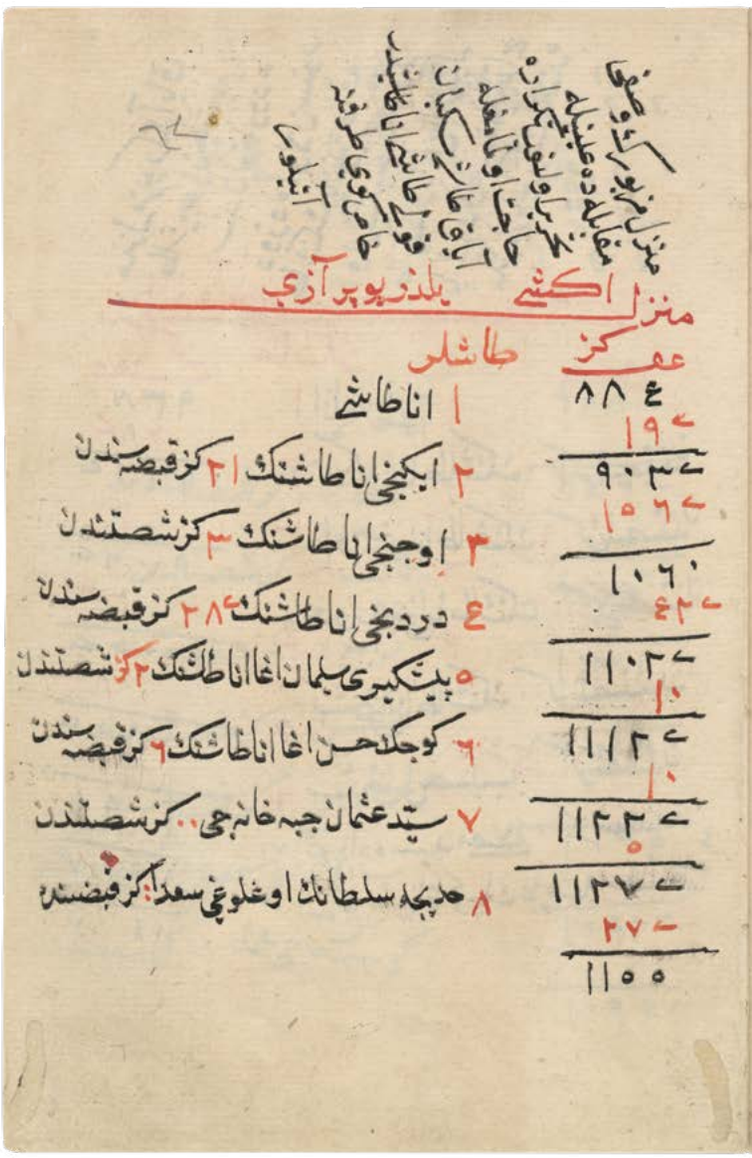

منزل سکبان قولی نام دیگر چفته لدوس

	طاشلر	عف	کز
١	سکبان قولی	٨٨٤	٦٨
٢	ایکنجی آناطاشنک	٩٥٣	٦٨
٣	اوجنجی آناطاشنک ٩	١٠٢٠	٣٢
٤	دردنجی آناطاشنک ٨٤	١٠٥٢	٧٣
٥	بشنجی آناطاشنک ١٣	١١٢٥	

منزل اکنی یلدز پوپر آزی

	طاشلر	عف	کز
١	آناطاشی	٨٨٤	١٩
٢	ایکنجی آناطاشنک ٢١	٩٠٣	١٥٦
٣	اوجنجی آناطاشنک ٣	١٠٦٠	٤٢
٤	دردنجی آناطاشنک ٢٨	١١٠٢	١٠
٥	پیشکبری سلمان آغا آناطاشنک ٢	١١١٢	١٠
٦	کوچک حسن آغا آناطاشنک ٦	١١٢٢	٥
٧	سید عثمان جبه خانه جی ٠٠	١١٢٧	٢٧
٨	حدیجه سلطانک اوغلوغی سعد ٠	١١٥٥	

TYEK, Süleymaniye YEK, Hafid Efendi 255, 61b-62a

21 Kavsnâme
Qawsnāma

Kemankeş Mustafa Efendi'nin (ö. 1099/1688'den sonra) Osmanlı yayının karakteristik özelliklerini anlattığı, 17. yüzyıl Osmanlı okçuluk risâleleri arasında yer alan *Kavsnâme*'si

Türkçe, Nesih
165x104-114x62 mm, 66 yaprak, 15 satır
Kâğıt, mürekkep, deri

Kemankeş Mustafa Efendi'nin, 17. yüzyıl Osmanlı okçuluk risâleleri arasında yer alan *Kavsnâme* adlı eseri âharlı, krem rengi Avrupa kâğıdı üzerine siyah mürekkep kullanılarak nesih hattıyla yazılmıştır. 1[b] sayfasında bulunan unvan tezhibi dikdörtgen form kitâbe ve üçgen form taçtan oluşmaktadır. Süsleme krem rengi, âharlı kâğıt üzerine altın, kırmızı ve lacivert renkler kullanılarak hatâyî grubu motiflerle bezenmiştir. Bezeme kırmızı renk cetvel ile çevrelenmiş olup lacivert tığ ile tamamlanmıştır. Yazı alanı altın ve siyah cetveller ile çevrilidir. Eserin cildi özgündür. Kapakları kahverengi deri ile kaplıdır. Kapaklarda bulunan şemse formları ve kapak kenarlarını çevreleyen zencirekler altın ile bezenmiştir.

Asırlar boyunca oluşagelen okçuluk kültürü içinde "Osmanlı yayı" küçümsenmeyecek bir şöhret elde etmiştir. Bu yayın yapımı ve kullanılışı konusunda kaleme alınan mühim eserlerden biri de Kemankeş Mustafa Efendi tarafından kaleme alınan *Kavsnâme*'dir. Geleneksel okçuluğa dair hazine değerinde bilgiler ihtiva eden eserde ok ve yayın nasıl ortaya çıktığı tarihî olarak ele alınmakta, idman ve kaide üzerine ok atmanın önemine vurgu yapılmaktadır. Menzil ve darp okçuluğu hakkında malumat veren Kemankeş Mustafa Efendi, ayrıca kabza tutuş şekillerine dair ayrıntılı açıklamalarda bulunmaktadır. Eserin son kısmında ise İstanbul, Gelibolu ve Mısır'da atılan menziller hakkında bilgi verilmektedir.

TYEK, Süleymaniye YEK, Hafid Efendi 254

Kemankeş Mustafa Efendi's (died after 1099/1688) *Qawsnāma*, which details the distinguishing qualities of the Ottoman bow, is one of the 17th century Ottoman treatises on archery

Turkish, Naskh
165x104-114x62 mm, 66 folios, 15 lines
Paper, ink, leather

Kemankeş Mustafa Efendi's book *Qawsnāma*, which belongs to the 17th century Ottoman archery treatise literature, was written in naskh script with black ink on cream-coloured European paper. The title illumination on folio 1[b] comprises of a rectangular form inscription and a triangular form upper section. The decoration is created with khatayi motifs utilizing gold, red and dark blue on cream-coloured paper background. The decoration is surrounded by red rule-frames and completed with dark blue stalks. The text area is enclosed by gold and black borders. The binding is original. Its coverings are coated with brown leather. The central forms on the covers and the chain-borders encircling the edges of the covers are embellished with gold.

Within the archery tradition that has developed over the years, the "Ottoman bow" has earned a reputation that cannot be overlooked. One of the most important texts written regarding the construction and use of this bow is *Qawsnāma* by Kemankeş Mustafa Efendi. The publication, which provides a treasure of knowledge about traditional archery, discusses the historical development of the bow and arrow; and highlights the importance of shooting arrows for training and practice. Kemankeş Mustafa Efendi, who provides information on range and darb archery (piercing hard objects), also gives thorough explanations on grip types. In the last portion of the work, information is supplied about the flight-shootings in Istanbul, Gelibolu and Egypt.

TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Hafid Efendi 254

TYEK, Süleymaniye YEK, Hafid Efendi 254, 1b-2a

TYEK, Süleymaniye YEK, Hafid Efendi 254, Kapak/Cover

22 Kânunnâme-i Rumât
Qānūnnāma-i Rumāt

Osmanlı Devleti bünyesinde bulunan bütün kemankeşlerin uyması için Kâtib Abdullah Efendi (ö. 1103/1691-92) tarafından hazırlanan *Kânunnâme-i Rumât* adlı eserin nüshası

Türkçe, Nesih
230x145-190x95 mm, 19 yaprak, 12 satır
Kâğıt, mürekkep, kırmızı, yeşil, mor, opak pigment, deri

Kânunnâme-i Rumât'ın bu nüshası, koyu nohudî renkte âharlı Doğu kâğıdı üzerine siyah ve kırmızı mürekkep kullanılarak nesih hattıyla yazılmıştır. Nüshada 1^{b}-2^{a} sayfalarında kırmızı mürekkep ile yazılmış Sultan I. Abdülhamid ile Sultan II. Süleyman'a ait iki adet tuğra yer almaktadır. 1^{b} sayfası kırmızı, yeşil ve mor renkler kullanılarak gonca gül ve çiçek deseni ile bezenmiştir. Sayfanın sağ alt köşesinde, bulut formu içerisinde müstakil bir biçimde siyah mürekkep kullanılarak nesih hattıyla tuğranın Sadrazam Halil Hamid Paşa eliyle hazırlandığı bilgisi kayıtlıdır. Sayfanın çevresi altın cetvel ile çevrelenmiştir. 2^{a} sayfasında ise siyah mürekkep kullanılarak nesih hattıyla eserin kânunnâme niteliğinde olduğu vurgulanmıştır.

Kânunnâme-i Rumât Kâtib Abdullah Efendi'nin (ö. 1103/1691-92) okçuluğa dair yazdığı ilk telif eseridir. 17. yüzyılda okçu ve yaycı esnaf grubunun Okmeydanı arazisine ve Okmeydanı Tekkesi'ne yaptıkları gayrimeşru müdahaleyi dönemin padişahı IV. Mehmed'e bildirerek önleyen Kâtib Abdullah Efendi, Osmanlı Devleti bünyesinde bulunan bütün kemankeşlerin uyması için bu kânunnâmeyi hazırlamıştır. Okçu ve yaycı loncası ile olan anlaşmazlığın çözümünün ardından bir daha aynı sorunların tekrarlanmaması adına yazılan eserde, Okmeydanı'nın tarihî olarak kime ait olduğu, Atıcılar Tekkesi Vakfı'na ait vakıf malları ile menzil yarışmalarının kuralları, okçuların menzil yarışına katılabilmesi için almaları gereken izinler, Okmeydanı'na giren herkesin uyması gereken usûl ve kâideler ile Okmeydanı'nın dinî açıdan önemine dair bilgiler verilmektedir. *Kânunnâme-i Rumât*'ın okçuluğun tarihî ve dinî önemini ön plana çıkarması ve bunun da padişahların tuğrası ile resmiyet kazanması kavsnâme literatürü açısından son derece önemlidir.

TYEK, Ankara Bölge Müdürlüğü, 06 Mil Yz A 8698

Copy of Kātib Abdullah Efendi's (d. 1103/1691-92) Qānūnnāma-i Rumāt, which outlines a set of rules for all archers within the Ottoman Empire

Turkish, Naskh
230x145-190x95 mm, 19 folios, 12 lines
Paper, ink, red, green, purple, opaque pigment, leather

This copy of *Qānūnnāma-i Rumāt* is written in naskh script on sized, dark chickpea-coloured Eastern paper using black and red ink. On folios 1^{b} and 2^{a} there are two tughras of Sultan Abdulhamid I and Sultan Süleyman II in red ink. Folio 1^{b} is decorated with rosebuds and floral patterns in red, green and purple colours. The inscription that is written in naskh script using black ink and arranged in cloudbands states that the tughra was crafted by Grand Vizier Halil Hamid Paşa. On folio 2^{a}, it is emphasized in naskh script using black ink that the work is in the style of a qānūnnāma (law book).

Qānūnnāma-i Rumāt is Kātib Abdullah Efendi's (d. 1103/1691-92) first work on archery. Artisan groups of archers and bowmen were unlawfully involved in Okmeydanı and the Okmeydanı lodge during the 17th century. Kātib Abdullah Efendi prevented this by notifying Sultan Mehmed IV and prepared this qānūnnāma, which outlines a set of rules to be followed by all archers within the Ottoman Empire. The work, written to prevent the same issues from arising after resolving the dispute with the archers and bowmen guild, includes information about the historical ownership of Okmeydanı, the endowment properties owned by the Atıcılar Lodge, rules governing range competitions, permissions archers needed to obtain to compete, protocols and guidelines for all visitors to Okmeydanı, and the religious significance of Okmeydanı. *Qānūnnāma-i Rumāt*'s emphasis on the historical and religious significance of archery, coupled with its official endorsement by the sultan's seal, establishes its importance in the study of qawsnāma literature.

TYEK, Ankara Regional Directorate, 06 Mil Yz A 8698

TYEK, Ankara Bölge Müdürlüğü, 06 Mil Yz A 8698, 2ª

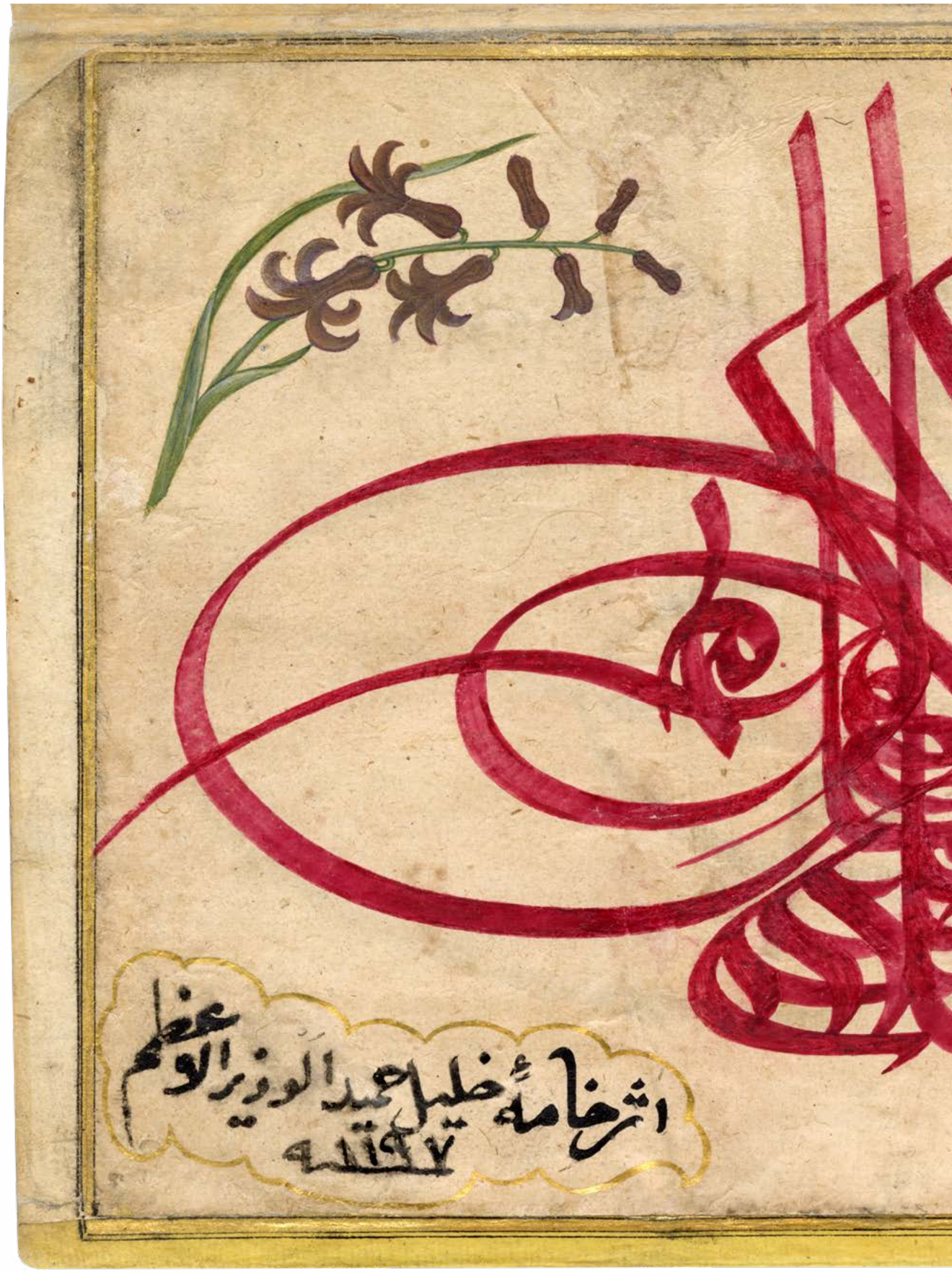
اثر خامهٔ خلیل حمید الوزیر الاعظم

TYEK, Ankara Bölge Müdürlüğü, 06 Mil Yz A 8698, 1b

23 Kavâ‘idü’r-Remy
Qawā‘id al-Ramy

Kâtib Abdullah Efendi’nin (ö. 1103/1691-92) ok ve yay yapım tekniklerine dair ayrıntılı bilgiler ihtiva eden eserinin Mîr İzzet Enderûnî tarafından 29 Muharrem 1234/28 Kasım 1818 yılında istinsah edilen nüshası

Türkçe, Ta‘lik
235x162-175x89 mm, 69 yaprak, 21 satır
Kâğıt, mürekkep, kırmızı, mavi, siyah opak pigment, deri

Kâtib Abdullah Efendi’nin (ö. 1103/1691-92) *Kavâ‘idü’r-Remy* adlı eserinin Mîr İzzet Enderûnî tarafından 1234/1818 yılında istinsahı tamamlanan bu nüshası krem rengi, âharlı Avrupa kâğıdı üzerine siyah mürekkep kullanılarak ta‘lik hattıyla yazılmıştır. Eserin cildi özgündür. Çehargûşe tekniğinde yapılan cildin ön ve arka kapağında kırmızı, mavi, siyah renkler kullanılarak yapılan battal ebru desenli kâğıt vardır. Kapak kenarlarında ve sırtında kahverengi deri kullanılmıştır.

Kâtib Abdullah Efendi, III. Murad’ın eşi Safiye Sultan tarafından temeli atılan ve IV. Mehmed’in annesi Hatice Turhan Sultan tarafından tamamlanan Eminönü’ndeki Yeni Vâlide Camii evkâfı kâtibidir. Osmanlı devri Türk okçuluğuna dair önemli eserler vermiş olan Kâtib Abdullah Efendi’nin yazdığı üç eserden biri olan *Kavâ‘idü’r-Remy*, 17. yüzyılın sonlarında kaleme alınmıştır. Kâtib Abdullah Efendi’nin bu eseri Osmanlı kavsnâme literatüründe ok ve yay yapım tekniklerini ihtiva eden en detaylı eser olması bakımından önemlidir. *Kavâ‘idü’r-Remy*’den önce yazılan eserler genellikle sportif faaliyetler ve okçuluğun dinî arka planı üzerine yoğunlaşırken bu eser, ok ve yay yapım teknikleri, duruş, tutuş ve atış teknikleri, okçuluğun yardımcı ekipmanları olan zihgir ve tirkeş gibi malzemeler hakkında bilgiler vermektedir. İbn Meymûn ile Alâeddin Tayboğa’nın risâleleri *Kavâ‘idü’r-Remy*’de kaynak olarak gösterilmektedir.

TYEK, Millet YEK, Ali Emiri Tarih 914

Manuscript of Kātib Abdullah Efendi’s (d. 1103/1691-92) work that contains detailed information on bow and arrow making techniques, copied by Mīr İzzet Enderūnī on 29 Muharram 1234/28 November 1818

Turkish, Ta‘līq
235x162-175x89 mm, 69 folios, 21 lines
Paper, ink, red, blue and black opaque pigments, leather

This copy of Kātib Abdullah Efendi’s (d. 1103/1691-92) *Qawā‘id al-Ramy*, which was scribed by Mīr İzzet Enderūnī in 1234/1818, is written in ta‘līq script using black ink on cream-coloured, sized European paper. The binding is original. The front and back covers of the binding, crafted using the *chahārgūshah* technique (partial leather binding), feature papers adorned with marbling in red, blue, and black hues. Brown leather is used on the cover edges and spine.

Kātib Abdullah Efendi was the endowment secretary of the New Valide Sultan Mosque in Eminönü, the foundation of which was laid by Safiye Sultan, wife of Murad III, and completed by Hatice Turhan Sultan, mother of Mehmed IV. Kātib Abdullah Efendi, renowned for his important writings on Turkish archery during the Ottoman era, authored *Qawā‘id al-Ramy* in the late 17th century as one of his three notable works. This work of Kātib Abdullah Efendi is important as it is the most detailed work in the Ottoman qawsnāma literature that contains techniques for bow and arrow making. While earlier works before *Qawā‘id al-Ramy* typically centered on archery as a sport and its religious significance, this treatise delves into details such as bow and arrow crafting methods, proper stance, grip and shooting techniques, and additional equipments for archery such as the *zihgir* (thumb armor) and *tirkeş* (quiver). It references the writings of Ibn Maymūn and Alāaddin Taybugha as sources.

TYEK, Millet Manuscript Library, Ali Emiri Tarih 914

قواعد الرمی

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله الذی نعمته علی الخلق عامة وحکمته فی الموجودات عامة الذی اخترع الاشیاء علی غیر المثال وانشاها بالقدرة من کمال جعل سجانه الرمی کنایة الله ودلالة القوة فی الفرد وقد من رمی لسبیل بدر بجنة فی الجنة وترضه اصاب به قدر اواخطاء فلم یعبه کما قال الصادق ما بین الدرجتین خمسة مائة عام احمده سبحانه علی ما من به من معرفته وفاریقه وفواضله وسهل من خشی سره وارشده الیه بافضاله فجعله یستفتح کل امر فی بال واصلی علی سیدنا محمد نبیه فبالصلوة علیه یستنجح کل فعل فی مآل واشکره کما یحق شاکر احسانه واجمال وبهائه قبل سؤاله واشهد ان لا اله الا الله وحده لا شریک له واشهد ان محمدا عبده ورسوله شهادة عارف بفروضها موفقا بوجوبها صلی الله علیه وآله وسلم صلاة دائمة ذاکیة نامیة ما اضاء وهر واظلم اما بعد عبد فقیر بعین عبد الله الکاتب بوعلم رمی جرا وکان ذ فایق وحقایق ورسول اکرمه من برگ اصحاب کرام رضوان الله تعالی علیهم اجمعین حضرتنگ وناجین وتبع الناجین واقه این وعشرتین حضرتنگ ومحمد تنگ رحمی حقه اجتهاد ابلد کلرین علما وعملا یگانه بدقرن بحر وشنبه ایکنجی آی اوزره عربی قوس نامه لرتحریر ایلدکلرین اوزره مالکانه آموش وبوآثار مرجونه بوصنعت لازم الوجوب والفرض والسنة ترک ایلیوب طرق آخره سلوکه زمان نادانی نسیاً منسیاً اولوب بسعی عربی قوس نامه لرک اکثر سینی تتبع ایلیوب کنده ومرک ذهنی بحریه اولدوغی اوزره برقوس نامه تحریر اتمک اقتضا ایلیوب عامة منتفع اولقیچون جمله قوس نامه لرک

تتبع قوس عربی

تتبع اولنه یغی اوزره ترکجه ترجمه اولنمق اوزره اشبو کتابی فصل اوزره تحریر اولنوب قواعد الرمی نام تسمیه ایلیوب مرجو درکه مقصور عفو اولنه فصل اول قصاص قوس اولنوب دوفصل ایچنده قوسی ایچون تحریر وترتیب اولندی رسول اکرم صلی الله علیه وسلم مدح بیورد قدار قوس عربیه قوس عجمی ایچون لعنت بیورد یلر باعث لعنت اختلاف اولنوب عجمی آبای ابتدا عمرو بن لحی کنعان ایجاد ایتمه وکندن اوله یا خود ذات قبیح وناکاینی اولمیه کلی التقدیر بو مذموم اولوب استناد لر پسندیده مقبول وکلمه اهل وندن خفی دکلدر ومدح اولنان قوس عربی اولوب کمال تمال النبی صلی الله تعالی علیه وسلم ما مد الناس بمثله ای شئ من السلاح اتاه للقوس علیه تفضیلا یعنی نا سزلکدن برسلاح اوزره قوسدن افضل بر یگ اولدوغی یعنی قوس عربیه عجمی بوکه واضلع اولمیوب بر حدیث آخرده آیدشدر صدق رسول الله وبر حدیثده دخی بیورمزمر صلی الله تعالی علیه وسلم حضرتمز بیورد رکه علیکم بالقنا والقسی العربیة فان الله یؤید بها الدین وفی حدیث آخر فانها تنصر نکم وتفتح علیکم البلاد یعنی رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم حضرتمز بیورد رکه سزلکه ایچون حق تعالی تمنا وقوس عربی ایله تحقیقا بودین یسیندن مؤید ایدر وبر حدیثده دخی بونکله بیچه کوزین منصور ایدر وبونکله ایله حق تعالی کافرین ممالکنگ آلیوبرر بیان واقعدر بونه تصکره کفره ایجاد راوانگ تفنگ رغبت وبوآلت مبارکه بو مرتبه فراموش رواد کلدر خوش تفنگ دخی اولسون تفنگ اولسیله بونک اولمسی دین لازم کلور وبوآلت مبارکه ترک ایده ی نه حاصل ایلیدر وبایگ فضائلندن بر حدیث شریفنگ ذکر سینی بتمتی اصدر الکرار حسن مضمونی اوزره وقال علیه السلام لعلی بن ابی طالب رضی الله تعالی عنه حین دخل علیه منقلدا قوسا عربیه یا هذا جاءنی جبریل علیه السلام یوم بدر منقلدا قوسا العربیه آلهتهم ما استطاعت

فی قوس عربی

TYEK, Millet YEK, Ali Emiri Tarih 914, 1b-2a

24 Hadîs-i Erba‘în li-Fezâ’ili’r-Remy
Hadīth-i Arba‘īn li-Fazā’il al-Ramy

Kâtib Abdullah Efendi’nin (ö. 1103/1691-92) okçuluğa dair derlediği kırk hadise ilave olarak Hz. Peygamber’in yayları, kılıçları, kalkanları, okları, zırhları ve miğferlerine yönelik tafsilatlı bilgiler verdiği eserinin nüshası

Türkçe, Nesih
208x130-155x78 mm, 46 yaprak, 13 satır
Kâğıt, mürekkep, altın, siyah, mavi, mor, yeşil, opak pigment, deri

Eserin metni krem rengi, âharlı Avrupa kâğıdı üzerine siyah ve kırmızı mürekkep kullanılarak nesih hattıyla yazılmıştır. 19[b] sayfasında yer alan unvan tezhibinin kitâbe yazısı, altın zemin üzerine kırmızı mürekkep ile dendanla çevrili alan içerisinde yazılıdır. Kitâbe ve taç bölümleri altın ve siyah zemin üzerine altın, mor, mavi ve sarı renkler kullanılarak hatâyî ve rûmî grubu motifler ile bezenmiştir. Bezeme etrafı altın cetvel ve bezemeli kırmızı renk arasuyu (içpervaz) ile çevrilidir. Süsleme, mavi ve kırmızı mürekkep kullanılarak tığ motifi ile tamamlanmıştır. Besmele keşîdesi altın ile bezelidir. Metin alanında daire form altın duraklar vardır. Yazı alanı altın ve siyah cetveller ile çevrelenmiştir. Eserin cildinin özgün olduğu düşünülmektedir.

Kâtib Abdullah Efendi tarafından 17. yüzyılın sonlarında meydana getirilen derleme niteliğine sahip eser, okçuluğun manevî-kültürel arka planına odaklanması bakımından oldukça önemlidir. Okçuluğu büyük ve önemli bir uğraş olarak kabul eden Kâtib Abdullah Efendi, okçulukla ilgili âyet ve hadislerin önce Arapçasını daha sonra Türkçe tercümesini aktarmış, Hz. Peygamber ile birlikte dört halife, İmam Hasan ve Hüseyin’in de okçuluğuna yönelik bilgiler vermiştir. Eserde Hz. Peygamber’in yayları, kılıçları, kalkanları, okları, zırhları ve miğferlerine yönelik tafsilatlı bilgiler yer almaktadır.

TYEK, Süleymaniye YEK, Tercüman 32

The copy of Kātib Abdullah Efendi’s (d. 1103/1691-92) work, which compiles forty hadiths on archery and provides detailed information about the Prophet’s bows, swords, shields, arrows, armor, and helmets

Turkish, Naskh
208x130-155x78 mm, 46 folios, 13 lines
Paper, ink, gold, black, blue, green, purple, opaque pigment, leather

The text of the work is written in naskh script using black and red ink on cream-coloured, sized European paper. The text panel of the titlepiece on folio 19[b] is written in red ink on a golden ground within a lobed, enclosed area. The panel and triangular panels are decorated with khatāyī and rūmī motifs using gold, purple, blue and yellow colours on a gold and black background. The decoration is framed by a golden rule-frame and red-coloured, illuminated inner borders, enclosed with vertical stalks using blue and red ink. The extended parts of the letters of the basmala are decorated with gold. The text panel bears gold and circle-shaped rosettes. The binding of the manuscript is believed to be original.

The work, which was compiled by Kātib Abdullah Efendi in the late 17th century, is significant in terms of focusing on the moral-cultural background of archery. Kātib Abdullah Efendi, who considered archery a significant and esteemed practice, presented both the Arabic texts and Turkish translations of verses and hadiths related to archery. Additionally, he provided detailed accounts of the archery practices of the Prophet Muhammad (pbuh), the four Caliphs, and Imam Hasan and Hussein. The work contains comprehensive details regarding the Prophet’s bows, swords, shields, arrows, armor, and helmets.

TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Tercüman 32

هذا كتاب في تفضيل الرمي

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رامي العدو بالسهم العربي
الاشرف وحامي مبتغى الباطل عن
العلو بالدهم والحسام المرهف
الواهب لمن اختاره عقلا ودیانة
وتدبرا في المصالح وصیانة وشجاعة
وفروسیة واهتماما بسلوك الحق
في كل قضیة فله الحمد على وهب
واجزل وله الشكر فيما احسن
وتفضل والصلوة والسلام على
اكرم انبیائه واعظم اصفیائه
محمد سید الامم ونبي العرب والعجم
وعلى آله واصحابه الاعلام الحائزين
في الفخر اوفر السهام والبالغين
الغرض لما قاموا بالمسنون والمفترض
صلوة وسلاما تنال بهما تحیة
واكراما اما بعد بو عبد فقير
پر تقصير عبد الله الكاتب علم رمايه نك
في زماننا سلفه كوره رغبتي دون
وآرزو بي قليل ولد وغن كوره
كتب قديمه عربيده صحيح خبر
واسناد له بو فن عظيم ايچون وارد

TYEK, Süleymaniye YEK, Tercüman 32, 19b-20a

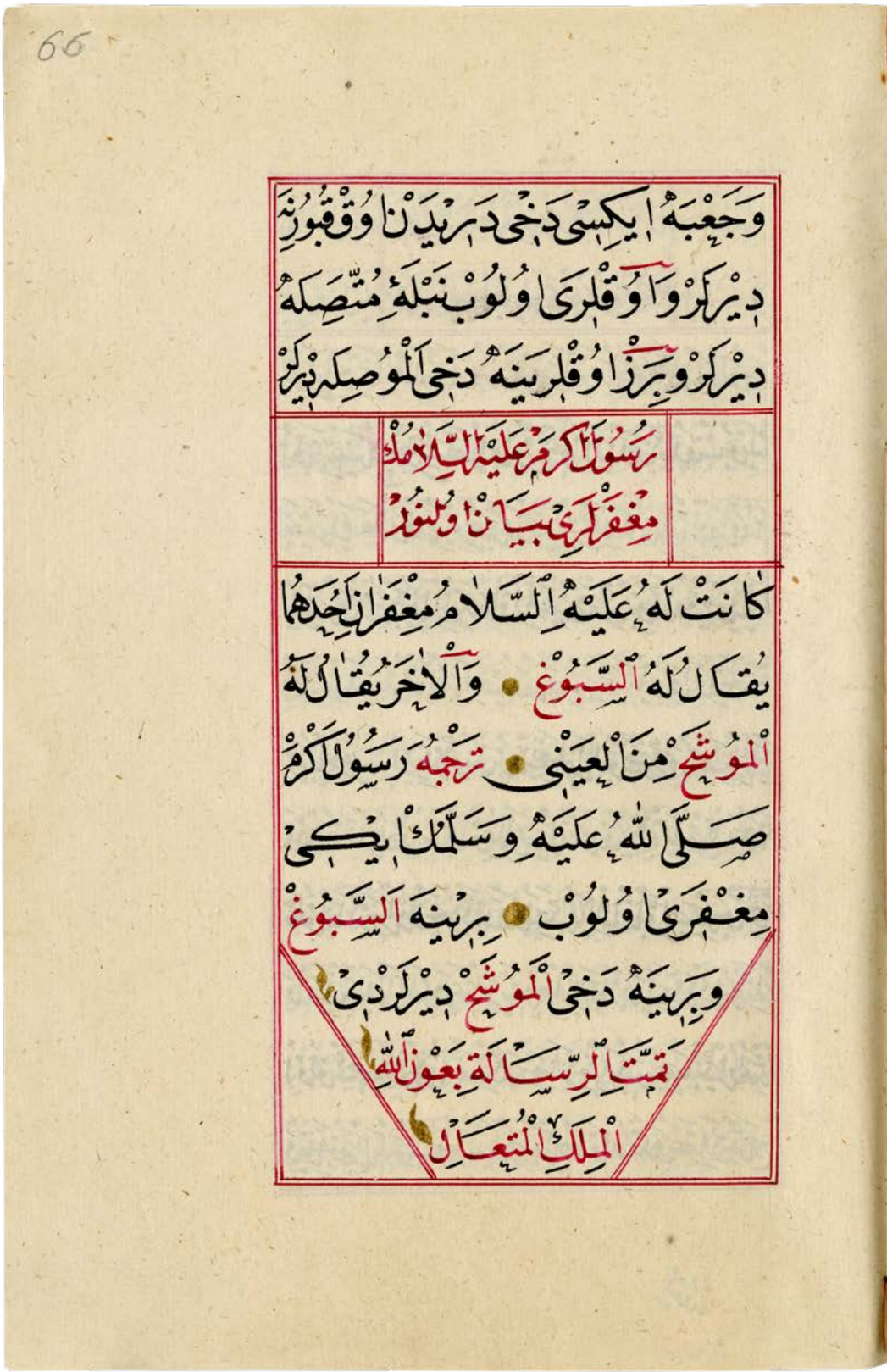

66

وَجَعْبَهُ ايكِسى دَخى دَرِيدَنْ اوقْ قبورِنَه
دِيرلَرْ وَاوقْلرى اولوبْ نَبْلَهٔ مُتَّصِلَه
دِيرلَرْ وبِرْزْ اوقْلرِينَه دَخى الْمُوصِلَه دِيرلَرْ

رَسُولْ اكرَمْ عَلَيْهِ السَّلامُكْ
مِغْفَرْلَرِى بَيَانْ اولنُورْ

كَانَتْ لَهُ عَلَيْهِ السَّلامُ مِغْفَرَانِ اَحَدُهُمَا
يُقَالُ لَهُ السَّبُوغْ • وَالْاٰخَرُ يُقَالُ لَهُ
الْمُوشَحْ مِنَ الْعَيْنِى • تَرْجَمَهْ رَسُولْ اكْرَمْ
صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَكْ ايكِى
مِغْفَرِى اولوبْ • بِرِينَه السَّبُوغْ
وَبِرِينَه دَخى الْمُوشَحْ دِيرلَرْدِى
تَمَّتِ الرِّسَالَةُ بِعَوْنِ اللهِ
الْمَلِكِ الْمُتَعَالِ

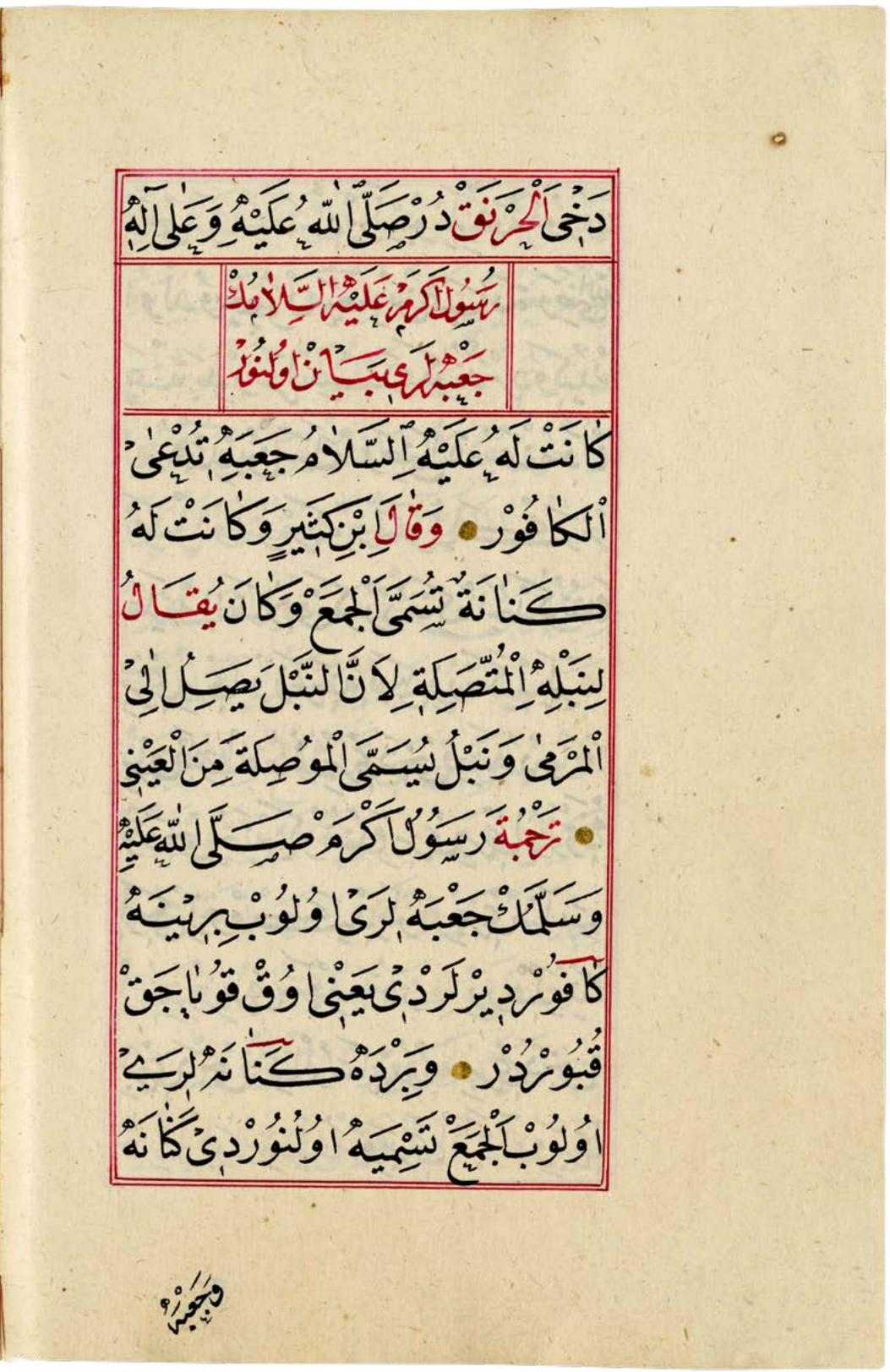

دخی الحرنق در صلی الله علیه وعلی آله

رسول اکرم علیه السلام

جعبه لری بیان اولنور

کانت له علیه السلام جعبه تدعی
الکافور • وقال ابن کثیر وکانت له
کنانة تسمی الجمع وکان یقال
لنبله المتصلة لان النبل یصل الی
المرمی ونبل یسمی الموصلة من العینی
• ترجمة رسول اکرم صلی الله علیه
وسلم جعبه لری اولوب برینه
کافور دیر لردی یعنی اوق قوياجق
قبور دور • وبرده کنانه لری
اولوب الجمع تسمیه اولنوردی کانه

TYEK, Süleymaniye YEK, Tercüman 32, 65b-66a

25 Tuhfetü'l-Hasîb
Tuhfah al-Hasīb

Okmeydanı'nda menzil atışı yapan kemankeşler ve menzil mesafeleri üzerine Seyyid Halil Hasib Efendi tarafından kaleme alınan *Tuhfetü'l-Hasîb* adlı eserin müzehhep nüshası

Türkçe, Nesih
211x125-142x74 mm, 65 yaprak, 17 satır
Kâğıt, mürekkep, altın, lacivert, turuncu, beyaz, kırmızı, opak pigment, deri

Eserin metni nohudî renk, âharlı, filigranlı kâğıt üzerine altın, beyaz, siyah ve kırmızı mürekkep kullanılarak nesih hattıyla yazılmıştır. 1[b] sayfasında bulunan unvan tezhibi altın, lacivert, turuncu, beyaz ve kırmızı renkler kullanılarak barok ve rokoko üslubunda bezenmiştir. Bezeme lacivert ve kırmızı renk tığ ile tamamlanmıştır. Süsleme altın, siyah cetveller ve bezemeli arasuyu (içpervaz) ile çevrilidir. Kitâbe bölümünde ve metin alanında altın ile bezenmiş şeşhâne duraklar vardır. Yazı alanı altın cetvel ve arasuyu (içpervaz) ile çevrelenmiştir. Eserin arka kapak cildinin özgün olduğu düşünülmektedir.

Seyyid Halil Hasib Efendi'nin XVIII. yüzyıl başlarında yazdığı *Tuhfetü'l-Hasîb* adlı eseri, kendinden sonra yazılan bütün kavsnâmelere kaynak teşkil etmektedir. Hakkında kaynaklarda bilgi bulunamayan Hasib Efendi, *Tezkire-i Rumât*'ı temel alarak Okmeydanı'nda bulunan bütün menzilleri tek tek yeniden ölçmüş ve elde ettiği hesaplamalar sonucunda ulaştığı verileri eserinde belirterek bütün menzil mesafelerini değiştirmiştir. Ayrıca Kâtib Abdullah Efendi ile kendisi arasında yaşamış, ok atıp menzil taşı diken yeni kemankeşleri de risâlesine eklemiştir. Ardılları konumundaki bütün kavsnâme yazarları, bu hesaplamaları ve kayıtları ana kaynak olarak kullanmışlardır.

TYEK, Millet YEK, Ali Emiri Tarih 912

Illuminated copy of the work named *Tuhfah al-Hasīb* written by Seyyid Halil Hasib Efendi on the archers who shot at Okmeydani and their shooting ranges

Turkish, Naskh
211x125-142x74 mm, 65 folios , 17 lines
Paper, ink, gold, navy blue, orange, white, red, opaque pigment, leather

The text of this work is written in naskh script in gold, white, black and red ink on chickpea-coloured watermarked paper. The title illumination on folio 1[b] is designed in baroque and rococo style with gold, dark blue, orange, white and red colours. The decoration is completed with navy blue and red stalks. The decoration is rule-framed by gold and black borders and adorned inner panels. There are hexagonal rosettes adorned with gold in the inscription part and in the text panel. The text panel is framed by gold rule-frames and inner borders. The binding of the back cover is regarded to be original.

Seyyid Halil Hasib Efendi's *Tuhfah al-Hasīb,* written at the beginning of the 18th century, is the source of all qawsnamas that was written after him. Hasib Efendi, about whom there is no information in the sources, re-measured all the ranges in Okmeydani one by one based on the work *Tazkira-i Rumāt* and adjusted all the range distances by noting the data he received as a result of the calculations in his work. He also highlighted in his treatise the new archers who lived between Kātip Abdullah Efendi and himself, who shot arrows and constructed range stones. All qawsnāma authors who were his successors used these computations and records as their main source.

TYEK, Millet Manuscript Library, Ali Emiri Tarih 912

بسم الله الرحمن الرحيم

حمد و ثنا اول موجود بی علت ❁ و موجود بی آلت
خفایا ❁ فتام ارزاق برایا ❁ ستار اصناف
خطایا حضرتلرینك درگاه معنویه سنا و لسونكجواهر
انسان ابتداء فطرتدن ❁ لقد خلقنا الانسان فی احسن
تقویم ❁ لباسیله ملبوس و ذكر و تحمیدیله مأنوس ایدوب
بعضیسنك صندوقه دلدن درّ علوم و معارف صدف
و بعضیسنك آیینه قلبك سهام عشق الهیه یه هدف ❁
و انواع صنایع و بدایع ظهوریه قلاب قوت اعصاب
بولمق میسر ایلدی ❁ فتبارك الله احسن الخالقین ❁
و صلوة و سلام ❁ اول یكسوار میدان كونین ❁ و سلطان
میدان رسالت سریر خلوت سرار قاب قوسین حضرت
سید المختار محمد المصطفی علیه التحیة الزكیها مرقد شریف

پر انوار لریله و لسونكه كافهٔ خلق جهان شرفنه مخلوق
و مقدمیله مرزوق اولوب بی سایه ایكن عالمیانك
راحت سایه سنده و دولت ظل حمایه سنده مضمون
شریف و ما ارسلناك الا رحمة للعالمین ❁ برشاه
شفاعتایله و برهان قاطع ساطع غفران ملك
المنان اولدینی جامع الآمات حقنده حجت قاطعه
اولدر ❁ و دخی آل اصحاب اولوزرینه و لسونكه پیشرو
كاربان دین قافلهٔ سالار ائمهٔ متأخرین درلر رضوان
الله تعالی علیهم اجمعین ❁ و ذكر و اوصاف عمرایسر
جمله گاه دنیا و ارایش سلطان عظما ❁ ظل خدا
خلیفهٔ رسول المنان گزیدهٔ آل عثمان السلطان احمد
خان ابن السلطان محمد خان عمر الله تعالی مشیدا
و ایده الله بعنایة الاجل موبدا آمین یا رب العالمین
❁ مستمند همدرد و كمدرد درد مند و كبد المحتاج
بعنایة الصمد سید خلیل درد مند ولی مدد ❁
میدان هامون اذعان جولان و صوم معهٔ ریاضت
ایجره پازه عشق قدری كمان و حدتك جانانه سیستیرن

TYEK, Millet YEK, Ali Emiri Tarih 912, 1b-2a

26 Risâle fi'r-Remy
Risāla fi al-Ramy

İbn Himmât Muhammed b. Hasan ed-Dımaşkî'nin (ö. 1175/1761) okçuluğa dair derlediği hadis mecmuasının Hattat Hâfız Abdullah Efendi tarafından 1164/1750-51 yılında istinsah edilen nüshası

Arapça, Nesih
161x92-120x65 mm, 18 yaprak, 9 satır
Kâğıt, mürekkep, altın, mavi, lacivert, kırmızı, turuncu, siyah, beyaz, opak ve şeffaf pigment, deri

İbn Himmât'ın Süyûtî'nin *ed-Dürrü'l-Mensûr*'undan okçuluğa dair hadisleri derlediği eserin metni nohudî renk, âharlı Avrupa kâğıdı üzerine siyah ve kırmızı mürekkep kullanılarak Hattat Hâfız Abdullah Efendi tarafından 1164/1750-51 tarihinde nesih hattıyla istinsah edilmiştir. Yazı alanı altın cetvellerle çevrilidir. 1^{b} sayfasında unvan tezhibi vardır. Süsleme, altın ve lacivert zemin üzerine; altın, mavi, beyaz, turuncu, kırmızı ve siyah renkler kullanılarak rûmî ve hatâyî grubu motiflerle bezenmiştir. Bezemeli alan lacivert ve kırmızı renk tığ süslemesi ile tamamlanmıştır. Besmele keşîdesinin üst kısmı sıvama altın ile boyanmış, üzerine iğne perdahıyla üç benek (pars beneği) yapılmıştır. Metinde daire formunda altın ile bezeli duraklar yer almaktadır. Eserin cildinin özgün olduğu düşünülmektedir.

İslâm telif geleneğinde, bir konu hakkındaki hadîs-i şeriflerin derlenmesi usûlü benimsenmiş olup bu tarzda kırk hadisler, mecmualar ve hadis cüzleri tasnif edilmiştir. Okçuluğa dair telif edilen hadis mecmualarından biri de Dımaşk'tan İstanbul'a gelerek 18. yüzyıl Osmanlı hadis çalışmalarına ciddi katkılar sunan İbn Himmât'tır (Himmâtzâde). Yaşadığı dönemde İstanbul'un muhaddisi olarak anılan İbn Himmât eserinde, ok atmanın fazileti, çocuklara ok atmanın öğretilmesi, düşmana karşı hazırlıklı bulunmanın gerekliliği ve binicilik gibi hususları ifade eden kırktan fazla hadîs-i şerifi bir araya getirmiştir.

TYEK, Süleymaniye YEK, Hafid Efendi 34

The manuscript of the collection of hadiths on archery compiled by Ibn Himmāt Muhammad b. Hasan ad-Dimashqī (d. 1175/1761), copied by the calligrapher Hāfız Abdullah Efendi in 1164/1750-51

Arabic, Naskh
161x92-120x65 mm, 18 folios, 9 lines
Paper, ink, gold, blue, navy blue, red, orange, black, white, opaque and transparent pigments, leather

The text of Ibn Himmāt's compilation of hadiths on archery from al-Suyuti's al-Durr al-Mansūr was copied in naskh script by the calligrapher Hāfız Abdullah Efendi in 1164/1750-51, using black and red ink on cream-coloured, sized European paper. The text panel is surrounded by golden rule-frames. Folio 1^{b} bears a titlepiece. The decorations are ornamented with rūmī and khatāyī motifs using gold, blue, white, orange, red and black colours on a gold and navy blue ground. This decorated area is completed with navy blue and red vertical stalks. The upper part of the extended parts of the letters of basmala is gold stamped, and three spots pattern is glazed by a needle. Additionally, the text includes circle-shaped rosettes decorated with gold. The binding of the manuscript is regarded to be original.

In the Islamic tradition of writing, the method of compiling hadiths on a subject was adopted, and forty hadiths, collected volumes and hadith volumes were categorized in this way. One of the hadith compilations on archery is by Ibn Himmāt (Himmātzāde), who having moved from Damascus to Istanbul, made a notable contribution to Ottoman hadith studies in the 18th century. Ibn Himmāt, known as the muhaddith of Istanbul during his lifetime, compiled over forty hadiths on the merits of archery, teaching children to shoot, the importance of being prepared for the enemy, and horseback riding.

TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Hafid Efendi 34

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله بارئ النسم وكاشف الغمم

والصلوة والسلام على المبعوث الى اشرف

الامم المنعوت برمي السهام الى من

ظلم وعلى اله واصحابه الحائزين

سهام السبق في التقدم فكانوا في تقويم

الدين على اقوى قدم وعلى التابعين لهم

ما رمى رام عن قوس العزم والهمم

اما بعد فقد امر الله سبحانه المؤمنين

بالاعداد لاعداء الدين والتهيؤ لهم

بما يمكن في دفع باسهم وقمع شرهم

فقال عز من قائل واعدوا لهم ما

استطعتم من قوة ومن رباط الخيل

ترهبون به عدو الله وعدوكم

والمراد بالقوة الرمي بالسهام وورد

الدين

TYEK, Süleymaniye YEK, Hafid Efendi 34, 1b-2a

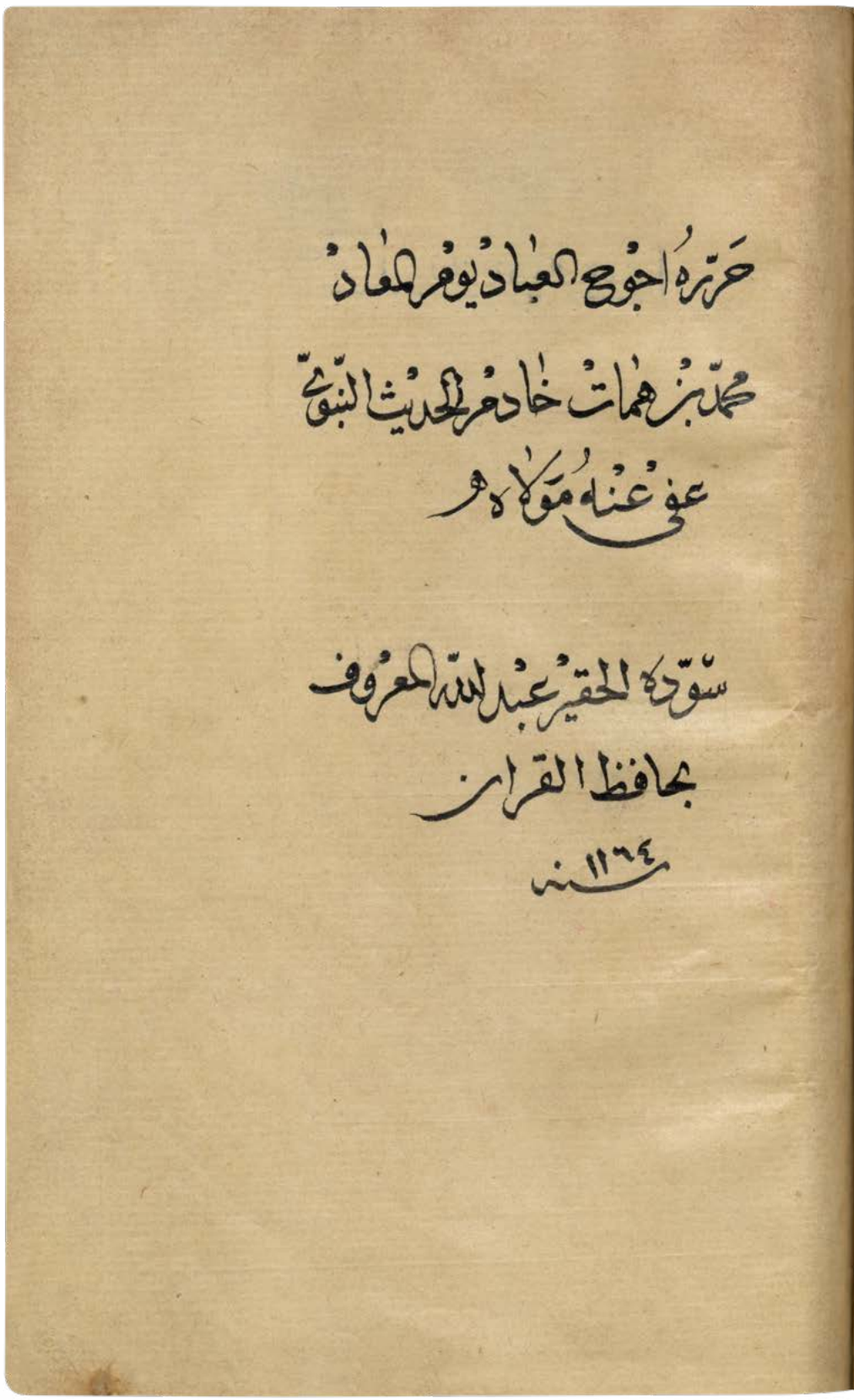
حرره احوج العباد يوم المعاد
محمد بن همات خادم الحديث النبوي
عفى عنه مولاه هو
سوده الحقير عبد الله المعروف
بحافظ القران
سنه ١١٦٤

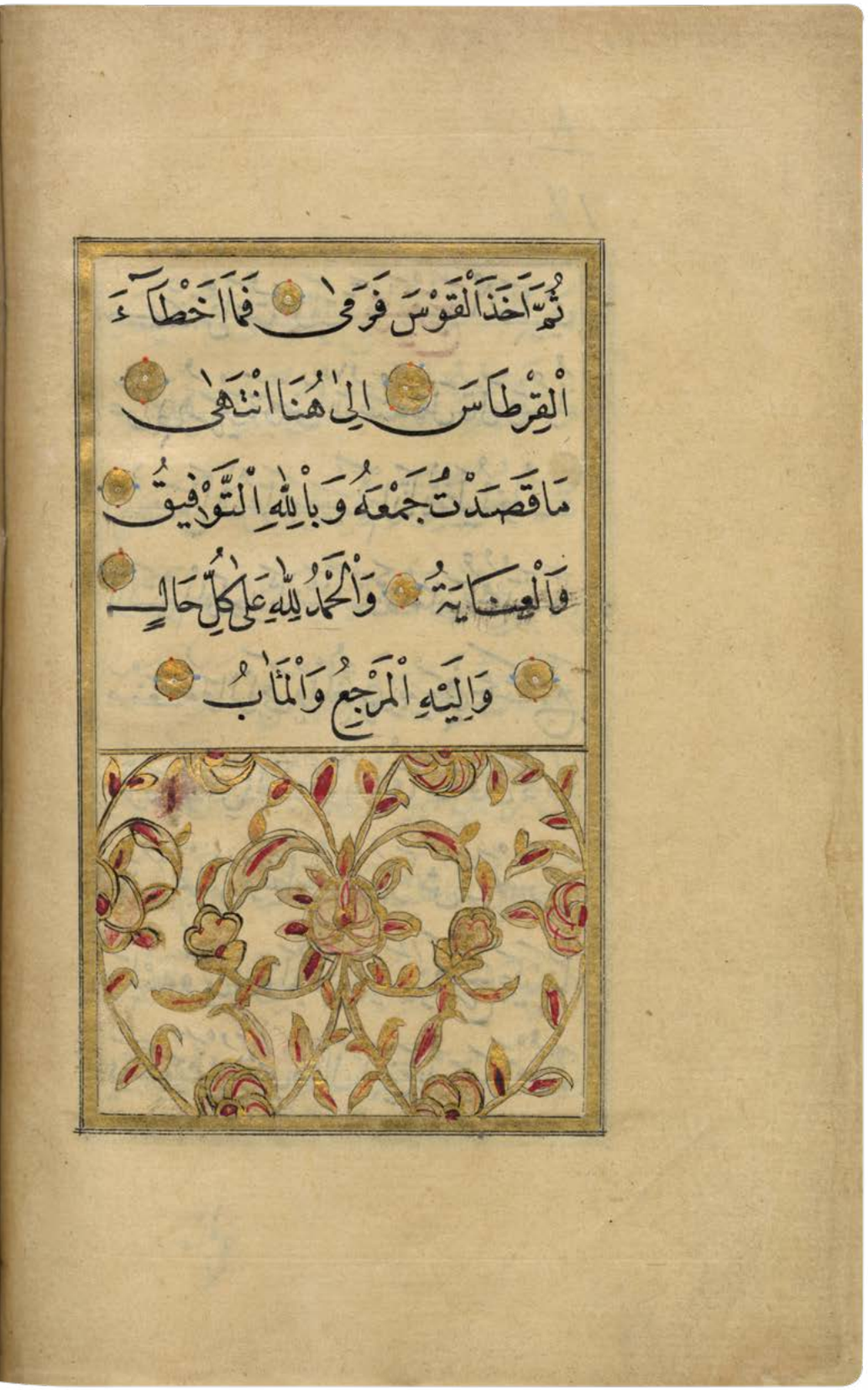
ثُمَّ اَخَذَ الْقَوْسَ فَرَمَى فَمَا اَخْطَاَ
الْقِرْطَاسَ اِلَى هُنَا انْتَهَى
مَا قَصَدْتُ جَمْعَهُ وَبِاللّٰهِ التَّوْفِيقُ
وَالْعِنَايَةُ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلَى كُلِّ حَالٍ
وَاِلَيْهِ الْمَرْجِعُ وَالْمَآبُ

TYEK, Süleymaniye YEK, Hafid Efendi 34, 17^{b}-18^{a}

27 Kevserü'l-Hayât ve Mücellâ'ü'r-Rumât
Kawthar al-Hayāt wa Mujallā al-Rumāt

Geyveli Hüseyin b. Mehmed tarafından 1233/1818-19 tarihinde kaleme alınan, okçuluk eğitiminin nasıl olması gerektiği ve bir okçunun sahip olması gereken vasıfların sıralandığı eserin bilinen tek nüshası

Türkçe, Ta'lik
232x153-192x99 mm, 43 yaprak, 21 satır
Kâğıt, mürekkep, deri

1233/1818-19 tarihinde Geyveli Hüseyin bin Mehmed tarafından kaleme alınan *Kevserü'l-Hayât ve Mücellâ'ü'r-Rumât* adlı eser âharlı, krem rengi Avrupa kâğıdı üzerine kırmızı ve siyah mürekkep kullanılarak ta'lik hattıyla yazılmıştır. Eserin 4[b] sayfasında yer alan unvan tezhibinde taç formu içerisine altın ve koyu mavi zemin üzerine mor, beyaz, mavi renkler kullanılarak hatâyî ve rûmî motiflerle bezeme yapılmıştır. Metnin çevresinde derkenar görülmektedir. Metin ve derkenar çevresi altın ve kırmızı renkli cetveller ile çevrelenmiştir.

Okçuluk eğitimi ve bir okçunun sahip olması gereken özelliklerin teferruatlı bir şekilde anlatıldığı eserde, okçuluğa dair hadîs-i şeriflere, Okmeydanı'nın kısa tarihine, Okmeydanı'nda düzenlenen menzil yarışmalarına ve bu yarışmalara katılan kemankeşlerin kısa biyografilerine yer verilmiştir. Geyveli Hüseyin Efendi, top ve tüfek gibi ateşli silahların yaygınlık kazanmasıyla önemini yitiren okçuluğa dair bilgileri, kaynak eserlerden ayrıntılı olarak inceleyip, talep edenlerin ihtiyacını karşılayacak şekilde bir kitapta topladığını ifade etmektedir. Tefsir ve hadis kitaplarında dağınık bir şekilde bulunan okçulukla ilgili âyet ve hadisleri; Râzî, Begavî, Ebü'l-Leys, Nîsâbûrî, Ebüssuûd, Hâzin, Beyzâvî gibi saygın âlimlerin kitaplarından toplayıp bir araya getirerek önce bir müsvedde hazırlamış, ardından telif ederek kitabına *Kevserü'l-Hayât ve Mücellâ'ü'r-Rumât* ismini koymuştur.

TYEK, Millet YEK, Ali Emiri Tarih 918

The only known copy of the work written by Geyveli Hüseyin b. Mehmed in 1233/1818-19 discusses the principles of archery training and outlines the essential qualities an archer needs to possess

Turkish, Ta'līq
232x153-192x99 mm, 43 folios, 21 lines
Paper, ink, leather

The work *Kawthar al-Hayāt wa Mujallā al-Rumāt*, written by Geyveli Hüseyin b. Mehmed in 1233/1818-19 is written in ta'līq script using red and black ink on cream-coloured, sized European paper. The headpiece in crown form on folio 4[b] is ornamented with rūmī and khatāyī motifs using purple, white and blue colours on a gold and navy blue background. Some folios have marginal notes. The text and the marginalia are surrounded by golden and red rule-frames.

The work provides a detailed guide on archery training and outlines the essential characteristics of an archer. It includes hadiths on archery, a brief history of Okmeydanı, descriptions of the range competitions held in Okmeydanı, and short biographies of the archers who participated in these events. Geyveli Hüseyin Efendi mentions that he thoroughly examined information on archery, which had lost its prominence with the rise of firearms like cannons and rifles and that he gathered this detailed information from various sources and compiled it into this book to meet the needs of those interested. He also noted that because the verses and hadiths concerning archery were dispersed in various tafsir and hadith books, he collected them from the works of esteemed scholars like al-Rāzī, Baghawī, Abū al-Layth, Nīsābūrī, Ebussuūd Efendi, al-Khāzin, and al-Bayzāwī. As he states, he initially created preliminary notes, then compiled them into a work and titled it *Kawthar al-Hayāt wa Mujallā al-Rumāt*.

TYEK, Millet Manuscript Library, Ali Emiri Tarih 918

TYEK, Millet YEK, Ali Emiri Tarih 918, 4b-5a

28 Tomar-ı Sâhib-i Menâzil-i Meydân-ı Tîrendâzân
Tomar-i Sāhib-i Manāzil-i Maydān-i Tīrandāzān

Berberzâde Kemankeş Seyyid Hacı Mustafa Efendi tarafından kavsnâme türünde yazılan eserin Zilkade 1239/Temmuz 1824 tarihinde müellif nüshası

Türkçe, Nesih
148x98-123x73 mm, 23 yaprak, 20 satır
Kâğıt, mürekkep, altın, siyah, kırmızı, mavi, mor, beyaz, deri

Eserin metni krem rengi, âharlı Doğu kâğıdı üzerine altın, siyah ve kırmızı mürekkep kullanılarak nesih hattıyla yazılmıştır. 1[b] sayfasında yer alan unvan tezhibinin kitâbe kısmında altın zemin üzerine siyah ve beyaz mürekkep ile eserin adı yazılıdır. Yazı alanının etrafı altın ve bezemeli mor renk cetvellerle çevrelenmiştir. Süslemenin taç kısmı kâğıt zemin üzerine altın ve hatâyî grubu motifler kullanılarak bezenmiştir. Bezeme mavi ve kırmızı mürekkepli tığ süslemesi ile tamamlanmıştır. Metin alanı altın, siyah ve kırmızı renk cetvellerle çevrilidir. Eserin cildinin özgün olduğu düşünülmektedir.

Berberzâde Kemankeş Seyyid Hacı Mustafa Efendi tarafından Zilkade 1239/Temmuz 1824 tarihinde yazılan eserin tek nüshası Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi Koleksiyonu'nda kayıtlıdır. 1[a] sayfasındaki *Kavsnâme-i bâ-Hatt-ı Berberzâde* kaydından nüshanın müellif hattı olduğu anlaşılmaktadır. Berberzâde eserinde İstanbul Okmeydanı'nda yapılan menzil müsabakalarında erişilen ok mesafelerini tablo halinde göstermektedir. 47 farklı menzil alanında yapılan atışların gösterildiği bu tablolar, 17. yüzyılda Halil Hasib Efendi tarafından yazılan *Tuhfetü'l-Hasîb* adlı eserden yararlanılarak hazırlanmış, daha sonra yapılan müsabakalar bu kayıtların üzerine eklenmiştir. Eser, 19. yüzyıla kadar Okmeydanı'nda düzenlenen menzil yarışlarında ulaşılan menzil mesafelerini tablo halinde göstermektedir.

TYEK, Süleymaniye YEK, Esad Efendi 1879

The author's copy of the work written by Berberzāde Kemankeş Seyyid Hacı Mustafa Efendi in the qawsnama genre, dated Dhu al-Qadah 1239 (July 1824).

Turkish, Naskh
148x98-123x73 mm, 23 folios, 20 lines
Paper, ink, gold, black, black, red, blue, purple, purple, white, leather

The text of the work is written in naskh script in gold, black and red ink on cream-coloured sized Eastern paper. On the title panel on folio 1[b], the title of the work is written in black and white ink on a gold background. The text is framed by gold and purple decorative borders. The upper half of the ornament is embellished with gold and khatayi motifs on a paper background. The decoration is completed by vertical stalks in blue and red. The text area is bordered by gold, black and red rule-frames. The binding of the work is regarded to be original.

The only copy of this book, written by Berberzāde Kemankeş Seyyid Hacı Mustafa Efendi in Dhu al-Qadah 1239/July 1824, is registered in the Esad Efendi Collection of the Suleymaniye Manuscript Library. The statement on folio 1[a], "qawsnāmā-i bā-hatt-ı berberzāde" suggests that the copy is in the author's calligraphy In his work, Berberzāde tabulates the distances of arrows accomplished in the *menzil* (flight- shooting) championships held in Istanbul Okmeydani. These statistics, which represent the shots fired at 47 distinct flight-shooting ranges, are based on the work *Tuhfat al-Hasib* prepared by Halil Hasib Efendi in the 17th century, and later competitions were added to these data. The book presents in tabular form the range distances attained in the range competitions organized in *Okmeydani* till the 19th century.

TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Esad Efendi 1879

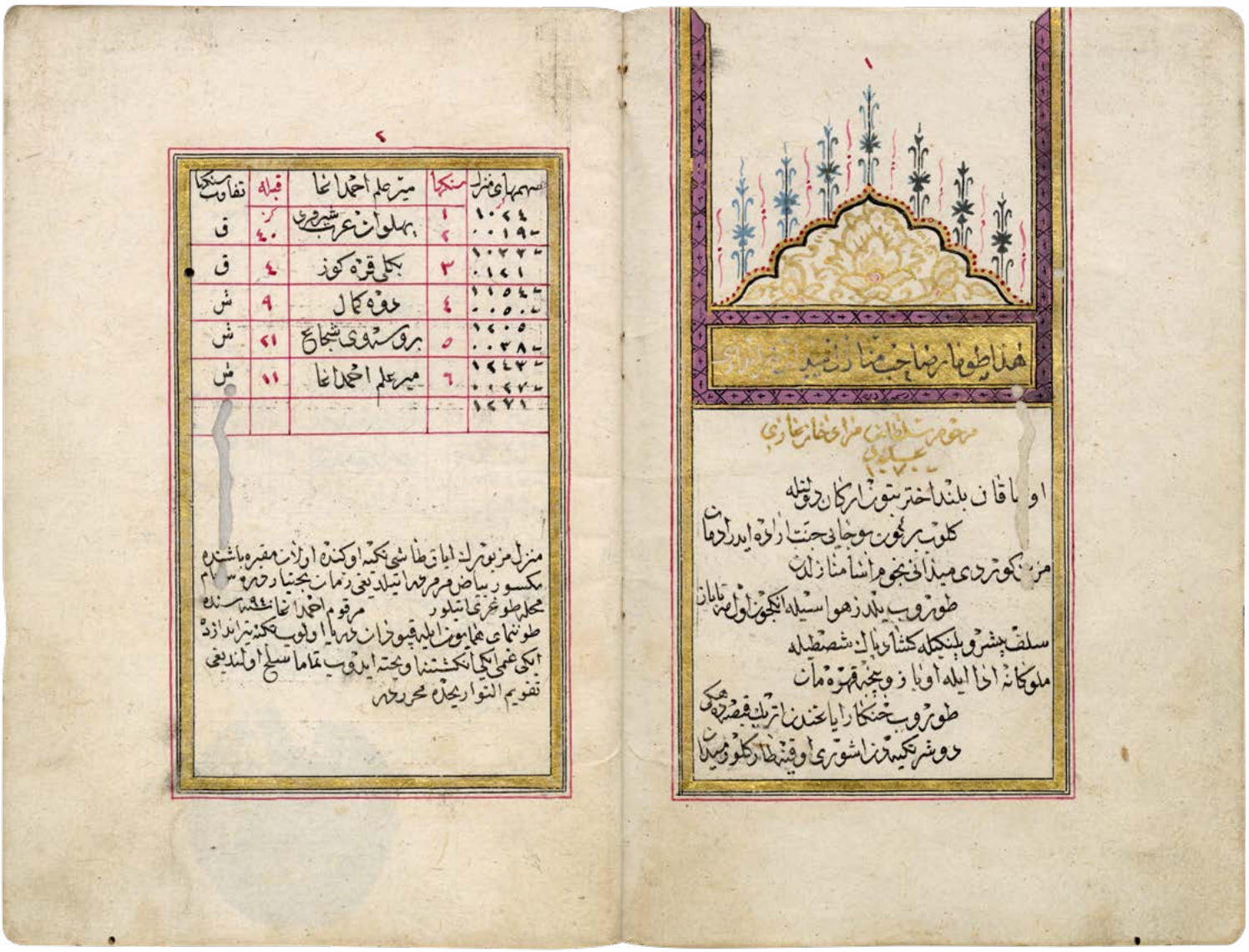

TYEK, Süleymaniye YEK, Esad Efendi 1879, 1b-2a

29 Minhâcü'r-Rumât
Minhāj al-Rumāt

19. yüzyıl Osmanlı devlet adamlarından Mehmed Emin Vahîd Paşa'nın (ö. 1244/1878) okçuluğa dair rehber olarak kaleme aldığı eserinin kendi kurduğu kütüphaneye bağışladığı nüshası

Türkçe, Nesih
210x125-125x65 mm, 69 yaprak, 17 satır
Kâğıt, mürekkep, altın, kırmızı, mavi, mor, beyaz, sarı, pembe, opak pigment, deri

Mehmed Emin Vahîd Paşa'nın bizzat kaleme alıp vakfettiği eserin bu nüshasında metin âharlı, krem rengi Avrupa kâğıdına kırmızı ve siyah mürekkep kullanılarak nesih hattıyla yazılmıştır. 1[b] sayfasında bulunan unvan tezhibi dikdörtgen form kitâbe ve üçgen form taçtan oluşmaktadır. Süsleme altın ve lacivert zemin üzerine altın, lacivert, beyaz, kırmızı, mor, sarı, pembe ve siyah renkler kullanılarak rûmî ve hatâyî grubu motifler ile bezenmiştir. Motiflerde iğne perdahı süslemesi vardır. Bezemenin etrafı altın ve somon renk cetveller ile çevrilidir. 1[b] sayfasındaki metin kısmında bitkisel motifler ve helezonî duraklar yer almaktadır. Yazı alanı altın cetveller ile çevrelenmiştir. Eserin cildi özgündür.

Kendisi de okçu olan Vahîd Paşa, ok atmayı Neşet adlı bir okçudan öğrendiğini ifade etmektedir. Eserin ilk bölümünde okun ve yayın tarihçesi verilmekte, ikinci bölümde İslâm tarihinde okçuluğun kendisiyle simgeleştiği, aşere-i mübeşşereden Sa'd bin Ebî Vakkâs'ın hayatı, soyu ve menkıbeleri anlatılmaktadır. Sonraki bölümlerde ok yarışı yapmanın şer'î hükmü ve ok atarken nelere dikkat edilmesi gerektiği anlatılmış, ardından İstanbul Okmeydanı'nda genel kabul görmüş usûl ve erkân hakkında özet bilgiler verilmiştir. Eserin son kısmında ise o dönemde Okmeydanı'nda mevcut menzillerin tanıtımı ve bir anlamda krokisi verilmektedir.

TYEK, Kütahya Vahid Paşa YEK, 823

The copy of *Minhāj al-Rumāt*, a guidebook on archery written by Mehmed Emin Vahīd Paşa (d. 1244/1878), an Ottoman state official in 19th century, endowed by him to the library he established

Turkish, Naskh
210x125-125x65 mm, 69 folios, 17 lines
Paper, ink, gold, red, blue, purple, white, yellow, pink, opaque pigment, leather

The copy of this work, authored and endowed by Mehmed Emin Vahīd Paşa, is written on a cream-coloured, sized European paper in naskh script using red and black ink. The headpiece on page 1[b] is in rectangular form and has a crown with triangular shape on top. Additionaly, it is decorated with rūmī and khatāyī motifs using golden, navy blue, white, red, purple, yellow, pink and black colours on golden and navy blue ground while these motifs are glazed with needle. The decoration is enclosed in golden and salmon-coloured rule-frames. The text panel on page 1[b] has floral motifs and spiral rosettes while it is enclosed in golden rule-frames. The current binding is original.

Vahīd Paşa, himself an archer, states that he learned archery from an archer called Neşet. As for the work, the first chapter covers the history of the arrow and bow, while the second chapter discusses the life, lineage and anecdotes of Sa'd b. Abī Waqqās, a companion among the ashara mubashara (the ten companions of the Prophet Muhammad –pbuh- who were promised paradise), renowned for his talent in archery in Islamic history. In the following chapters, the work explains the judgment on archery competition according to Sharia law and enumerates some considerations in archery. Then, the text continues with brief information on rules and principals generally accepted in Okmeydanı, Istanbul. As for the last part, it introduces the archery ranges in Okmeydanı during that period and provides a sketch showing these ranges.

TYEK, Kütahya Vahid Paşa Manuscript Library, 823

بسم الله الرحمن الرحيم

حمد بيحد وشكر لا يعد اولواجب الوجود بيهمتا
وصاحب الجود والعطا حضرتنه لايق
وسزادركه بوتهٔ خاك آدمى تعبير دلپذير
ثم انشأناه خلقاً آخر فتبارك الله احسن الخالقين
ايله هدف تير تحسين ونشانهٔ قدر ومنزلت
ايشانى علم الانسان ما لم يعلم ايله زينت بخش
ميدان ساپاش وافرين ايلدى ولآلئ صلوات
بيغايه ودرارئ تسليمات ما لانهايه اول
ترجمان راز خدا محرم خلوتسراى قاب قوسين
اوادنى طوطئ شكر مقال وما ينطق عن الهوى
رسول كبريا حبيب خدا محمد المصطفى حضرتلرينه

اهدادركه

اهدادركه سيف صارم شريعت غرّاسى قاطع
عروق شرك وفساد وسهم شارم ملت بيضاسى
جكر شكاف كفر وعناد در ودرود نامحدود
متعاقب الورود چهار يار كزين وآل واصحاب
سعاد تقرين رضوان الله تعالى عليهم اجمعين
حضراتنك روح پرفتوحلرينه احرادركه هر برى
كلام جواهر نظام اصحابى كالنجوم بايهم اقتديتم
اهتديتم لامعه سنجه سالكان طريقت عليه‌لرى
اولان اخيار امه پير وپيشقدم وپيشرو كاربار
همم اولمشلردر اما بعد بو عبد عميد سيد محمد
وحيد سهام ايام عمر سريع السيرى انداختهٔ
صحراى آرزو وملتمس وناوك دلدوز اقتدار
تيز كذرى رسيدهٔ منزل اصحاب هوا وهوس
ايدوب برحالت معقوله ايله اوقاتكذار وبرحركت
مقبوله دن بهره دار دكل ع
تأسف خورده ونادم تهى كف قالدى دل حيران
درايكن بر روز فيروز بهجت بروزده سائق

TYEK, Kütahya Vahid Paşa YEK, 823, 1b-2a

30 Kavsnâme ve Oknâmeler
Qawsnāmas and Oknāmas

Süheyl Ünver'in *Kavsnâme ve Oknâmeler* ismini verdiği ve Okmeydanı Tekkesi başta olmak üzere okçuluğa dair not, çizim ve gazete küpürlerini ihtiva eden defter

Türkçe, Rik'a
103x160-98x154 mm, 27 yaprak
Kâğıt, mürekkep, deri

Süheyl Ünver'in okçuluğa dair notlarının yer aldığı bu defter nohudî renkte âharsız odun hamuru kâğıdı üzerine siyah mürekkep kullanılarak rik'a hattı ile yazılmıştır. Defterin muhtelif sayfalarında Süheyl Ünver'in okçuluğa dair aletlerin çizimleri ile okçuluk hakkında bir eserin cilt numunesi karalama şeklinde yer almaktadır. 4^b sayfasında keman, yay, ok, yüzük, kayış ve mahfaza gibi okçuluk aletlerinin basit çizimleri vardır.

Eser, kültür varlığımıza dair en ufak kırıntının dahi zayi olmasına gönlü razı gelmeyen Süheyl Ünver'in ömrü boyunca derlediği notlarından meydana getirdiği koleksiyonunun okçuluğa dair defterlerinden biridir. Defterde Okmeydanı Tekkesi hakkında malumat verilmiş ve devrinde okçulukla tanınmış birtakım kimselere yaptığı ziyaretin notları kaydedilmiştir. Süheyl Ünver, okçuluk literatürüne dair Ali Emiri Kütüphanesi'nde yer alan eserlerin listesini verdikten sonra *Kevserü'r-Rumât* isimli eserden bazı pasajları aktarmaktadır. Eserin cildi özgündür.

TYEK, Süleymaniye YEK, Süheyl Ünver (Defter) 247

The notebook of Süheyl Ünver, titled *Qawsnāmas and Oknāmas*, covering notes, sketches and newspaper clippings on archery, especially the Okmeydanı Dervish Lodge

Turkish, Riq'a
103x160-98x154 mm, 27 folios
Paper, ink, leather

The work, containing Süheyl Ünver's notes on archery, is written in riq'ā script on a chickpea-coloured unsized paper made of groundwood pulp using black ink. On various pages of the work, there are drawings by Süheyl Ünver depicting archery tools, along with a sample of the binding of a book on archery in the form of scribbles. Page 4^b has basic drawings of archery tools such as bow, arrow, thumb ring, strap, and quiver.

The work is a notebook on archery written by Süheyl Ünver, who diligently recorded every piece of information he encountered about our cultural heritage. The notebook provides information on the Okmeydanı Dervish Lodge and includes notes from his visits to some renowned figures in archery during his period. Additionally, Süheyl Ünver presents a list of works on archery literature found in the library of Ali Emiri and cites passages from a work called *Kawthar al-Rumāt*. The current binding of the manuscript is original.

TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Süheyl Ünver (Defter) 247

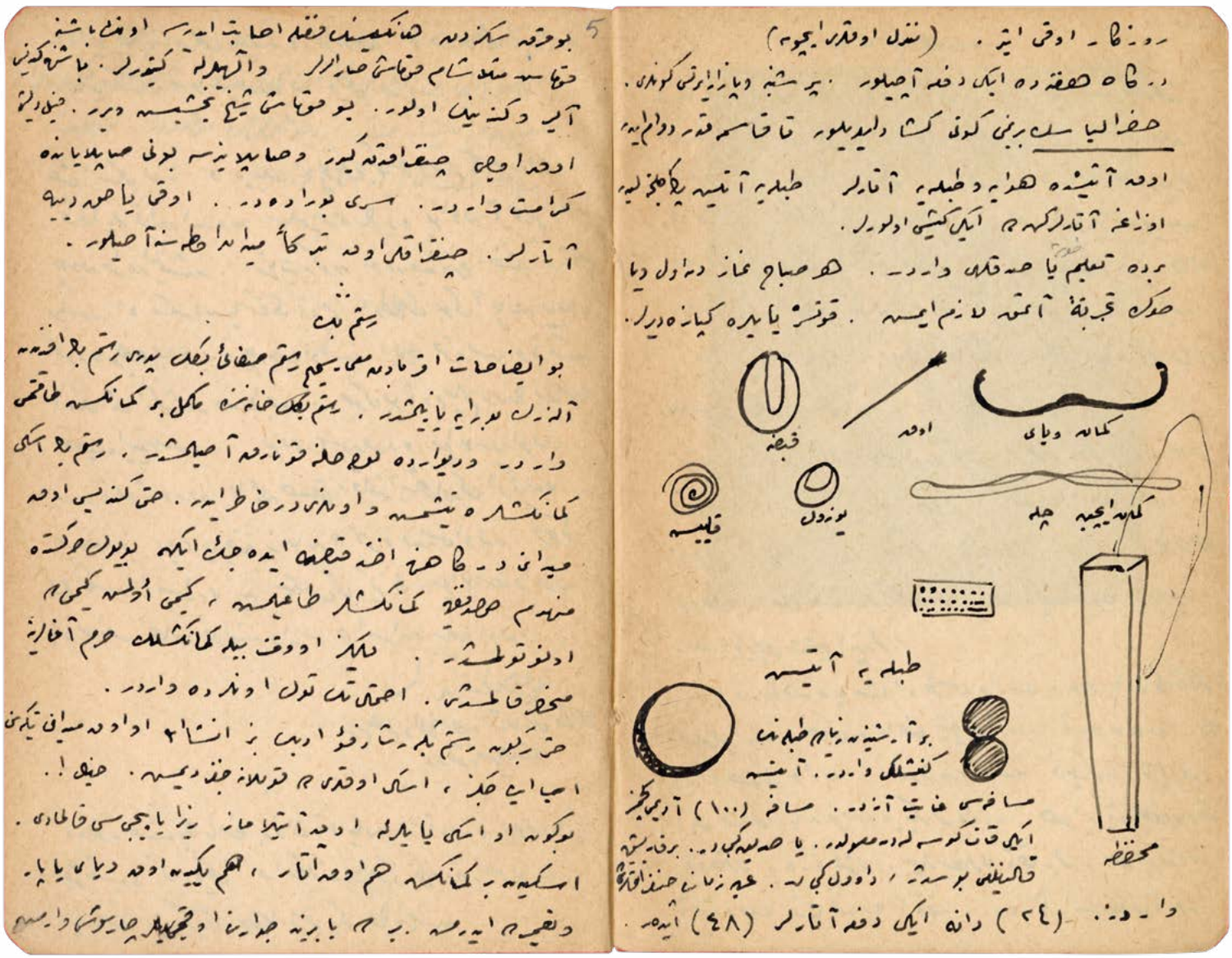

TYEK, Süleymaniye YEK, Süheyl Ünver (Defter) 247, 4b-5a

31 Okçuluk
Archery

Süheyl Ünver'in okçuluğa dair eserlerden yaptığı alıntılar ile Okmeydanı'ndaki gezintiler esnasında aldığı notları ihtiva eden defteri

Arapça-Türkçe, Rik'a
105x160-101x153 mm, 46 yaprak
Kâğıt, mürekkep, deri

Süheyl Ünver'in *Resâil-i Rumât* isimli eserin matbu nüshasını tanıttığı ve eserden bazı pasajları istinsah ettiği defter, nohudî renk âharsız odun hamuru kâğıdı üzerine siyah ve kırmızı mürekkep kullanılarak rik'a hattıyla yazılmıştır. Eserin 26[a] ve 27[a] sayfalarında Süheyl Ünver'in Eyüplü Hâfız Cemal Efendi ile yapmış olduğu Okmeydanı ziyareti ve bu ziyarete ilişkin notların yanı sıra III. Selim'in menzil taşını tasvir eden bir adet çizim bulunmaktadır.

Süheyl Ünver'in okçuluğa dair notlarını ihtiva eden defterlerinden ikincisi olan eserde, Eyüp Sultan Camii imam-ı evveli Abdullah Efendi'nin okçuluğa dair kırk hadîs-i şerîfin tercümesini yaptığı eser, Arapçasıyla beraber yer almaktadır. Okmeydanı ve civarındaki menzil taşları ve diğer tarihî binaları ziyaret eden Süheyl Ünver, gezdiği yerleri çizimlerle tasvir etmiş, kitabeleri istinsah etmiştir. Eserin cildi özgündür.

TYEK, Süleymaniye YEK, Süheyl Ünver (Defter) 249

The notebook of Süheyl Ünver which contains his notes taken from excerpts from works on archery and during excursions in Okmeydanı

Arabic-Turkish, Riq'a
105x160-101x153 mm, 46 folios
Paper, ink, leather

Süheyl Ünver's notebook in which he introduced the printed edition of *Rasāil-i Rumāt* and copied some parts is written on a chickpea coloured unsized groundwood paper, using black and red ink in riq'ā script. On folios 26[a] and 27[a], there is a drawing depicting the flight record (range) stone of Selim III, as well as notes related to the visit of Süheyl Ünver to Okmeydanı with Eyüplü Hāfız Cemal Efendi.

In the second notebook of Süheyl Ünver containing his notes on archery, the work of Abdullah Efendi, the first imam of Eyüp Sultan Mosque, is also included, in which he translated forty hadiths about archery, is included along with the Arabic version. Süheyl Ünver visited the range stones in Okmeydanı and its surroundings. He also visited other historical buildings and depicted the places with drawings, and copied the inscriptions. The binding of the manuscript is original.

TYEK, Süleymaniye YEK, Süheyl Ünver (Defter) 249

ایام تیر و نزل

ایام صیفه نوعه هذا بیرانه دیبیز و دوزکوه اسمه
کوه طوغوس دیو صدقتاده زه بوصوا و تلاشانت اورته لری دکه ذلوب
افشار قریبه دقده آیاقلق سیرتیره خانلری وار. ایلک دخول
بهاره اربیسنه نزل آنمق سلاطین لوزسی لدوسی دیطلی لدوسی
دقبه دبوهوالی اورته دکه لری دخرج یل دوزکوه اسمی نوقت
اولم حضور ایله کوزل نزل هوا سیدر.

تعلیم تیمار بای :

27

اوده میدانده ایرای حاطب جمالی افندی تاریخ شرله
برجولده لی ٩٤٤ سنه سی

بو تدقیقاتم ایکی مقاله حالنه اقسام غزته سنده
طبع ایلشدر.

مرکوز حضرتلری خاکساری ایله ترسیم ده کا آیه لی خواجه قصرینک
تمام آرقه سنه نقار خانه یورد بسمه مزدوار نقاره برعالم
ستوندر. الواح مستطیله بر تاریخی مذکور در که (١٠٠٧)
جلوس اوقونور. ستون دوزده واوزرنده شاقولی دیوارلر
وارندر. قاعده سی کلیسه دیکیاره برحه شدر. قاعده کی
چوریمسه آیاله شکلنده در. تاریخ الواح مخلصه
طاقه ده تاریخ آلتنده :

[هذا کا سلیم طاسه دیکدی بین کز آدیمه]

١٠٠٧

عساکر نبویه سلطنتلرنده اوزرنه سلطان سلیم ثالث الواح مخلصه لری حاشیه سنه سویله مکه
تاریخ جلوس اوقونا حاشیه در. تاریخ ١٨ مصرعه دن مرکبدر. حاشیه سلطان سلیم
ثالث عائددر. کذا سلطان سلیم ثالث طرفنه (١٢٠٦) تاریخنه انشاد یکیدن
تعمیر اولنوب وردینده کی کوزه لی کتابه لرله آلاشدیرله آیه لی خواجه نک
اوتوزمتر دجنت خلیفه سنه یاپراوزرنده طاشدر.

نام آیه لی خواجه قصرینک آرقه سنده تمام اوکنه یکدی مزدوار نقاره طاشه
برچشمه وار. درکه سوصلوخی یوقدر. یکدی راماحوطی آچقده در. تاریخی بودر:

TYEK, Süleymaniye YEK, Süheyl Ünver (Defter) 249, 48-49

32 Murakka‘
Muraqqa‘

Kemankeşler Şeyhi Fethizâde Mustafa Efendi’nin Süleymaniye Camii’ne vakfettiği hat eserlerinden Şeyh Hamdullah, Mehmed Muhlisî ve Derviş Ali gibi hattatlara ait meşkleri ihtiva eden murakka‘

Arapça, Nesih

Murakka‘ Şeyh Hamdullah, Muhammed Muhlisî ve Derviş Ali gibi hattatlar ile hattatı tespit edilemeyen kimselerin muhtelif yazılarından oluşmaktadır. Hardal sarısı rengindeki 7^{b} ve neftî yeşili rengindeki 8^{a} sayfalarında yazı krem rengi, âharlı Doğu kâğıdı üzerine siyah mürekkep kullanılarak nesih hattıyla yazılmıştır. Yazı içerisinde yer alan pençhâne duraklarda altın, kırmızı ve pembe renkler kullanılmıştır. 7^{b} sayfasında altın, yeşil ve turuncu renk cetveller ile çevrelenen yazı alanının etrafında açık-koyu pembe ve yeşil renkli arasuyu (iç pervaz) vardır. 8^{a} sayfasında altın, turuncu ve pembe renk cetveller ile çevrelenen yazı alanının etrafında yer alan arasuyunda pembe tonlarında battal ebrusu vardır.

Murakka‘ın muhtelif sayfalarında terekesini Süleymaniye Camii’ne vakfeden Kemankeşler Şeyhi Fethizâde Mustafa Efendi’ye ait vakıf mührü yer almaktadır. Eserin cildi özgün değildir.

TYEK, Süleymaniye YEK, Süleymaniye (Murakkaat) 12

Muraqqa‘, which includes the works of calligraphers such as Şeyh Hamdullah, Mehmed Muhlisī and Derviş Ali, among the calligraphy works donated by Kemankeşler Şeyhi Fethizāde Mustafa Efendi to the Suleymaniye Mosque.

Arabic, Naskh

This muraqqa‘ consists of various writings of calligraphers such as Şeyh Hamdullah, Muhammed Muhlisī, Derviş Ali and people whose names cannot be determined. On mustard yellow pages 7^{b} and dark green 8^{a}, text is written in naskh script using black ink on cream-coloured sized Eastern paper. In the pentagonal rosettes within the text, gold, red and pink colours were used. On page 7^{b}, there is light pink, dark pink and green inner borders surrounded by gold, green and orange rule-frames around the text area. On page 8^{a}, there are marbling patterns in pink tones in the background around the text area surrounded by gold, orange and pink rulers.

On various pages of muraqqa‘, there is the endowment seal of the Sheikh of Kemankeshs Fethizāde Mustafa Efendi, who dedicated his property to the Süleymaniye Mosque. The binding of the work is not original.

TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Süleymaniye (Murakkaat) 12

TYEK, Süleymaniye YEK, Süleymaniye (Murakkaat) 12

33 Murakka‘
Muraqqa‘

Kemankeşler Şeyhi Fethizâde Mustafa Efendi’nin Süleymaniye Camii’ne vakfettiği hat eserlerinden İsmâil Zühdî, Hâfız Yusuf ve Tophaneli Mahmud gibi hattatlara ait meşkleri ihtiva eden murakka‘

Arapça, Sülüs-Nesih-Muhakkak

Murakka‘ İsmâil Zühdî, Hâfız Yusuf ve Tophaneli Mahmud gibi hattatların yanı sıra imzasız âyet-i kerime ve hadîs-i şeriflerin yazıldığı kıt‘alar, tuğra ve karalamalardan oluşmaktadır. 16. murakka‘da yer alan yazı krem rengi, âharlı, mühreli Avrupa kâğıdı üzerine, sülüs ve nesih hattıyla kıt‘a düzeninde Hattat İsmâil Zühdî tarafından yazılmıştır. Sülüs hattıyla *Sübhâneke* duasının bir kısmı nesih hattıyla da bir hadîs-i şerifin yazılı olduğu murakka‘da hattatın imzası olan *Ketebehü’l-fakîr İsmâil ez-Zühdî* ibaresi mâil şekilde yazılmıştır. Sayfada yer alan koltuk tezhiplerinde altın ve lacivert zemin üzerine altın, turuncu, mavi, pembe ve beyaz kullanılarak hatâyî ve rûmî grubu motif bezemeleri ile altın zemin üzerine pembe ve yeşil renkler ile yarı stilize edilmiş gül motifi bulunmaktadır. Süslemede iğne perdahı kullanılmıştır. Koltuk tezhipleri bordo ve lacivert zencirek, altın cetveller ile çevrilidir. Yazı alanında pençhâne motifi duraklar vardır. Kıt‘a alanı altın cetveller ve yeşil renk arasuyu (ara pervaz) ile çevrelenmiştir.

Murakka‘ın muhtelif sayfalarında terekesini Süleymaniye Camii’ne vakfeden Kemankeşler Şeyhi Fethizâde Mustafa Efendi’ye ait vakıf mührü yer almaktadır. Eserin cildinin özgün olduğu düşünülmektedir.

TYEK, Süleymaniye YEK, Süleymaniye (Murakkaat) 9

Muraqqa‘, which includes the works of calligraphers such as İsmāil Zühdī, Hāfız Yusuf and Tophaneli Mahmud, among the calligraphy works donated by Kemankeşler Şeyhi Fethizāde Mustafa Efendi to the Suleymaniye Mosque.

Arabic, Thuluth-Naskh-Muhaqqaq

This muraqqa‘ consists of stanzas, insignias and draft notes containing unsigned inscriptions of verses and hadiths scribed by calligraphers such as İsmāil Zühdī, Hāfız Yusuf and Tophaneli Mahmud. The text on the 16th muraqqa‘ was scribed by the calligrapher İsmāil Zühdī on cream-coloured, sized European paper in thuluth and naskh script, in stanzas. The phrase “Ketebehü’l-fakīr İsmāil ez-Zühdī”, as a signature of the calligrapher, is written in the muraqqa‘, in which a part of the Subhanake prayer is written in thuluth script and a hadith is written in naskh script. The panel illuminations on the page includes ornaments of khatāyī and rūmī motifs in gold, orange, blue, pink and white on a gold and dark blue background, and a semi-stylized rose motif in pink and green on a gold background. Needling technique was used in the decorations. The panel illuminations are burgundy and dark blue and are surrounded by golden rule-frames. There are pentagonal rosettes in the writing area. The stanza area is surrounded by golden rule-frames and green inner borders.

On various pages of the muraqqa‘, there is the endowment seal of the Sheikh of Kemankeshs Fethizāde Mustafa Efendi, who endowed his property to the Süleymaniye Mosque. The binding of the work is regarded to be original.

TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Süleymaniye (Murakkaat) 9

TYEK, Süleymaniye YEK, Süleymaniye (Murakkaat) 9

وبحمدك وتبارك
الله الرحمن الرحيم
القدرية مجوس هذه الامة
صدق رسول الله
كتبه الفقير اسمعيل الشهاد

TYEK, Süleymaniye YEK, Süleymaniye (Murakkaat) 9

34 Murakka‘
Muraqqa‘

Kemankeşler Şeyhi Fethizâde Mustafa Efendi’nin Süleymaniye Camii’ne vakfettiği hat eserlerinden Hattat Hatibzâde İbrâhim Efendi murakka‘ı

Arapça, Sülüs-Nesih

Eser krem rengi, âharlı, mühreli Avrupa kâğıdına siyah mürekkep kullanılarak sülüs ve nesih hatları ile Hattat Hatibzâde İbrâhim Efendi tarafından yazılmıştır.

Sülüs-nesih kıt‘a formunda hazırlanan murakka‘da besmele ile başlanarak çeşitli hadîs-i şerifler yazılmıştır. Dokuzuncu ve onuncu murakka‘larda sülüs hattıyla salavât-ı şerîfe, nesih hattıyla da bir önceki varaktan başlayarak devam eden hadîs-i şerif metni yer almaktadır. Nesih kısmın sonunda, durak tezhibinin devamında *İbrâhim el-Hatibzâde* şeklinde hattat imzası bulunmaktadır.

Her iki kıt‘ada da, bezemeli bordo renk cetveller ile çevrelenmiş koltuk tezhiplerinde altın zemin üzerine yeşil ve pembe renklerle yapılmış yarı stilize karanfil motifi bulunmaktadır. Süslemede iğne perdahı kullanılmıştır. Yazı alanında pençhâne motifi duraklar vardır. Kıt‘a alanı altın cetveller ve gri renkli arasuyu (ara pervaz) ile çevrilidir. Kıt‘a etrafında altın zerefşanlı somon renk kâğıt kullanılmıştır. Son murakka‘da Kemankeşler Şeyhi Fethizâde Mustafa Efendi’nin vakıf mührü vardır. Eserin cildinin özgün olduğu düşünülmektedir.

TYEK, Süleymaniye YEK, Süleymaniye (Murakkaat) 6

Muraqqa‘ by calligrapher Hatibzāde İbrāhim Efendi among the calligraphy works donated to Süleymaniye Mosque by Kemankeşler Şeyhi Fethizāde Mustafa Efendi

Arabic, Thuluth- Naskh

The work was written by the calligrapher Hatibzāde İbrāhim Efendi in thuluth and naskh script using black ink on cream-coloured sized European paper.

Various hadiths were written in the muraqqa‘ written in thuluth-naskh stanza form, starting from basmala. In the ninth and tenth muraqqa‘s, there is the text of salawāt-ı sharīf in thuluth script, and a hadith-i sharīf text starting from the previous folio in naskh script. At the end of the text written in naskh and following the rosette, there is a signature “İbrāhim el-Hatibzāde”.

In both stanzas, there is a semi-stylized carnation motif made in green and pink on a gold background in the panel illumnations surrounded by burgundy coloured rulers. Needling technique is used in the decorations. There are pentagonal rosettes within the text area. The area of stanzas is surrounded by golden rulers and gray inner borders. Gilded salmon-coloured paper was used throughout the stanza section. There is the endowment seal of the Sheikh of Kemankeshs Fethizāde Mustafa Efendi on the last muraqqa‘. The binding of the work is regarded to be original.

TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Süleymaniye (Murakkaat) 6

TYEK, Süleymaniye YEK, Süleymaniye (Murakkaat) 6

35 Levha
Panel

Okçulukla özdeşleşmiş "Yâ Hakk" ibaresinin ok-yay şeklinde istiflendiği ta'lik hatlı levha

Türkçe, Ta'lik
1000x700-730x400 mm

Eser siyah zemin üzerine altın kullanılarak ta'lik hattı ile zerendûd tarzında hazırlanmıştır. Üst bölümünde müsennâ formunda "Yâ Hakk" nidası, ok ve yay şeklini oluşturacak şekilde yazılmıştır. Alt kısmında ise yine ta'lik hattıyla *Ne hevâ vü ne kemân ü ne kemânkeş ancak / Erdiren menziline tîri nidâ-yı yâ Hakk* ibaresi yer almaktadır.

Yazı alanının etrafı altın, kahverengi cetveller ve yeşil renk pasparto ile çevrilidir.

TYEK, Süleymaniye YEK, Levhalar 116

Panel with ta'līq calligraphy on which the phrase "Yā Haqq", identified with archery, is written in the form of a bow and arrow

Turkish, Ta'līq
1000x700-730x400 mm

The work was prepared using plastered gold (zerendūd style) in which ta'līq script is used in gold on a black background. On the upper part, the exclamation " Yā Haqq" is written in a two-sided form and is given the shape of an arrow and a bow. At the bottom, again in ta'līq script, there is the phrase *Neither enthusiasm nor arrow nor archer / The exclamation of yā Haqq makes the arrow to reach its range.*

The writing area is surrounded by gold and brown rule-frames and a green mat.

TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Levhalar 116

36 Levha
Panel

Hattat Bursalı Mehmed Râşid Efendi (ö. 1334/1926) tarafından 1302/1885 yılında yazılan celî sülüs hatlı levha
Ok gibi doğru olsam atarlar yabana beni / Eğri yay elde kalır menzil alır doğru ok

Türkçe, Celî sülüs
640x490-295x160 mm

Ok ve yay tâbirlerinin kullanıldığı *Ok gibi doğru olsam atarlar yabana beni / Eğri yay elde kalır menzil alır doğru ok* mısralarını ihtiva eden eser, Hattat Bursalı Mehmed Râşid Efendi (ö. 1334/1926) tarafından âharlı, nohudî zemin üzerine siyah mürekkep kullanılarak celî sülüs hattıyla 1302/1885 yılında yazılmıştır. Yazı alanının etrafı altın cetvel ve iki sıra ebru ile çevrelenmiştir.

TYEK, Süleymaniye YEK, Levhalar 303

Panel with jalī thuluth calligraphy written by calligrapher Mehmed Rāşid Efendi from Bursa (d. 1334/1926) in 1302/1885
If I were straight as an arrow they would throw me into the wild / The straight arrow falls within range while the crooked bow remains in the hand

Turkish, Jalī Thuluth
640x490-295x160 mm

The work, which includes the words "bow and arrow" and the lines *If I were straight as an arrow they would throw me into the wild / The straight arrow falls within range while the crooked bow remains in the hand* was written by the calligrapher Bursa Mehmed Rāşid Efendi (d. 1334/1926). It is written in 1302/1885, in jalī thuluth calligraphy with black ink on a chickpea-coloured background. The writing area is surrounded by golden rule-frames and two rows of marbling.

TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Levhalar 303

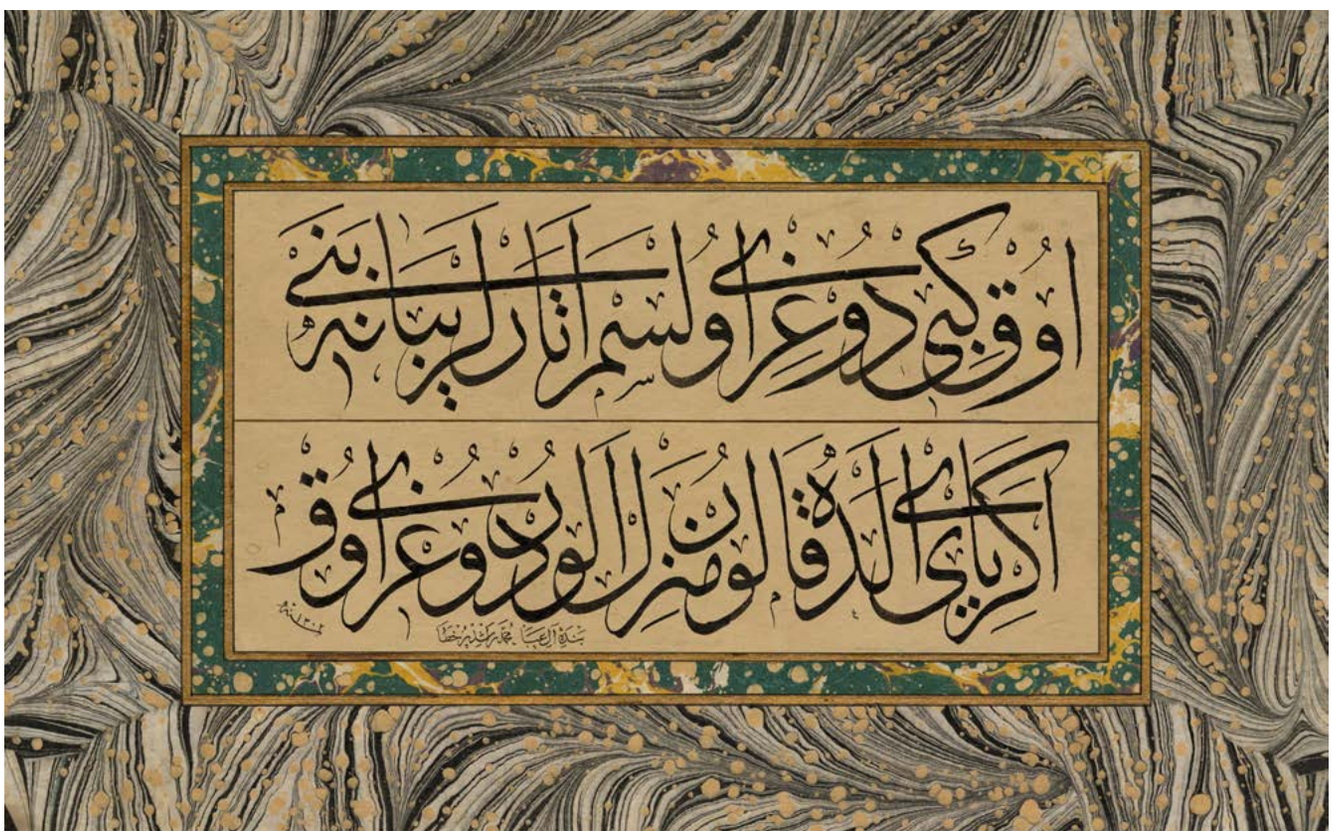

MİNYATÜRLERDE TÜRK-İSLÂM OKÇULUĞU

TURKISH-ISLAMIC ARCHERY
IN THE MINIATURES

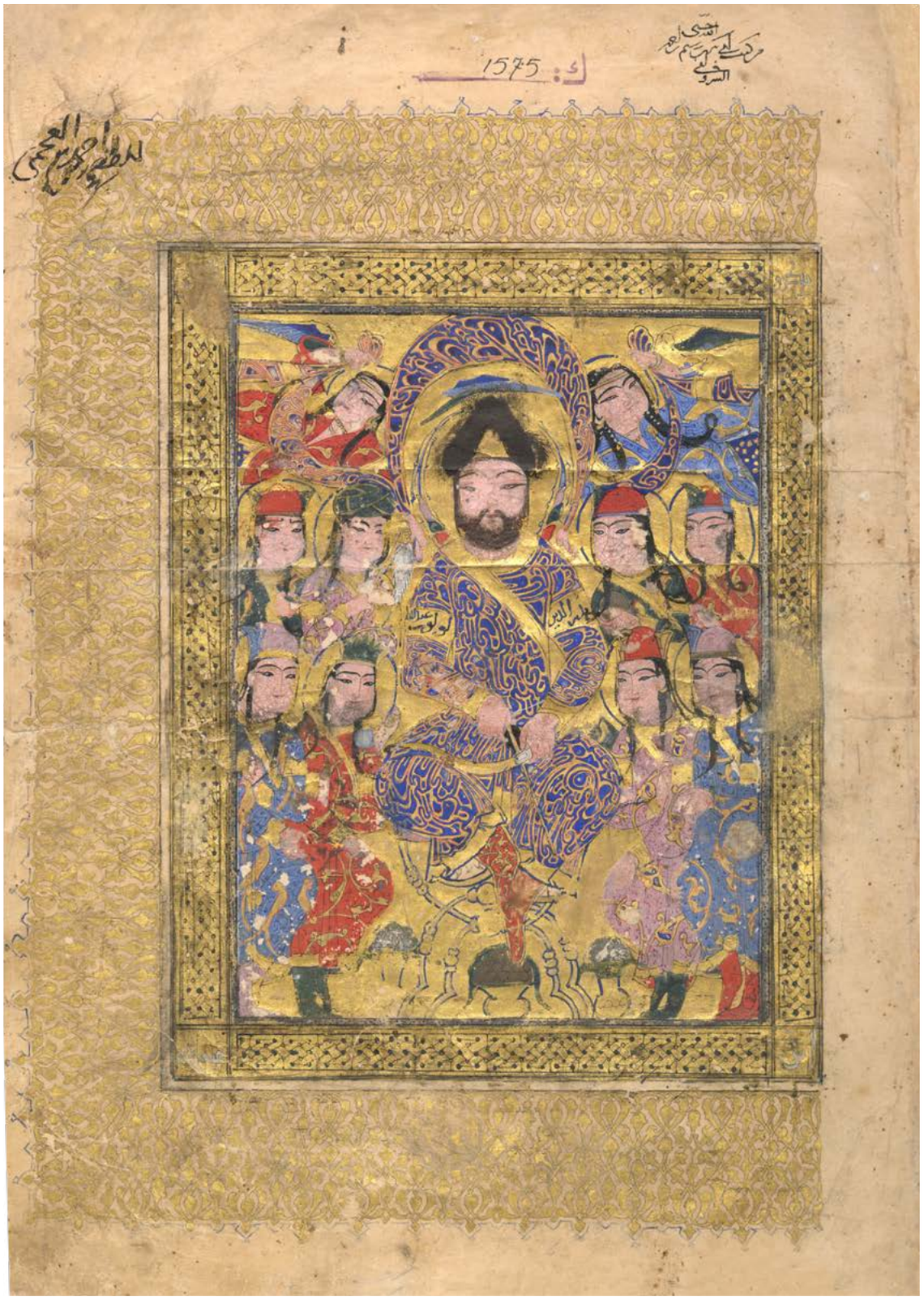

TYEK, Süleymaniye YEK, Feyzullah Efendi 1566, 1a

Zengîler Dönemi Musul Atabeyi Bedreddin Lü'lü'nün kaynaklarda "melik oturuşu" olarak tabir edilen pozisyonda bağdaş kurarak ok atma tasviri. (Zengîler Dönemi, 13. Yüzyıl)

The depiction of Badr al-Din Lu'lu', the atabek of Mosul during the Zangid period, shooting arrows while sitting cross-legged in the position called 'melik oturuşu' (lit. 'King's sitting position'). (Zangid period, 13th century)

TYEK, Süleymaniye YEK, Nuruosmaniye 3880, 30a

Atlı okçuların tâlim esnasında en üst seviye atlı atışı olarak bilinen kabak atışıyla direk ucundaki altın kabak hedefini vurma tasviri (Safevîler Dönemi, 16. Yüzyıl)

The depiction of mounted archers during the training shooting with the "kabak" technique which is the highest level of mounted archery, shooting at the golden kabak that on the top of the pole (*Safavid period, 16th century*)

TYEK, Süleymaniye YEK, Halet Efendi 377, 115b

Leyla ile Mecnun'un kabilelerinin birbirleri ile olan savaşta karşılıklı ok atılan sahnenin tasviri (Safeviler Dönemi, 16. yüzyıl)

The depiction of the scene where the tribes of Layla and Majnun (Qais) shoot arrows at each other in battle (Safavid period, 16th century).

TYEK, Süleymaniye YEK, Halet Efendi 376, 101b

Leyla ile Mecnun'un kabilelerinin birbirleri ile olan savaşında Mecnun'ın elinde taşla Leyla'nın kabilesinin tarafını tutmasının tasviri (Safeviler Dönemi, 16. yüzyıl)

The depiction of Majnun (Qais) supporting Layla's tribe by throwing rocks during the battle between Layla's and Majnun's tribes (Safavid period, 16th century)

TYEK, Süleymaniye YEK, Fatih 4130, 12b

Mihr ü Müşterî'nin giriş kısmında yer alan av sahnesi tasviri (Safeviler Dönemi, 894/1489 Şiraz)

The depiction of the hunting scene in the introduction of Mihr u Mushtari (Safavid period, 894/1489, Shiraz)

TYEK, Süleymaniye YEK, Ragıp Paşa 1094, 255b

İskender'in ordusunun Zengibar askerlerine hücumunun tasviri (Safeviler Dönemi, 934/1528)

The depiction of Alexander's army attacking the soldiers of Zangibar (Safavid period, 934/1528)

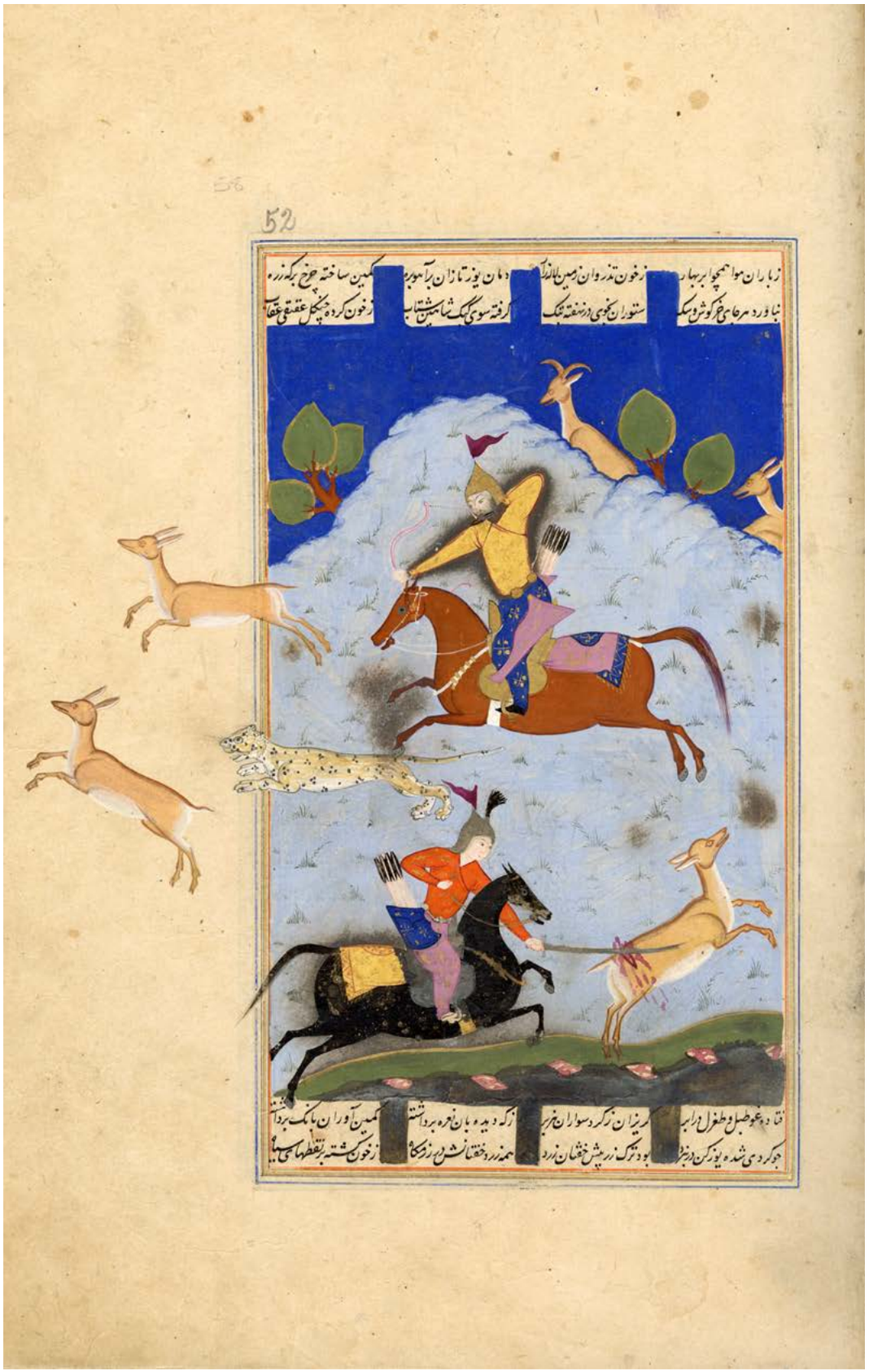

TYEK, Süleymaniye YEK, Hüsrev Paşa 422, 58a

Şahnâme'de Rüstem'in av sahnesinin tasfiri. (Safeviler Dönemi, 16. yüzyıl)

The depiction of Rustam's hunting scene in Shāhnāma. (Safavid period, 16th century)

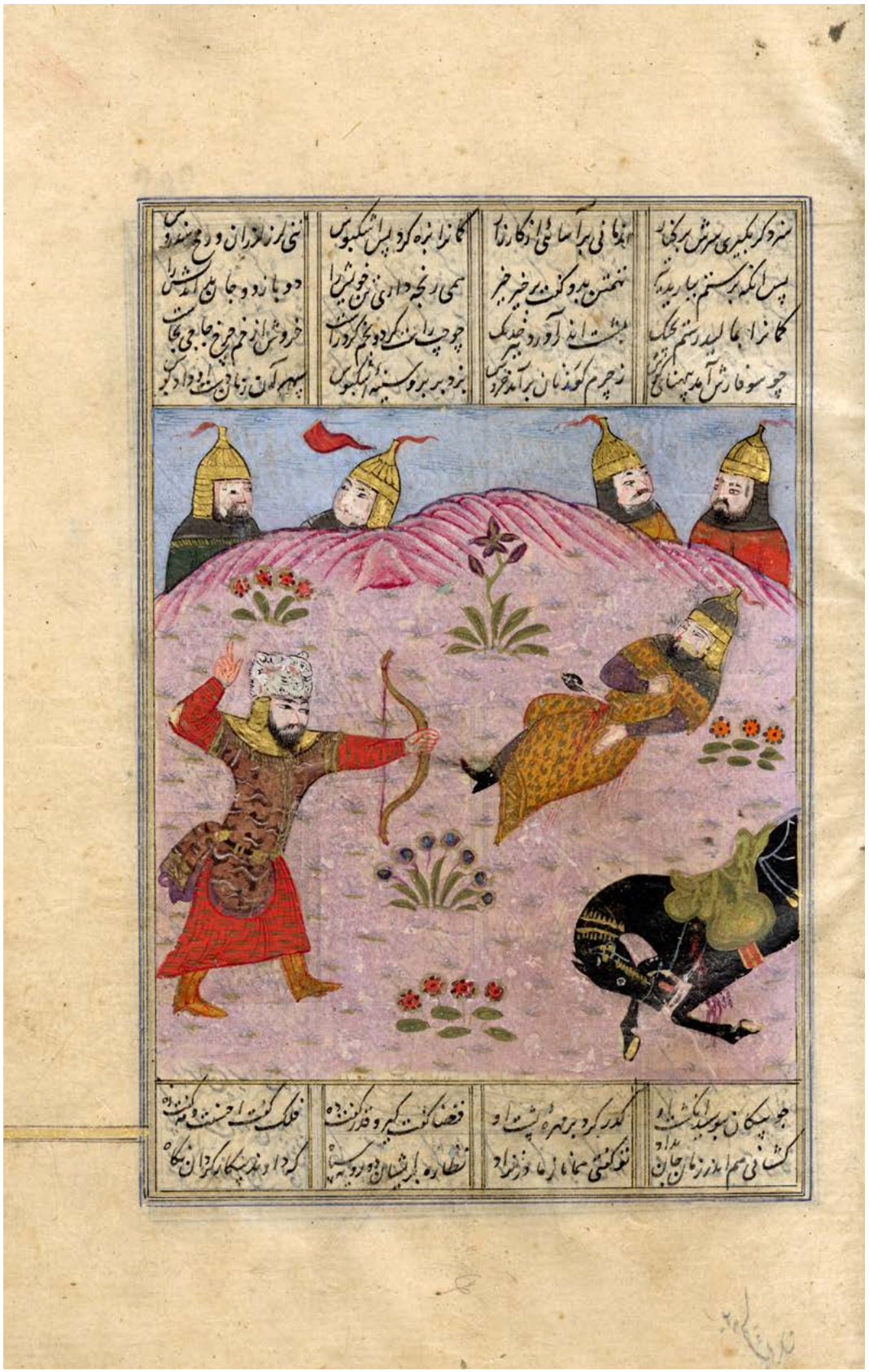

TYEK, Süleymaniye YEK, Hacı Beşir Ağa 486, 199a

Şahnâme'de Rüstem'in savaş sahnesinin tasviri. (Safeviler Dönemi, 16. yüzyıl)

The depiction of Rustam's fighting scene in Shāhnāma. (Safavid period, 16th century)

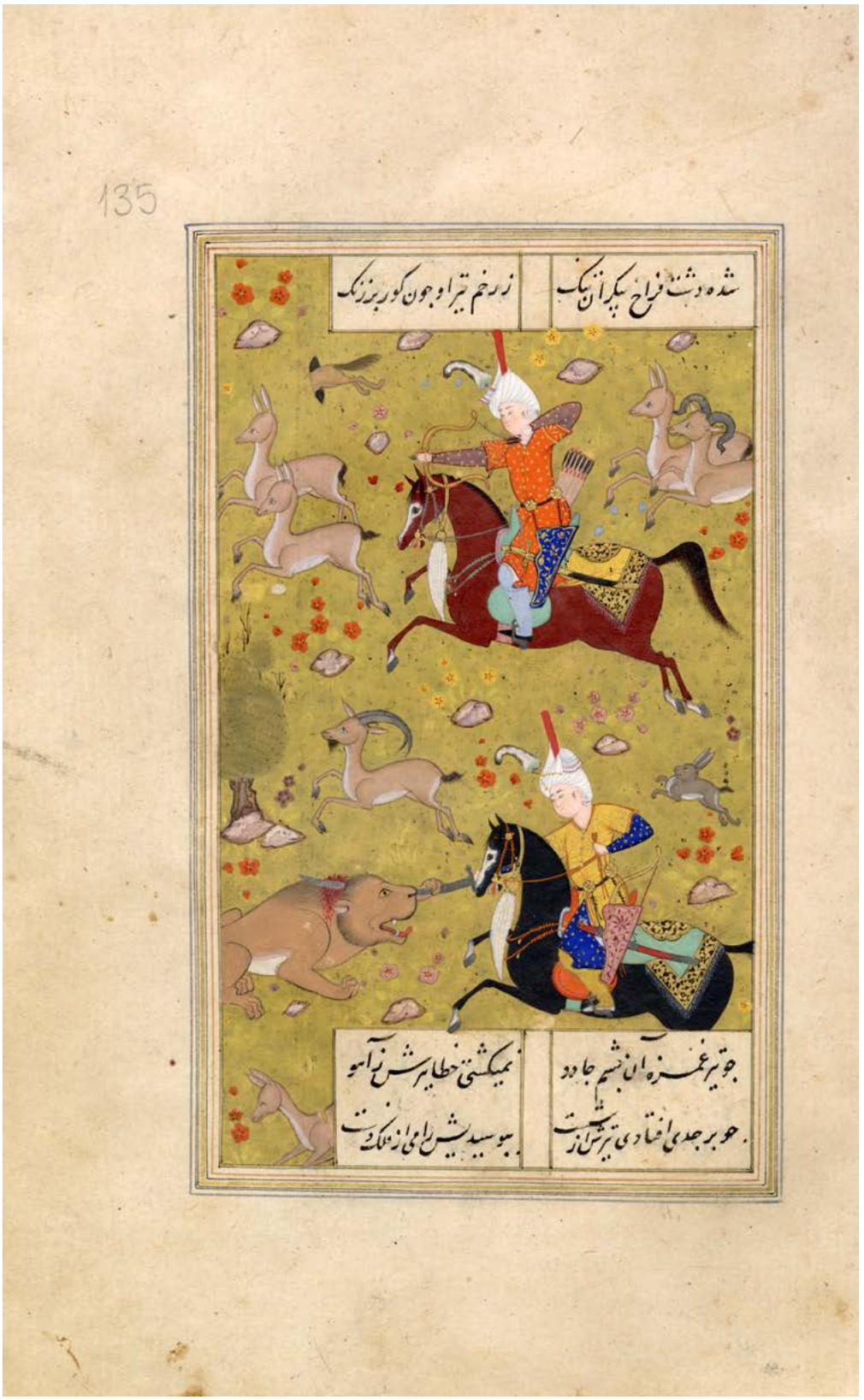

TYEK, Süleymaniye YEK, Hekimoğlu 677, 135b

Mihr'in ve Keyvân'ın av sahnesi tasviri (Safeviler Dönemi, 16. yüzyıl)

The depiction of the hunting scene of Mihr and Kaywan (Safavid period, 16th century)

TYEK, Süleymaniye YEK, Halet Efendi 376, 154a

Heft-peyker'de Behram-ı Gûr'un av sahnesi ve Çengi kızın arp çalması. (Safeviler Dönemi, 16. yüzyıl)

The hunting scene of Bahram Gur and the harp-playing musician girl. The Mathnawi of Haft-Paykar, (Safavid period, 16th century)

بسم الله الرحمن الرحيم
وسلم الطهور شطر
سبحان الله والحمد لله يملان
الصلوة نور والصدقة برهان

Sergilenen Yazma Nüshalar / List Of Manuscripts On Exhibition

1

Tabsıratü Erbâbi'l-Elbâb fî Keyfiyyeti'n-Necât fi'l-Hurûb

Marzî b. Ali et-Tarsûsî'nin (ö. 589/1193) savaş sanatları ve harp aletlerine dair kaleme aldığı ve Selâhaddîn-i Eyyûbî'ye ithaf ettiği Tabsıratü *Erbâbi'l-Elbâb* adlı eserinin 790/1388 yılında istinsah edilen nüshası

Arapça, Nesih

TYEK, Süleymaniye YEK, Ayasofya 2848M

1

Tabsirah Arbāb al-Albāb fī Kayfiyyat al-Najāt fī al-Hurūb

Military engineering work, dedicated to Salah al-Dīn al-Ayyūbī, written by Marzī b. Ali al-Tarsūsī (d. 589/1193) about martial arts and instruments of war

Arabic, Naskh

TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Ayasofya 2848M

2

Kitâbü'l-Vâzıh fi'r-Remy

Abdurrahman b. Ahmed et-Taberî'nin (ö. 655/1257'den sonra) İslâm okçuluk literatürünün öncü eserlerinden *Kitâbü'l-Vâzıh fi'r-Remy* adlı eserinin müzehhep nüshası

Arapça, Nesih

TYEK, Beyazıt YEK, Veliyyüddin 3175

2

Kitāb al-Vāzih fī al-Ramy

The illuminated manuscript of "Kitāb al-Vāzih fī al-Ramy" by Abd al-Rahman b. Ahmad al-Tabarī (d. after 655/1257) which is a pioneering work in Islamic archery literature.

Arabic, Naskh

TYEK, Beyazıt Manuscript Library, Veliyyüddin 3175

3

Kitâbü'l-Gazve ve'l-Cihâd

Muhammed b. Laçin el-Hüsâmî et-Trablusî'nin (ö. 780/1379) silahşörlük tekniklerine dair kaleme aldığı ve Selâhaddîn-i Eyyûbî'nin babası Necmeddin Eyyûb'a ithaf ettiği eserinin Ahmed b. Şâhid el-Ezherî isimli müstensih tarafından 878/1473 yılında istinsah edilen nüshası

Arapça, Sülüs-Nesih

TYEK, Süleymaniye YEK, Fatih 3509

3

Kitāb al-Ghazwah wa al-Jihād

The copy scribed by Ahmad b. Shāhid al-Azharī in 878/1473 of the work of Muhammad b. Lachin al-Husāmī al-Trablusī (d. 780/1379) which he wrote about mounted fighting and dedicated to Najm al-Dīn Ayyūb, the father of Salah al-Dīn Ayyūbī

Arabic, Thuluth- Naskh

TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Fatih 3509

4

Buğyetü'l-Kâsıdîn fi'l-Ameli bi'l-Meyâdîn

Muhammed b. Laçin el-Hüsâmî et-Trablusî'nin (ö. 780/1379) ordunun ve atlı birliklerin savaş meydanındaki düzenini ve hareketlerini çizimlerle anlattığı eserinin Sultan I. Mahmud tarafından vakfedilen nüshası

Arapça, Nesih

TYEK, Süleymaniye YEK, Ayasofya 3799

4

Bughyah al-Qāsidīn fī al-'Amal bi al-Mayādīn

The work of Muhammad b. Lachin al-Husāmī al-Trablusī (d. 780/1379), in which he describes the alignment and movements of the army and cavalry units on the battlefield with illustrations, endowed by Sultan Mahmud I

Arabic, Naskh

TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Ayasofya 3799

5

Münyetü't-Tullâb fî Ma'rifeti'r-Ramyi bi'n-Nüşşâb

Alâeddin Tayboğa el-Eşrefî el-Beklemişî'nin (ö. 797/1394) savaş okçuluğunun temel ilkelerini ayrıntılı olarak ele aldığı *Münyetü't-Tullâb* adlı eserinin nüshası

Arapça, Nesih

TYEK, Süleymaniye YEK, Hafız Ahmed Paşa 32

5

Munyah al-Tullāb fī Ma'rifah al-Ramy bi al-Nushshāb

The copy of *Munyah al-Tullāb*, the work of Alāaddin Taybugha al-Ashrafī al-Baklamishī (d. 797/1394), in which he recounts the fundamental principles of the war archery

Arabic, Naskh

TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Hafız Ahmed Paşa 32

6

el-Kasîde fi'r-Remy

Alâeddin Tayboğa el-Eşrefî el-Beklemişî'nin (ö. 797/1394) Türk-İslâm okçuluğuna dair temel ilkeleri manzum olarak kaleme aldığı *el-Kasîde fi'r-Remy* adlı eserinin Damadzâde Mehmed Murad Efendi tarafından vakfedilen nüshası

Arapça, Nesih

TYEK, Süleymaniye YEK, Murad Molla 1315

6

al-Qasīdah fi al-Ramy

The copy of *al-Qasīdah fi al-Ramy*, the work of Alāaddin Taybugha al-Ashrafi al-Baklamishī (d. 797/1394), in which he summarizes the principles of Turkish-Islamic archery in verse, endowed by Damadzāde Mehmed Murad Efendi

Arabic, Naskh

TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Murad Molla 1315

7

Kitâbü'l-Hülâsa (en-Nüşşâb)

Kıpçak Türkçesi ile kaleme alınmış, bilinen ilk Türkçe okçuluk kitabı *el-Hülâsa*'nın Hüseyin b. Ahmed el-Erzurumî tarafından istinsah edilen nüshası

Türkçe, Nesih

TYEK, Beyazıt YEK, Veliyyüddin 3176

8

Kitâbü'l-Hidâye fî İlmi's-Sebk ve'r-Rimâye

Okçuluğa sıfırdan başlamak isteyenlere okçuluğu öğretmek üzere kaleme alınmış ve yazarı bilinmeyen *Kitâbü'l-Hidâye fî İlmi's-Sebk ve'r-Rimâye* adlı eserin Şeyhülislâm Veliyyüddin Efendi tarafından vakfedilen nüshası

Arapça, Nesih

TYEK, Beyazıt YEK, Veliyyüddin 3177

9

Kitâbü'l-Îzâh fi'r-Remy

Ebû Abdullah Muhammed b. Yûsuf el-Ahbârî'nin ok ve yay türlerini ayrıntılı olarak ele aldığı, okçuluğun ve ok müsabakalarının nasıl yapılması gerektiğini beyan ettiği *Kitâbü'l-Îzâh fi'r-Remy* adlı eserinin 982/1575 yılında istinsah edilen nüshası

Arapça, Sülüs-Nesih

TYEK, Süleymaniye YEK, Nuruosmaniye 4098

10

el-İfâde ve't-Tabsîr li-Külli Râmin Mübtedi'in ev Mâhirin Nıhrîr bi's-Sehmi't-Tavîl ve'l-Kasîr

Cemâleddin Abdullah b. Meymûn'un okçuluğa yeni başlayanlara ve bu sahada ustalaşanlara dönük tâlimnâme niteliğinde bilgiler verdiği *el-İfâde ve't-Tabsîr* adlı okçuluk eserinin 789 yılında mukabele edilen nüshası

Arapça, Muhakkak

TYEK, Süleymaniye YEK, Fazıl Ahmed Paşa 1213

11

Urcûze fî İlmi'r-Rimâye

Hüseyin b. Abdurrahman el-Yunanî tarafından aruz sisteminde recez adı verilen yöntem kullanılarak kaleme alınan ve okçuluk konusuna tahsis edilmiş şiirleri, şerhleri ile birlikte ihtiva eden eser

Arapça, Nesih

TYEK, Süleymaniye YEK, Ayasofya 2952

12

Kitâbü'l-Kemâl fi'l-Fürûsiyye

Memlük Sultanı Kansu Gavri'ye ithafen, atlara ve at kültürüne dair kaleme alınmış, binicilik tâlimi ve at üstünde silah kullanımına dair bilgiler ihtiva eden eser

Arapça, Nesih

TYEK, Süleymaniye YEK, Fatih 3513

7

Kitāb al-Khulāsah (al-Nushshāb)

The work scribed by Erzurumī Hüseyin b. Ahmed of al-Khulāsah, the manuscript written in Kipchak Turkish, known to be the first Turkish archery manual

Turkish, Naskh

TYEK, Beyazıt Manuscript Library, Veliyyüddin 3176

8

Kitāb al-Hidāyah fī 'Ilm al-Sabq wa al-Rimāyah

The manuscript of the work that was authored by an unknown writer to teach archery to those who want to start from scratch which was endowed by Şeyhülislam Veliyyüddin Efendi

Arabic, Naskh

TYEK, Beyazıt Manuscript Library, Veliyyüddin 3177

9

Kitāb al-Īzāh fī al-Ramy

The manuscript of the work of Abū Abdullah Muhammad b. Yūsuf al-Akhbārī, *Kitāb al-Īzāh fī al-Ramy*, which was scribed in 982/1575, in which he explains the types of arrows and bows in detail, and how the archery and archery competitions should be performed

Arabic, Thuluth- Naskh

TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Nuruosmaniye 4098

10

al-Ifādah wa al-Tabsīr li-Kull Rāmin Mubtadi'in aw Māhirin Nihrīr bi al-Sahm al-Tawīl wa al-Qasīr

The copy which was collated in 789 of the work on archery by Jamāl al-Dīn Abdullah b. Maymūn written for use by archery beginners and experienced archers containing information similar in nature to a field manual

Arabic, Muhaqqaq

TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Fazıl Ahmed Paşa 1213

11

Urjūzah fī 'Ilm al-Rimāyah

The work written by Hüseyin b. Abdurrahman al-Yunanī using the rajaz method of the Arabic poetic metre, containing poems dedicated to archery along with their commentaries

Arabic, Naskh

TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Ayasofya 2952

12

Kitāb al-Kamāl fī al-Furūsiyya

A work dedicated to Mamluk Sultan Qansuh al-Ghawri, written on horses and equestrian culture, containing teachings on horsemanship and the use of weapons while mounted

Arabic, Naskh

TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Fatih 3513

13

Silahşörlük Risâlesi

Türk savaş okçuluğunun çeşitli yönleriyle ele alındığı, savaş tâlimi için meydan manevralarının, silahşörlük ve at üstünde cambazlık hareketlerinin çizimlerle anlatıldığı anonim risâle
Türkçe, Nesih
TYEK, Süleymaniye YEK, Hüsrev Paşa 816

14

Umdetü'l-Mütenâsilîn

Mehmed bin Şeyh Mustafa tarafından Yıldırım Bayezid'in şehzadelerinden Emîr Süleyman Çelebi zamanında kaleme alınan, ok atmanın temel ilkelerinin anlatıldığı eser
Türkçe, Nesih
TYEK, Süleymaniye YEK, Hafid Efendi 255

15

Bahtiyarzâde Risâlesi

Bahtiyarzâde Hacı Hasan Çelebi tarafından Osmanlı'da kavsnâme türünde yazılan ilk telif eser
Türkçe, Nesih
TYEK, Süleymaniye YEK, Hasan Hüsnü Paşa 846

16

Tuhfetü'l-Guzât

Matrakçı Nasuh tarafından Kanuni Sultan Süleyman Hân'a sunulmak üzere bir silahşörlük risâlesi olarak hazırlanan Tuhfetü'l-Guzât'ın harp taktiklerinin çizimlerle gösterildiği müzehheb nüshası
Türkçe, Nesih
TYEK, Süleymaniye YEK, Esad Efendi 2206

17

Fezâ'ilü'l-Cihâd

XVI. yüzyılın meşhur şairi Bâkî (ö. 1008/1600) tarafından Sokullu Mehmed Paşa'nın emriyle kaleme alınan ve okçuluğa dair müstakil bir bölüm içeren *Fezâ'ilü'l-Cihâd* adlı eserin ta'lik hattı ile yazılmış nüshası
Türkçe, Nesih
TYEK, Süleymaniye YEK, Nuruosmaniye 1191

18

Künhü'l-Ahbâr

Gelibolulu Mustafa Âlî'nin okçuluğa dair müstakil bir bölüm de içeren meşhur tarih kitabı *Künhü'l-Ahbâr*'ın Şevval 1090/Kasım 1679 tarihinde istinsah edilen nüshası
Türkçe, Nesih
TYEK, Süleymaniye YEK, Hekimoğlu 796

13

Risālah on Mounted Archery

Risālah by unkown author dealing with various aspects of Turkish wartime archery, describing and depicting field maneuvers for war training, mounted archery and equestrian vaulting
Turkish, Naskh
TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Hüsrev Paşa 816

14

'Umdah al-Mutanāsilīn

The work outlining the basic principles of archery, written by Mehmed b. Şeyh Mustafa during the reign of Emir Süleyman Çelebi, one of Yıldırım Bayezid's princes,
Turkish, Naskh
TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Hafid Efendi 255

15

Bahtiyarzāde's Treatise on Archery

The first original work in the genre of kavsnāme in the Ottoman Empire written by Bahtiyarzāde Hacı Hasan Çelebi
Turkish, Naskh
TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Hasan Hüsnü Paşa 846

16

Tuhfah al-Ghuzāt

The illuminated manuscript of Tuhfah al-Ghuzāt, displaying the battle tactics with drawings, which is prepared as a manual for mounted archery by Matrakçı Nasuh, to present to Sultan Suleyman the Magnificent
Turkish, Naskh
TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Esad Efendi 2206

17

Fadā'il al-Jihād

Copy of the work titled *Fadā'il al-Jihād* containing a section about archery, authored by famous 16th century poet Bākī (d. 1008/1600) at the behest of Sokullu Mehmed Paşa, written in ta'līq script
Turkish, Ta'līq
TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Nuruosmaniye 1191

18

Kunh al-Akhbār

The manuscript of Kunh al-Akhbār, the famous history of Gelibolulu Mustafa Ālī, scribed in Shawwal 1090 (November 1679), which also contains an independent chapter on Turkish archery
Turkish, Naskh

TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Hekimoğlu 796

19

Kavsnâme

Muhammed b. Yûnus ed-Dervâzî'nin 16. yüzyıl Osmanlı okçuluk risâleleri arasında yer alan *Kavsnâme* adlı eserinin 1011/1603 tarihinde Mustafa b. Hüseyin tarafından istinsah edilen nüshası
TYEK, Süleymaniye YEK, Atıf Efendi 2229

20

Fezâ'il-i Remy

İbn Rûşen'in (ö. 1083/1672'den sonra) okçulukla ilgili hadisleri derlediği *Fezâ'il-i Remy* adlı eserinin 1145/1732 yılında istinsahı tamamlanan nüshası
Türkçe, Nesih
TYEK, Süleymaniye YEK, Hafid Efendi 255

21

Kavsnâme

Kemankeş Mustafa Efendi'nin (ö. 1099/1688'den sonra) Osmanlı yayının karakteristik özelliklerini anlattığı, 17. yüzyıl Osmanlı okçuluk risâleleri arasında yer alan *Kavsnâme*'si
Türkçe, Nesih
TYEK, Süleymaniye YEK, Hafid Efendi 254

22

Kânunnâme-i Rumât

Osmanlı Devleti bünyesinde bulunan bütün kemankeşlerin uyması için Kâtib Abdullah Efendi (ö. 1103/1691-92) tarafından hazırlanan *Kânunnâme-i Rumât* adlı eserin nüshası
Türkçe, Nesih
TYEK, Ankara Bölge Müdürlüğü, 06 Mil Yz A 8698

23

Kavâ'idü'r-Remy

Kâtib Abdullah Efendi'nin (ö. 1103/1691-92) ok ve yay yapım tekniklerine dair ayrıntılı bilgiler ihtiva eden eserinin Mir İzzet Enderûnî tarafından 29 Muharrem 1234/28 Kasım 1818 yılında istinsah edilen nüshası
Türkçe, Nesih
TYEK, Millet YEK, Ali Emiri Tarih 914

24

Hadîs-i Erba'în li-Fezâ'ili'r-Remy

Kâtib Abdullah Efendi'nin (ö. 1103/1691-92) okçuluğa dair derlediği kırk hadise ilave olarak Hz. Peygamber'in yayları, kılıçları, kalkanları, okları, zırhları ve miğferlerine yönelik tafsilatlı bilgiler verdiği eserinin nüshası
Türkçe, Nesih
TYEK, Süleymaniye YEK, Tercüman 32

19

Qaws-nāmah

The manuscript of Muhammad b. Yūnus al-Darwāzī's *Qaws-nāmah*, a treatise on archery written in the 16th century Ottoman Empire, copied by Mustafa b. Hüseyin in 1011/1603
Turkish, Naskh
TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Atıf Efendi 2229

20

Faza'il-i Ramy

The manuscript of Ibn Rūşen's (d. 1083/1672) work entitled *Faza'il-i Ramy* in which he compiled hadiths regarding archery, copied in 1145/1732
Turkish, Naskh
TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Hafid Efendi 255

21

Qaws-nāmah

Kemankeş Mustafa Efendi's (died after 1099/1688) *Qaws-nāmah*, which details the distinguishing qualities of the Ottoman bow, is one of the 17th century Ottoman treatises on archery
Turkish, Naskh
TYEK, Suleymaniye Manuscript Library, Hafid Efendi 254

22

Qānūnnāma-i Rumāt

Copy of Kātib Abdullah Efendi's (d. 1103/1691-92) Qānūnnāma-i Rumāt, which outlines a set of rules for all archers within the Ottoman Empire
Turkish, Naskh
TYEK, Ankara Regional Directorate, 06 Mil Yz A 8698

23

Qawā'id al-Ramy

Manuscript of Kātib Abdullah Efendi's (d. 1103/1691-92) work that contains detailed information on bow and arrow making techniques, copied by Mīr İzzet Enderūnī on 29 Muharram 1234/28 November 1818
Turkish, Ta'līq
TYEK, Millet Manuscript Library, Ali Emiri Tarih 914

24

Hadīth-i Arba'īn li-Fazā'il al-Ramy

The copy of Kātib Abdullah Efendi's (d. 1103/1691-92) work, which compiles forty hadiths on archery and provides detailed information about the Prophet's bows, swords, shields, arrows, armor, and helmets
Turkish, Naskh
TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Tercüman 32

25

Tuhfah al-Hasīb

Illuminated copy of the work named *Tuhfah al-Hasīb* written by Seyyid Halil Hasib Efendi on the archers who shot at Okmeydani and their shooting ranges

Turkish, Naskh

TYEK, Millet Manuscript Library, Ali Emiri Tarih 912

26

Risâle fi'r-Remy

İbn Himmât Muhammed b. Hasan ed-Dımaşkî'nin (ö. 1175/1761) okçuluğa dair derlediği hadis mecmuasının Hattat Hâfız Abdullah Efendi tarafından 1164/1750-51 yılında istinsah edilen nüshası

Arapça, Nesih

TYEK, Süleymaniye YEK, Hafid Efendi 34

27

Kevserü'l-Hayât ve Mücellâ'ü'r-Rumât

Geyveli Hüseyin b. Mehmed tarafından 1233/1818-19 tarihinde kaleme alınan, okçuluk eğitiminin nasıl olması gerektiği ve bir okçunun sahip olması gereken vasıfların sıralandığı eserin bilinen tek nüshası

Türkçe, Nesih

TYEK, Millet YEK, Ali Emiri Tarih 918

28

Tomar-ı Sâhib-i Menâzil-i Meydân-ı Tîrendâzân

Berberzâde Kemankeş Seyyid Hacı Mustafa Efendi tarafından kavsnâme türünde yazılan eserin Zilkade 1239/Temmuz 1824 tarihli müellif nüshası

Türkçe, Nesih

TYEK, Süleymaniye YEK, Esad Efendi 1879

29

Minhâcü'r-Rumât

XIX. yüzyıl Osmanlı devlet adamlarından Mehmed Emin Vahîd Paşa'nın (ö. 1244/1878) okçuluğa dair rehber olarak kaleme aldığı eserinin kendi kurduğu kütüphaneye bağışladığı nüshası

Türkçe, Nesih

TYEK, Kütahya Vahid Paşa YEK, 823

30

Kavsnâme ve Oknâmeler

Süheyl Ünver'in *Kavsnâme ve Oknâmeler* ismini verdiği ve Okmeydanı Tekkesi başta olmak üzere okçuluğa dair not, çizim ve gazete küpürlerini ihtiva eden defter

Türkçe, Rik'a

TYEK, Süleymaniye YEK, Süheyl Ünver (Defter) 247

25

Tuhfetü'l-Hasîb

Okmeydanı'nda menzil atışı yapan kemankeşler ve menzil mesafeleri üzerine Seyyid Halil Hasib Efendi tarafından kaleme alınan *Tuhfetü'l-Hasîb* adlı eserin müzehhep nüshası

Türkçe, Nesih

TYEK, Millet YEK, Ali Emiri Tarih 912

26

Risāla fi al-Ramy

The manuscript of the collection of hadiths on archery compiled by Ibn Himmāt Muhammad b. Hasan ad-Dimashqī (d. 1175/1761), copied by the calligrapher Hafız Abdullah Efendi in 1164/1750-51

Arabic, Naskh

TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Hafid Efendi 34

27

Kawthar al-Hayāt wa Mujallā al-Rumāt

The only known copy of the work written by Geyveli Hüseyin b. Mehmed in 1233/1818-19 discusses the principles of archery training and outlines the essential qualities an archer needs to possess

Turkish, Ta'līq

TYEK, Millet Manuscript Library, Ali Emiri Tarih 918

28

Tomar-i Sāhib-i Manāzil-i Maydān-i Tīrandāzān

The author's copy of the work written by Berberzāde Kemankeş Seyyid Hacı Mustafa Efendi in the qawsnama genre, dated Dhu al-Qadah 1239 (July 1824).

Turkish, Naskh

TYEK, Suleymaniye Manuscript Library, Esad Efendi 1879

29

Minhāj al-Rumāt

The copy of *Minhāj al-Rumāt*, a guidebook on archery written by Mehmed Emin Vahīd Paşa (d. 1244/1878), an Ottoman state official in 19th century, endowed by him to his library

Turkish, Naskh

TYEK, Kütahya Vahid Paşa Manuscript Library, 823

30

Qawsnāmas and Oqnāmas

The notebook of Süheyl Ünver, titled *Qawsnāmas and Oqnāmas*, covering notes, sketches and newspaper clippings on archery, especially the Okmeydanı Dervish Lodge

Turkish, Riq'a

TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Süheyl Ünver (Defter) 247

31
Okçuluk
Süheyl Ünver'in okçuluğa dair eserlerden yaptığı alıntılar ile Okmeydanı'ndaki gezintiler esnasında aldığı notları ihtiva eden defteri
Arapça-Türkçe, Rik'a
TYEK, Süleymaniye YEK, Süheyl Ünver (Defter) 249

32
Murakka'
Kemankeşler Şeyhi Fethizâde Mustafa Efendi'nin Süleymaniye Camii'ne vakfettiği hat eserlerinden Şeyh Hamdullah, Mehmed Muhlisî ve Derviş Ali gibi hattatlara ait meşkleri ihtiva eden murakka'
Arapça, Nesih
TYEK, Süleymaniye YEK, Süleymaniye (Murakkaat) 12

33
Murakka'
Kemankeşler Şeyhi Fethizâde Mustafa Efendi'nin Süleymaniye Camii'ne vakfettiği hat eserlerinden İsmâil Zühdî, Hâfız Yusuf ve Tophaneli Mahmud gibi hattatlara ait meşkleri ihtiva eden murakka'
Arapça, Sülüs-Nesih-Muhakkak
TYEK, Süleymaniye YEK, Süleymaniye (Murakkaat) 9

34
Murakka'
Kemankeşler Şeyhi Fethizâde Mustafa Efendi'nin Süleymaniye Camii'ne vakfettiği hat eserlerinden Hattat Hatibzâde İbrâhim Efendi murakka'ı
Arapça, Sülüs-Nesih
TYEK, Süleymaniye YEK, Süleymaniye (Murakkaat) 6

35
Levha
Okçulukla özdeşleşmiş "Yâ Hakk" ibaresinin ok-yay şeklinde istiflendiği ta'lik hatlı levha
Türkçe, Ta'lik
TYEK, Süleymaniye YEK, Levhalar 116

36
Levha
Hattat Bursalı Mehmed Râşid Efendi (ö. 1334/1926) tarafından 1302/1885 yılında yazılan celî sülüs hatlı levha
Ok gibi doğru olsam atarlar yabana beni / Eğri yay elde kalır menzil alır doğru ok
Türkçe, Celî sülüs
TYEK, Süleymaniye YEK, Levhalar 303

31
Archery
The notebook of Süheyl Ünver which contains his notes taken from excerpts from works on archery and during excursions in Okmeydanı
Arabic-Turkish, riq'a
TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Süheyl Ünver (Defter) 249

32
Muraqqa'
Muraqqa', which includes the works of calligraphers such as Şeyh Hamdullah, Mehmed Muhlisī and Derviş Ali, among the calligraphy works donated by Kemankeşler Şeyhi Fethizāde Mustafa Efendi to the Suleymaniye Mosque.
Arabic, Naskh
TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Süleymaniye (Murakkaat) 12

33
Muraqqa'
Muraqqa', which includes the works of calligraphers such as İsmail Zühdī, Hāfız Yusuf and Tophaneli Mahmud, among the calligraphy works donated by Kemankeşler Şeyhi Fethizāde Mustafa Efendi to the Suleymaniye Mosque.
Arabic, Thuluth-Naskh-Muhaqqaq
TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Süleymaniye (Murakkaat) 9

34
Muraqqa'
Muraqqa' by calligrapher Hatibzāde İbrāhim Efendi among the calligraphy works donated to Süleymaniye Mosque by Kemankeşler Şeyhi Fethizāde Mustafa Efendi
Arabic, Thuluth- Naskh
TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Süleymaniye (Murakkaat) 6

35
Panel
Panel with ta'līq calligraphy on which the phrase "Yā Haqq", identified with archery, is written in the form of a bow and arrow
Turkish, Ta'līq
TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Levhalar 116

36
Panel
Panel with jalī thuluth calligraphy written by calligrapher Mehmed Rāşid Efendi from Bursa (d. 1334/1926) in 1302/1885
If I were straight as an arrow they would throw me into the wild / The straight arrow falls within range while the crooked bow remains in the hand
Turkish, Jalī Thuluth
TYEK, Süleymaniye Manuscript Library, Levhalar 303

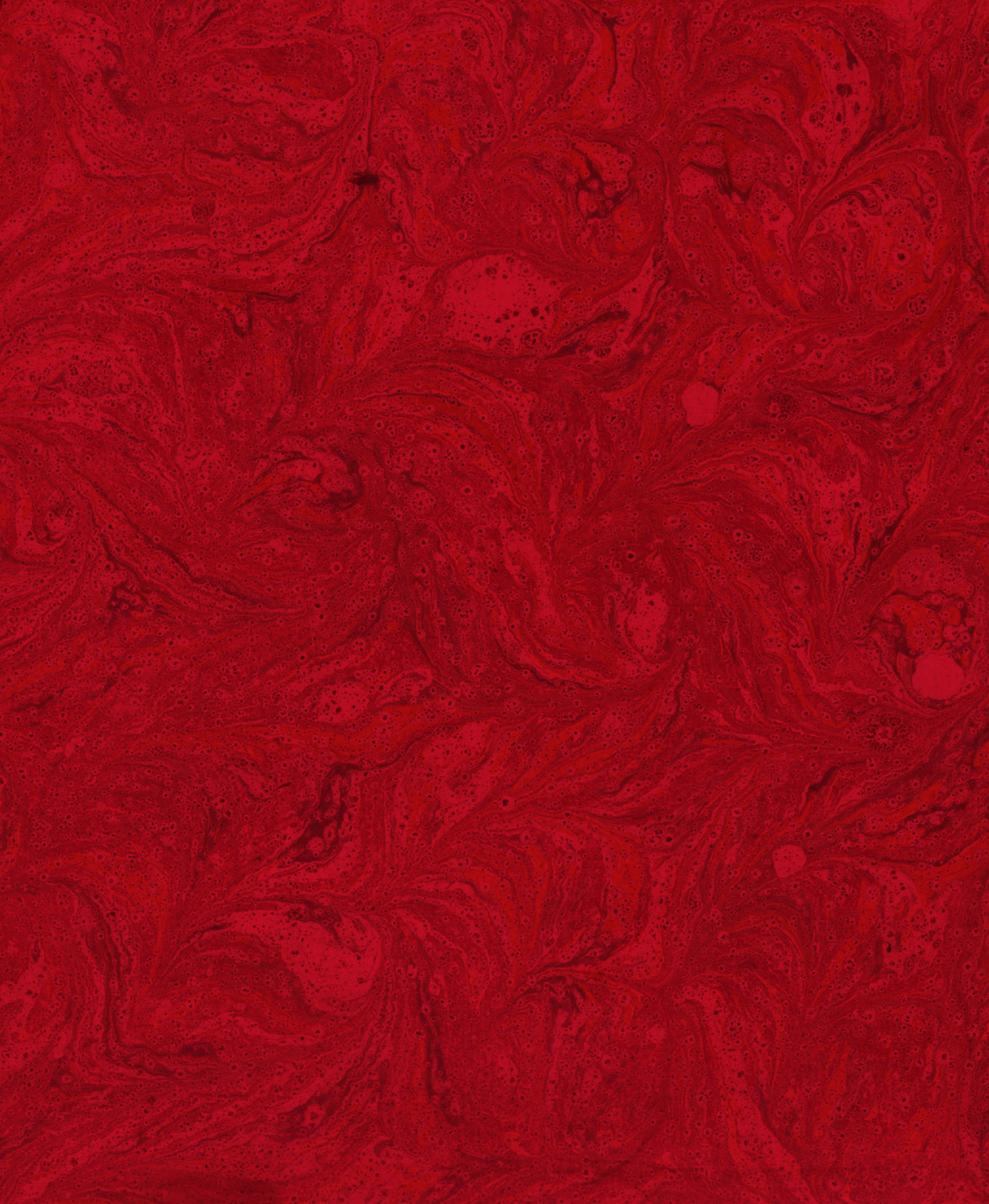

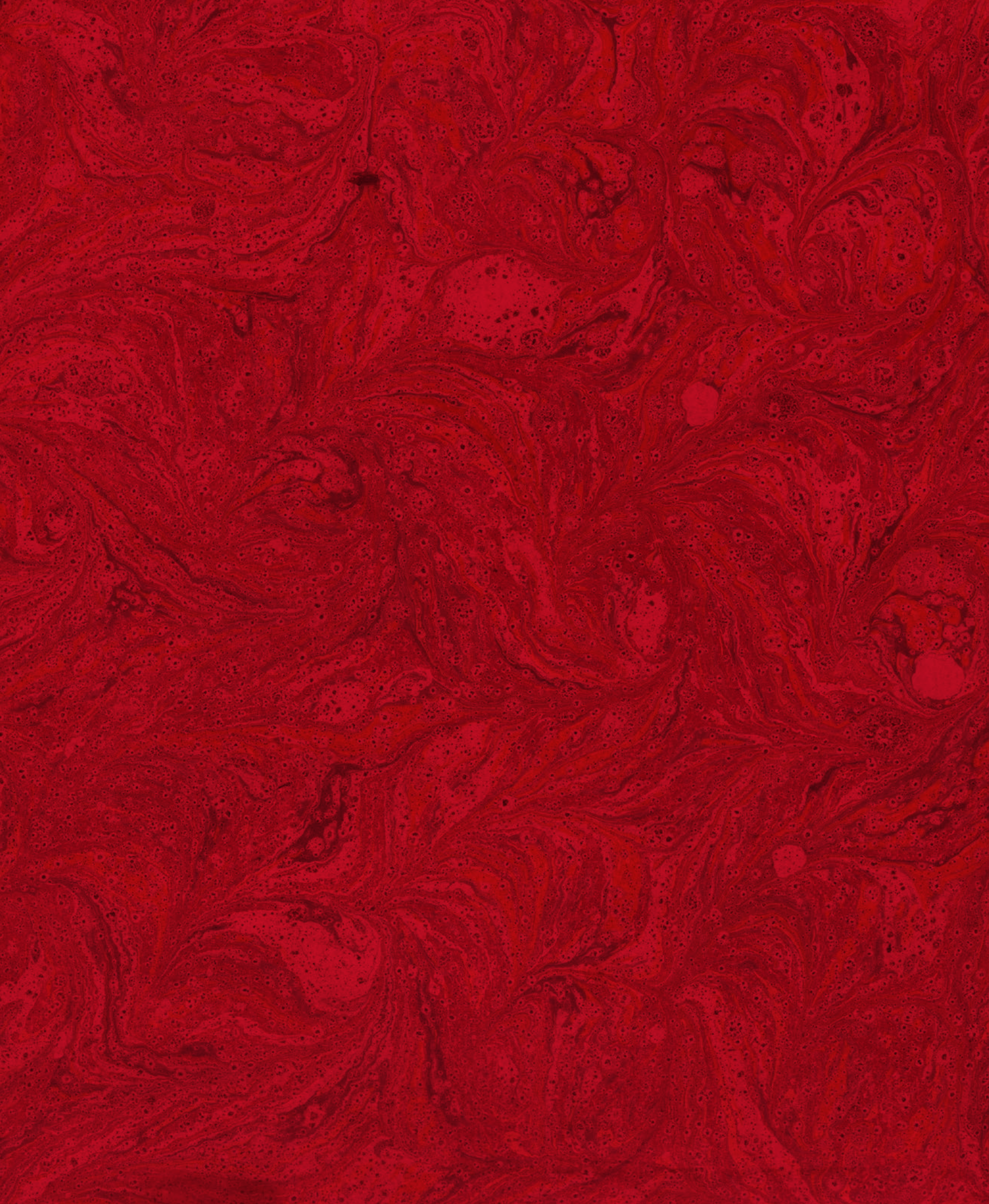

TÜRKİYE
YAZMA
ESERLER
KURUMU
BAŞKANLIĞI

www.yek.gov.tr